

Skattenivået til Norges rikeste

En analyse av skattebyrden i 2014 og formuesskattens regelendringer mellom 2006 og 2014

Eirik Lieng og Pål Bilit Sveen

Veileder: Guttorm Schjelderup

Masteroppgave i Økonomisk styring og Finansiell økonomi

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Forord

Denne oppgaven er et resultat av det selvstendige arbeidet på masterstudiet ved Norges Handelshøyskole. Oppgaven er skrevet som en del av masterstudiet i økonomi og administrasjon med hovedprofiler innenfor Økonomisk styring og Finansiell økonomi. Denne masteroppgaven er skrevet med stipend fra Norsk senter for skatteforskning og Skatteetaten.

Arbeidet med denne utredningen har vært utfordrende og krevende, og spesielt de utallige timene brukt til innhenting av data vil bli husket. Samtidig har prosessen vært lærerik og spennende, der vi har fått muligheten til å anvende kunnskap som har blitt tilegnet fra studiene. Det var spesielt artig å få jobbe med et veldig dagsaktuelt tema, som mange har en mening om. Med denne oppgaven markeres slutten på en minnerik studietid i Bergen.

Til slutt vil vi rette en stor takk til vår veileder Professor Guttorm Schjelderup for konstruktive tilbakemeldinger og gode råd underveis i prosessen. Vi vil også takke Professor Jarle Møen ved NHH for nyttige forslag og innspill innledningsvis, og Rolf Aaberge for gjennomlesning og gode innspill på førsteutkast.

Bergen, juni 2016

Eirik Lieng

Pål Bilit Sveen

Sammendrag

I denne oppgaven belyser vi skattenivået til Norges 400 rikeste familier. Vi gjør dette ved å ta utgangspunkt i Kapitals liste over Norges 400 rikeste personer og deres formue. Kapital bygger sin liste på styring og kontroll, ikke formelt eierskap. Denne formuen kan derfor være fordelt på flere personer gjennom formelt eierskap, og kan sies å være en familiefornue. Da vi i stor grad belyser skattenivået gjennom Kapitals anslag på reell formue har vi kartlagt de nærmeste slektningene til disse 400 personene.

I problemstilling 1 belyser vi skattebyrden til Norges 400 rikeste familier i 2014. Oppgaven er begrenset til å se på personlig skatt, det vil si inntekts- og formuesskatt. Vi finner at familiene på et aggregert nivå betalte en formuesskatt som tilsvarer 0,24 prosent av den reelle formuen. Denne effektive formuesskattesatsen er derimot svært ulik for de ulike familiene, og varierer fra 0 til over 2 prosent. Dette skyldes at ulike formuesobjekter har svært ulik verdsettelse. Som et alternativt mål på skattebyrden har vi sett at utlignet skatt tilsvarer 7,5 prosent av avkastningen de har hatt på formuen fra 2014 til 2015. Vi ser i tillegg at avkastningen de har hatt på formuen er 5,8 prosent, noe som er betydelig større enn veksten i økonomien. Dette gjør at de rikeste familiene i Norge med dagens skattenivå vil få en større og større andel av den totale formuen i samfunnet.

I problemstilling 1 har vi også sett på formuesskattens betydning for skattebyrden. Vi ser at formuesskatten er svært viktig, og står for 57,1 prosent av skattene de betaler. Uten en formuesskatt vil skattebyrden bli betydelig redusert, og disse familiene vil ikke bidra til et progressivt skattesystem.

I problemstilling 2 har vi sett om regelendringer i perioden 2006 til 2014 har påvirket formuesskatten til Norges 400 rikeste familier. Våre analyser viser at den effektive formuesskattesatsen har økt med 56 prosent. Dette fordi verdsettelsen av den reelle formuen har økt skattegrunnet. Utrekningsreglene har også bidratt til økt formuesskatt.

Innholdsfortegnelse

1.	INNLEDNING	7
1.1	MOTIVASJON	7
1.2	PROBLEMSTILLING.....	8
1.3	FORMÅL	9
1.4	STRUKTUR.....	9
2.	TEORI.....	10
2.1	SKATT.....	10
2.1.1	<i>Skattesystemer</i>	<i>11</i>
2.1.2	<i>Det norske skattesystemet.....</i>	<i>12</i>
2.1.3	<i>Skattereformen 2006.....</i>	<i>15</i>
2.1.4	<i>Skattereglene i 2006 og 2014.....</i>	<i>17</i>
2.1.5	<i>Skatteplanlegging.....</i>	<i>18</i>
2.1.6	<i>Det norske skattesystemet i et internasjonalt perspektiv.....</i>	<i>19</i>
2.2	TEORI OM FORMUESSKATTEN.....	21
2.2.1	<i>Formuesskattens gjeldende regler.....</i>	<i>23</i>
2.2.1.1	<i>Skattesatser.....</i>	<i>24</i>
2.2.1.2	<i>Verdsettelsesregler.....</i>	<i>24</i>
2.2.2	<i>Sammenligning av reglene i 2006 og 2014.....</i>	<i>28</i>
2.2.3	<i>Endringer i den norske formuesskatten</i>	<i>30</i>
2.2.4	<i>Formuesskatt i et internasjonat perspektiv</i>	<i>32</i>
2.2.5	<i>Debatten om formuesskatten</i>	<i>32</i>
2.2.6	<i>Analysen av formuesskattens virkninger</i>	<i>35</i>
3.	METODE.....	38

3.1	DESKRIPTIV ANALYSE	38
3.1.1	<i>Kvantitativ metode</i>	38
3.2	UTVALG.....	38
3.3	PRIMÆR- OG SEKUNDÆRDATA	39
3.4	VALIDITET OG RELIABILITET.....	39
3.4.1	<i>Validiteten</i>	39
3.4.2	<i>Reliabiliteten</i>	40
4.	DATAKAPITTEL	41
4.1	KAPITAL-LISTEN	41
4.2	PROSESSEN FOR Å INNHENTE OPPLYSNINGER OM SLEKTNINGER	44
4.3	OVERSIKT OVER LIGNINGSSTATUS	48
5.	ANALYSEKAPITTEL.....	52
5.1	POPULASJONEN	52
5.1.1	<i>Om Kapital-listen</i>	52
5.1.2	<i>Populasjonen og ligningsdata</i>	55
5.2	SKATTEBYRDEN TIL NORGES 400 RIKESTE FAMILIER.....	57
5.2.1	<i>Oversikt over de ulike personlige skattetyper</i>	58
5.2.2	<i>Effektiv formuesskattesats</i>	61
5.2.2.1	Vektet gjennomsnitt	62
5.2.2.2	Sammenlignet med resten befolkningen.....	63
5.2.2.3	Variasjon i effektiv formuesskattesats på individnivå	64
5.2.3	<i>Fjerning av formuesskatten</i>	68
5.2.3.1	På individnivå	70
5.2.4	<i>Alternativ beregning</i>	71
5.2.4.1	Regresjonsanalyse	77

5.2.5	<i>Oppsummering av skattebyrden til Norges 400 rikeste familier</i>	78
5.3	ENDRINGEN I FORMUESSKATTEN FRA 2006 TIL 2014.....	79
5.3.1	<i>Skattegrunlaget</i>	80
5.3.2	<i>Skatteutregningsreglene</i>	81
5.3.3	<i>Effektiv formuesskattesats</i>	82
6.	AVSLUTNING	84
6.1	KONKLUSJON	84
6.2	FORSLAG TIL VIDERE ARBEID	85
6.3	FEILKILDER	86
6.3.1	<i>Feil i datakildene</i>	86
6.3.2	<i>Feil i utvalget og utarbeidelsen av datasettene</i>	87
6.3.3	<i>Svakheter i metode</i>	88
	LITTERATURLISTE	89
	FIGURLISTE	98
	TABELLISTE	99
	VEDLEGG 1	100
	KILDER TIL VEDLEGG.....	102

1. Innledning

1.1 Motivasjon

Skattebidraget fra Norges aller rikeste personer er et omdiskutert tema. Et Google-søk på temaet gir oss en mengde artikler, både fra de som mener at disse personene har et høyt skattebidrag, og de som mener de har et lite skattebidrag. Blant artiklene kan vi blant annet lese hva Stein Erik Hagen mener om meningsmotstandernes syn på de rikes skattebidrag; «*Det er forstemmende. Som norsk næringslivseier er man blitt stemplet som en underkaste, en pariakaste, ja, halvkriminelle*» (NTB, 2014). Formuesskatten er en viktig del av debatten, og i den forbindelse har nettavisen E24 blant annet følgende overskrift i en av sine artikler; «*Uten formuesskatt ville 28 milliardærer betalt 80 prosent mindre i skatt*» (Sundberg & Gulseth, 2014). Denne debatten har gitt oss motivasjonen til å undersøke skattenivået til de aller rikeste nærmere.

Skatt på kapital er skatter vi vil anta rammer hardere for de rikeste enn for resten av befolkningen. I Norge har det de siste årene blitt gjort store endringer i skattene som tilhører kapitalbeskatningen. Innunder begrepet kapitalbeskatning ligger blant annet arveavgift, formuesskatt, eiendomsskatt, dokumentavgift og utbytteskatt (NOU 2014:13). Arveavgiften ble fjernet fra og med 2014 (Skatteetaten, 2016a), og Norge er derfor et av få land i den vestlige verden som ikke har arveavgift. Til gjengjeld har Norge, i motsetning til de fleste andre land, skatt på formue (Zimmer, 2012). Formuesskatten har imidlertid blitt heftig debattert de siste årene. I debatten om en eventuell endring av formuesskatten har flere forslag vært diskutert, blant annet å fjerne formuesskatt på såkalt «arbeidende kapital». Regjeringspartiene Høyre og FrP går i sine partiprogram inn for å fjerne hele formuesskatten (FrP, 2013 og Høyre, 2013). På den annen side gjorde Stoltenberg II-regjeringen en rekke endringer i formuesskattereglene i perioden 2005-2013. De ønsket mer fokus på fordeling, og i den forbindelse ble blant annet grunnlaget for formuesskatten utvidet, skattebegrensingsregelen fjernet og bunnfradraget økt kraftig. Disse endringene ville, i følge regjeringen, gi betydelige skatteskjerpelser for de mest formuende (Regjeringen, 2008). I denne sammenhengen ønsker vi å se om disse endringene har medført en økt formuesskatt for Norges rikeste familier.

Samtidig som denne diskusjonen har pågått, ga Thomas Piketty i 2013 ut boka «Capital in the Twenty-First Century» som toppet «*The New York Times* Best Seller list¹» i 2014. I boken tar han opp temaet økonomisk ulikhet, og hvordan dette har utartet seg historisk. Han ser på samspillet mellom avkastning på kapital (r) og vekst i økonomien (g). Hvis avkastningen på kapital er høyere enn veksten i økonomien vil de økonomiske forskjellene i samfunnet øke. Uten skattejusteringer spår Piketty en verden med lav økonomisk vekst og store økonomiske forskjeller. I sin bok diskuterer han en global formuesskatt og sier blant annet «*it would not be excessive to tax fortunes above 100 million or 1 billion euros at rates well above 2 percent*» (Piketty, 2014). En formuesskatt, slik han skisserer her, på godt over 2 prosent er interessant med tanke på diskusjonen som foregår om formuesskatten i Norge.

Med bakgrunn i vår interesse omkring temaene som er nevnt ovenfor, og samtaler med vår veileder Guttorm Schjelderup og professor Jarle Møen, kom vi fram til temaet for denne oppgaven. I denne oppgaven ser vi på skattebyrden til familiene tilknyttet Kapitals «400 rikeste»-liste. I tillegg ser vi på hvordan endringene i formuesskattereglene har endret formuesskatten for disse familiene fra 2006 til 2014.

1.2 Problemstilling

Med bakgrunn i motivasjonen har vi har utarbeidet to problemstillinger:

1. «Hvor stor er skattebyrden til Norges 400 rikeste familier, og hva er formuesskattens betydning for denne?»

For å besvare denne problemstillingen vil vi begrense oss til disse familienes personlige skatt, som vil si inntekts- og formuesskatt. Som mål på skattebyrden ser vi på familienes personlige skatt knyttet opp mot deres inntekt og formue. Vi ser spesielt på skattebyrden knyttet opp mot reell formue.

I arbeidet med å besvare denne problemstillingen vil vi i hovedsak benytte tre analyser; beregning av effektiv formuesskattesats, hvordan vil skattebyrden bli påvirket av en fjerning av formuesskatten og en alternativ beregning der vi ser på personlig skatt knyttet opp mot avkastningen de har på formuen.

¹ | kategorien for «Hardcover Non-Fiction».

2. Har regelendringer bidratt til en økning i formuesskatten for Norges 400 rikeste familier fra 2006 til 2014?

Stoltenberg II-regjeringen gjorde i perioden 2006-2013 en rekke regelendringer i formuesskatten som hadde til hensikt å treffe de rikeste hardere enn tidligere. Vi ønsker å se hvordan disse regelendringene har påvirket formuesskatten for de aller rikeste familiene i Norge. For å undersøke dette ser vi på formuesskatten knyttet opp mot den reelle formuen, og sammenligner inntektsårene 2006 og 2014.

1.3 Formål

Formålet med vår masterutredning er å gi en oversikt over hva de rikeste i Norge faktisk betaler i skatt, særlig knyttet opp mot deres reelle formue. Vi har tatt utgangspunkt i en forholdsvis stor populasjon (400 personer), i tillegg har vi, for bedre å få frem deres formelle eierskap, inkludert deres nærmeste slektninger. Med bakgrunn i disse to forholdene, mener vi at denne oppgaven kan bidra til økt innsikt i skattebyrden til de aller rikeste i Norge, og hvordan regelendringene fra 2006 til 2014 har endret formuesskatten for disse.

1.4 Struktur

Oppgaven er inndelt i seks kapitler. Kapittel 1 består av denne innledningen. I kapittel 2 vil vi gi en gjennomgang av det teoretiske rammeverket for oppgaven, dette knytter seg til det norske skattesystemet og formuesskatt spesielt. Kapittel 3 beskriver metodene som er benyttet i oppgaven. I kapittel 4 gir vi en systematisk gjennomgang av hvordan datasettene vi benytter i oppgaven er utarbeidet. Kapittel 5 inneholder analyser og resultater tilknyttet de to problemstillingene i oppgaven. Oppgaven avsluttes i kapittel 6, som inneholder konklusjon, forslag til videre arbeid og feilkilder.

2. Teori

2.1 Skatt

Definisjon

Skatt blir definert som «*økonomiske ytelser, i praksis pengeytelser, som stat og kommune pålegger borgerne uten at disse får direkte motytelser*» (Skatt, 2014). Skatt er ikke et mål i seg selv, men et middel for å kunne finansiere fellesgoder som helsevesen, forsvar, rettsvesen og utdanning (Prop. 1 LS, 2015-2016). Den skal også være et middel til økonomisk omfordeling mellom innbyggerne og virke styrende på innbyggernes økonomiske adferd (Skatt, 2014).

Det er viktig å skille mellom generelle skatter og avgifter med hovedformål å innhente penger, og gebyrer² som kan knyttes opp mot spesifikke handlinger. Eksempler på gebyrer knyttet opp mot spesifikke handlinger er bompengegebyr og vanngebyr, som begge er eksempler på gebyrer som betales for en spesifikk tjeneste. Ved tradisjonelle skatter vil ikke skattyter motta noe vederlag i samsvar med innbetalingen, alle borgerne vil motta den samme andelen av fellesgoder uavhengig av betalingens størrelse (SNF-rapport nr. 13, 2008).

Ulike skattetyper

Man skiller mellom direkte og indirekte skatter. Direkte skatter kan spores direkte til skattyter, mens indirekte skatter betales via et mellomledd. Typiske direkte skatter er inntekts- og formuesskatt som betales på bakgrunn av skattyters inntekt og formue. Disse skattene er i direkte forhold til skattyters inntekt og formue, og kan spores direkte tilbake til skattyter. Et eksempel på indirekte skatter er merverdiavgift som blir innkrevd av selger av varer og tjenester, og deretter betales videre til skattemyndighetene. Merverdiavgiften blir veltet over på kunden ved økning i pris av de varene og tjenestene som selges, men kan vanligvis ikke spores direkte til de enkelte kundene (Kunnskapssenteret, 2014).

Vi kan også skille mellom personskatter og objektskatter. Ved personskatt er det egenskaper ved skattesubjektet som avgjør skattens størrelse, men ved en objektskatt er det objektets

² Kalles ofte avgifter i dagligtale, som for eksempel vannavgift.

egenskaper som avgjør skattens størrelse. Et eksempel på personskatt er inntektsskatt som betales etter hvor mye skattesubjektet tjener. Eiendomsskatt derimot er en objektskatt der størrelsen på skattenivået avgjøres av objektets (eiendommens) verdi (Kunnskapssenteret, 2014).

2.1.1 Skattesystemer

Skattesystemets oppbygning er svært viktig for hvordan et lands økonomi fungerer, og videre hvordan personer og bedrifter agerer. Skatten påvirker for eksempel folks villighet til å arbeide, lønnsomheten til investeringer og kan også påvirke ulike markeder. Et skattesystem burde innrettes slik at det bidrar til høy verdiskaping og en god utnyttelse av ressursene i samfunnet. Kombinasjonen av brede skattegrunnlag, lave skattesatser og skattemessig likebehandling av næringer, virksomheter og investeringer vil bidra til det (Prop. 1 LS, 2015-2016).

Det finnes ingen skattesystem som er overlegent alle andre, da *«alle skattesystemer er kompromisser mellom ulike hensyn, og vil ha svakheter både som helhet og i sine enkelte elementer»* (Regjeringen, 2005). Et regressivt skattesystem, der gjennomsnittsskatten synker med økt inntekt, vil for eksempel kunne være effektivt fordi det gir intensiver for å jobbe, men vil på den andre siden være lite omfordelende. Selv om det perfekte skattesystem ikke finnes, er det viktig med et skattesystem som bidrar til at et land kan oppnå de økonomiske målene en ønsker. For å signalisere formålene med et skattesystem er det vanlig med noen hovedprinsipper. Adam Smith utarbeidet allerede i 1776 fire grunnsteiner for et vellykket skattesystem (Bjerve, 1958). I dag opererer mange ulike kilder og personer med ulike prinsipper, men vi velger å presentere Fallan (2002). Han har prøvd å oppsummere prinsippene for et godt skattesystem i fem hovedprinsipper; prinsippet om enkelhet, rettferdighetsprinsippet, skatteevneprinsippet, nytteprinsippet og effektivitetsprinsippet. Prinsippet om enkelhet vil si at skattesystemet må være så enkelt at majoriteten av skattyterne enkelt forstår det, og det må være enkelt å praktisere slik at man unngår store administrasjonskostnader. I rettferdighetsprinsippet ligger det at alle med lik økonomisk bæreevne bør skattelegges likt, men også at personer med ulik økonomisk bæreevne bør skattelegges ulikt. Skatteevneprinsippet overlapper i stor grad rettferdighetsprinsippet og bygger på at alle skatteyttere skal gi det samme offeret gjennom skattene. Rike skattytere skal betale mer i skatt enn fattige. Nytteprinsippet kan i stor grad være motstridende med skatteevneprinsippet, da nytteprinsippet sier at man skal betale skatt ut ifra den nytten man

har av det offentlige tjenestetilbudet. Fattige vil i mange tilfeller ha større nytte av det offentlige enn rike, og skal da ifølge nytteprinsippet betale mer i skatt. Det siste prinsippet, effektivitetsprinsippet handler om at skattene skal føre til minst mulig grad av ineffektivitet. Dette oppnår vi med nøytrale skatter, der skattene i minst mulig grad påvirker arbeidstilbud, forbruk, sparing, investering og produksjon. Et unntak er i de tilfellene vi har markedssvikt, da kan det brukes vridende skatter og subsidier (negative skatter) for å rette opp markedssvikten (Fallan, 2002).

Et skattesystem kan ha ulik grad av omfordeling, vi skiller mellom progressive, regressive og nøytrale skattesystem. Progressivt skattesystem vil si at man betaler en større andel av inntekten i skatt jo høyere inntekt man får. Et regressivt skattesystem er omvendt, altså at skattesatsen går ned jo høyere inntekten blir. I et nøytralt skattesystem har man flat skatt, det vil si at alle betaler den samme andelen av inntekten i skatt uavhengig av størrelsen på inntekten. Gjennomsnittsskatten og marginals-katten vil alltid være den samme i et nøytralt skattesystem (Kunnskapssenteret, 2014).

2.1.2 Det norske skattesystemet

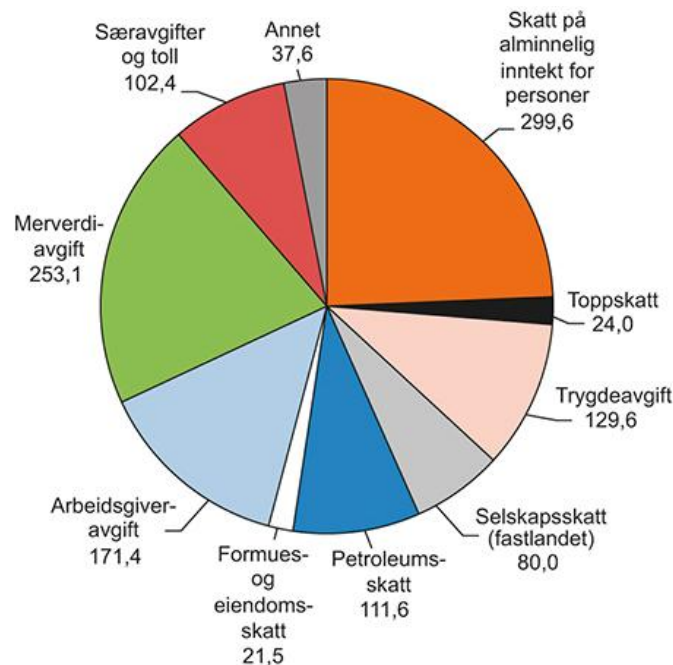
Det følger av lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven, grl.) § 75 bokstav a at det tilkommer Stortinget «å pålegge skatter, avgifter, toll og andre offentlige byrder». Skatter, avgifter og toll vedtas av Stortinget for ett år av gangen, og det må dermed årlig vurderes om det skal gjøres endringer i skatte- og avgiftsopplegget, og det hviler i utgangspunktet ingen andre begrensninger på Stortingets beskatningsmyndighet enn de som følger av Grunnloven selv (Jusleksikon, 2012).

Prop. 1 LS (2015-2016), *Skatter, avgifter og toll 2016*, sier at skatte- og avgiftspolitikkenes mål er å

finansiere fellesgoder mest mulig effektivt, sikre sosial mobilitet, oppnå mer effektiv ressursutnyttelse og gi bedre vilkår for norsk næringsliv. Regjeringen arbeider for et mer vekstfremmende og enklere skattesystem. Det private eierskapet skal styrkes, og det skal lønne seg mer å jobbe, spare og investere. Regjeringen vil også stimulere til mer miljøvennlig adferd (s. 17).

I statsbudsjettet for 2016 er statens inntekter beregnet til 1 008,8 milliarder kroner (utenom petroleum), der samlede skatter og avgifter står for 929,3 milliarder kroner (92 prosent). Skatter og avgifter er altså statens desidert største inntektskilde (Prop. 1 S, 2015-2016).

Figur 1 Påløpte skatter og avgifter

Hentet fra Prop. 1 LS (2015-2016), s. 42

Et anslag for 2015 viser at de direkte skattene utgjør 71 prosent av de totale skattene og avgiftene. Av disse er 52 prosent inntektsskatt for personer (inkludert trygdeavgift og toppskatt) og 22 prosent er inntektsskatt for bedrifter (inkludert petroleumsskatt). Av de 29 prosentene indirekte skattene utgjør, står merverdiavgiften for størsteparten med sine 21 prosent (Prop. 1 LS, 2015-2016).

Hvem er skattepliktig til Norge?

I Norge følger beskatningen av personer bostedsprinsippet. Det vil si at norske skatteyttere er skattepliktig for all formue og inntekt til Norge, uavhengig av hvor denne er opptjent eller plassert (NOU 1996:17). Det følger av lov 23. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven, sktl.) hvem som er bosatt i riket. Normalt vil det si en person som oppholder seg mer enn 183 dager i Norge i løpet av en tolvsmånedersperiode, eller mer enn 270 dager i løpet av en trettiseksmånedersperiode.

For å hindre dobbeltbeskatning og skatteunndragelse har Norge inngått informasjons- eller dobbeltbeskatningsavtale med andre land (Regjeringen, 2014b). For å unngå dobbeltbeskatning for norske skatteyttere med inntekt eller formue i land uten skatteavtale har man i Norge begrenset kreditering. Det vil si at man kan trekke fra den utenlandske skatten mot den norske, men siden Norge kun har begrenset kreditering får man ikke kreditert utenlandsk skatt overstigende norsk skatt. I realiteten vil dette si at man betaler den høyeste av norsk og utenlandsk skatt (Schjelderup, 1994).

De norske skattereglene

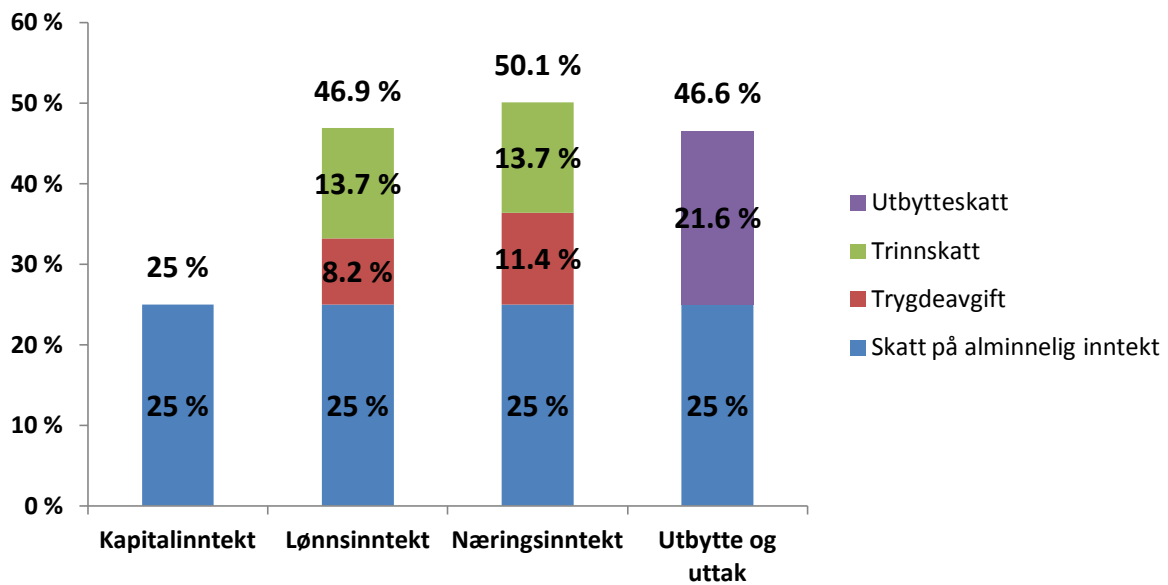
I Norge har man et todelt (dualt) skattesystem der kapitalinntekter skattes med en flat skatt, mens arbeidsinntekt skattes progressivt ved bruk av ulike skattesatser (Meld. St., 2015-2016). For inntektsåret 2016 betaler personlige skatteyttere 25 prosent på alminnelig inntekt. Av personinntekter³ beregnes det trygdeavgift og trinnskatt, og satsene for disse er henholdsvis maksimalt 11,4 og 13,7 prosent (Regjeringen, 2016). Trinnskatten er ny fra inntektsåret 2016, og erstatter toppskatten. Den ble innført i sammenheng med at skatt på alminnelig inntekt ble redusert fra 27 til 25 prosent, og består av fire trinn med progressive satser (Skatteetaten, 2016h). Bedrifter skattes i likhet med personlige skatteyttere 25 prosent på alminnelig inntekt, dette blir ofte kalt selskapsskatt. Arbeidsgiveravgiften bedriftene må betale er maksimalt 14,1 prosent.

Figur 2 viser de maksimale marginalsattesatsene for de ulike inntektsgruppene. Alle inntektsgruppene beskattes med en alminnelig skattetas på 25 prosent, men det er viktig å poengtere at for eierinntekter betales denne av selskapene, og ikke på personlig hånd. Det er kun utbytte som beskattes på personlig hånd, og da med en skattesats på 28,75 prosent (21,6 prosent av utbetalt overskudd⁴).

³ Personinntekt omfatter næringsinntekter og inntekter av personlig utført arbeid, og inntekter som erstatter slik inntekt, f.eks. pensjoner, sykepenger og dagpenger under arbeidsledighet.

⁴ Effektiv skatt av utbetalt overskudd: $(1 - 0,25) * 0,2875 = 21,6\%$

Figur 2 Maksimale marginalsattesatser for ulike inntektsgrupper

Formuesskatten, som beskrives nærmere i neste delkapittel, beregnes på grunnlag av nettoformuen, og satsen for 2016 er på 0,85 prosent med et bunnfradrag på 1,4 millioner (Skatteetaten, 2016d). Eiendomsskatten bestemmes av den enkelte kommunes kommunestyre, men satsen kan maksimalt være 7 promille av takstgrunnlaget, jf. lov 6. juni 1975 nr. 29 om eiendomsskatt til kommunane (eiendomsskattelova).

2.1.3 Skattereformen 2006

Den siste store skattereformen i Norge var skattereformen i 2006. Bakgrunnen for reformen var at reglene i delingsmodellen, som ble innført med skattereformen i 1992, gjorde det enkelt å få skattlagt arbeidsinntekt som utbytte. Et slikt inntektsskifte kunne gi store skattebesparelser da arbeidsinntekt ble skattet inntil 64,7 prosent (inkludert arbeidsgiveravgift), mens eierinntekter kun ble skattet med 28 prosent⁵. Reformen i 2006 jevnet ut høyeste skattesats på lønnsinntekt og eierinntekt. Innføringen av aksjonærmodellen økte høyeste marginalsatt på eierinntekter, mens høyeste maksimalskatt på lønnsinntekt ble redusert (Meld. St. 11, 2010-2011).

For å sikre mest mulig likebehandling av deltagere i deltagerlignende selskaper med aksjonærer ble deltakermodellen innført, som innebærer uttaksbeskatning for deltagere i disse selskapene. Selvstendig næringsdrivende ble også skattlagt så tett som mulig opp mot

⁵ Av selskapet, ikke på personlig hånd.

skattleggingen på aksjonærer. Disse får en personinntekt som skattes med trygdeavgift og eventuell toppskatt⁶. Personinntekten beregnes som netto næringsinntekt⁷ fratrukket et skjermingsfradrag (Meld. St. 11, 2010-2011).

Aksjonærmodellen

Aksjonærmodellen innebærer at utbytte og gevinster over et visst skjermingsfradrag er skattepliktig som alminnelig inntekt⁸. Skjermingsfradraget er lik skjermingsgrunnlaget multiplisert med skjermingsrenten. Skjermingsgrunnlaget settes som hovedregel lik aksjens anskaffelsesverdi inkludert ubenyttede skjermingsfradrag fra tidligere år. Skjermingsrenten skal tilsvare risikofri plassering, og beregnes med utgangspunkt i gjennomsnittlig observert rente på statskasseveksler med 3 måneders løpetid (Skatteetaten, 2016b). Aksjonærmodellen gjelder personlige aksjonærer/andelseiere⁹ med alminnelig skatteplikt til Norge. Formålet med aksjonærmodellen er å motvirke omdannelse av arbeidsinntekt til eierinntekt (eller omvendt), og derfor sette marginalsattesatsen for arbeidsinntekt og eierinntekt forholdsvis likt (Meld. St., 2015-2016). Dette er i 2016 oppnådd med en utbytteskatt på 28,75¹⁰ prosent (1.15 ganger alminnelig sattesats).

Fritaksmetoden

Fritaksmetoden innebærer at selskaper¹¹ fritas for beskatning av gevinst og utbytte. Dette innebærer at aksjeinntekter kun skattelegges når de tas ut som gevinst eller utbytte av personlige skatteyttere. Det er imidlertid en sjablongregel om at 3 prosent av inntekt som er fritatt etter fritaksmetoden, likevel skal skattelegges som alminnelig inntekt. Sjablongregelen gjelder kun utbytte og utdeling, gevinster omfattes ikke. Den gjelder heller ikke for selskaper i samme skattemessige konsern (Skatteetaten, 2016c). Fritaksmetoden forhindrer at aksjeinntekter blir beskattet flere ganger i en eierkjede med norske selskaper, da dette ville gitt incentiver til omorganisering og vil virke svekkende på næringslivet (Statsbudsjettet, 2005).

⁶ I 2016 er det trinnskatt og ikke toppskatt.

⁷ Med noen korreksjoner.

⁸ I 2016 med en faktor på 1.15, dvs. $25\% * 1,15 = 28,75\%$.

⁹ Gjelder også for dødsbo, administrasjonsbo som tilhører en fysisk person og konkursbo der skyldner er en fysisk person.

¹⁰ Effektiv utbytteskatt av utbetalt overskudd blir: $(1-0,25)*0,2875 = 0,216$.

¹¹ Aksjeselskap/allmennaksjeselskap, deltakerlignede selskap, samvirkeforetak, stiftelser og foreninger. Den gjelder også for utenlandske selskaper som er skattepliktige i Norge, dersom tilsvarende norsk selskap mv. er omfattet.

2.1.4 Skattereglene i 2006 og 2014

Vi ser i vår oppgave på inntektsårene 2006 og 2014, og vi vil derfor gi en nærmere beskrivelse av skattereglene i disse to årene. Skattereformen for 2006 ble gjeldende fra og med inntektsåret 2006, derfor er hovedprinsippene like for inntektsårene 2006 og 2014. Det er likevel forekommet noen endringer, særlig innen formuesskatten som vi skal komme tilbake til i Kapittel 2.2.2.

Inntektskatten

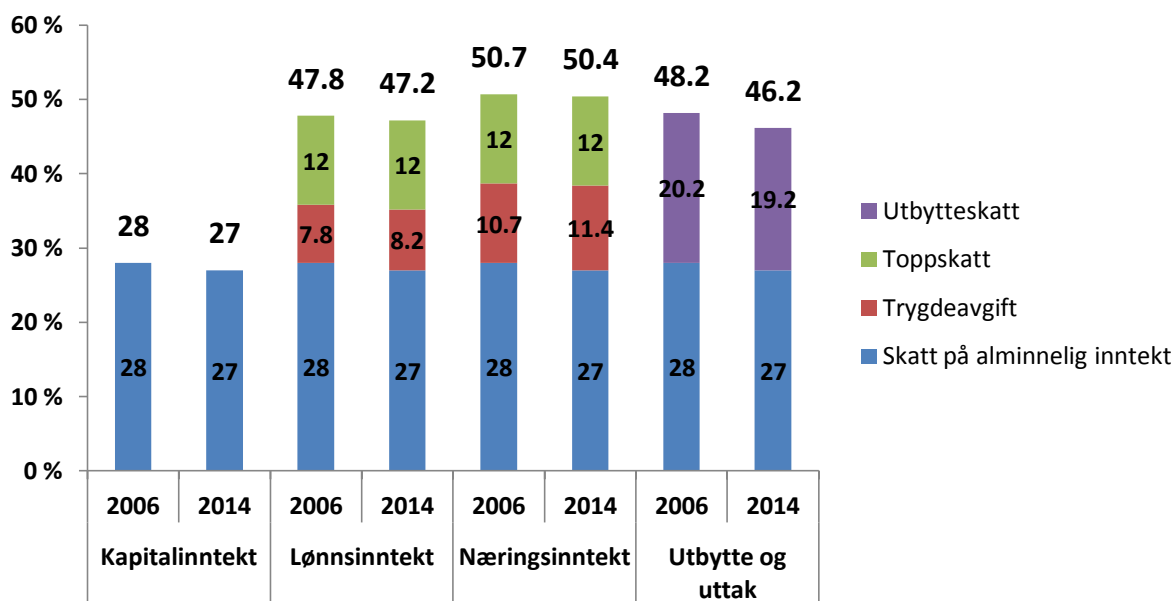
Alminnelig skattesats for både personlige og upersonlige (selskaper mv.) skatteyttere er satt ned med 1 prosentpoeng i perioden, fra 28 prosent i 2006 til 27 prosent i 2014. Utbytteskattesatsen fulgte alminnelig skattesats, og ble dermed også satt ned fra 28 til 27 prosent¹². Trygdeavgiften for lønnsinntekt er satt opp fra 7,8 til 8,2 prosent, mens trygdeavgiften for næringsinntekt er satt ned fra 10,7 til 11,4 prosent. Toppskattesatsen er derimot lik for de to årene, men med ulike innslagspunkt¹³ (Statsbudsjettet, 2007 og Regjeringen, 2014a).

Figur 3 viser en oppsummering av de maksimale marginalsattesatsene for ulike inntektstyper for inntektsårene 2006 og 2014. Figuren gir også et innblikk i endringen av de ulike satsene. Generelt kan vi se at beskatningen av inntekt i 2006 og 2014 var svært lik. Det var riktignok generelt en noe lavere beskatning i 2014 enn i 2006.

¹² Effektiv utbytteskatt: $(1-0.28)*28\% = 20.2\%$ og $(1-0.27)*27\% = 19.2\%$

¹³ 2006: 9 pst. fra 394 000 og 12 pst. fra 750 000
2014: 9 pst. fra 527 400 og 12 pst. fra 857 300.

Figur 3 Maksimale marginalsattesatser for ulike inntektsgrupper i inntektsårene 2006 og 2014

2.1.5 Skatteplanlegging

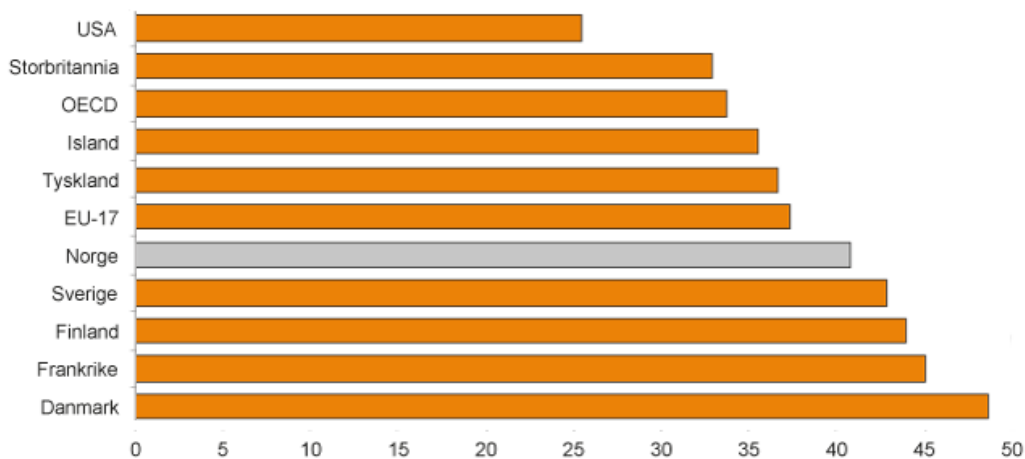
Skatteplanlegging er i følge Magnus Aarbakke (2009) «tilpasning av organisasjoner (selskaper m.m.) og transaksjoner med sikte på at skatter og avgifter skal bli minst mulig». Dette er lovlig, men skattemyndighetene kan skjære gjennom der skattetilpasningen bærer mer preg av form enn realitet (Aarbakke, 2009).

«Et skattesystem som prøver å oppnå flere økonomiske, etiske og sosiale mål samtidig, åpner også for at det oppstår incentiver for skatteplanlegging» (Fallan, 2002, s. 29). Det kan være ulike sattesatser for ulike inntektsarter, det kan være forskjellige sattesatser for forskjellige skattesubjekt (skatteyster) og sattesatsene kan variere over tid for det samme skattesubjektet (Fallan, 2002). Vi kan også legge til at ulike skatteobjekter skattes ulikt, ved for eksempel ulike verdsettelsessatser. Jo høyere vekt man tilegner rettferdighet og skatteevne, desto større forskjeller i skattebelastningen mellom ulike inntektsarter og skattesubjekt kan man få. Sterkere vekt på prinsippene om enkelthet og effektivitet vil på den andre siden føre til større nøytralitet i beskatningen, noe som reduserer incentivene for skatteplanlegging. Hvor likt Norges skattesystem er skattesystemer i andre land vil i stor grad være avgjørende for incentivene for skatteplanlegging over landegrensene (Fallan, 2002).

2.1.6 Det norske skattesystemet i et internasjonalt perspektiv

Figur 4 viser skatte- og avgiftsinntekter i prosent av BNP for utvalgte land, EU-17 og OECD. Norge har i likhet med de andre skandinaviske landene et relativt høyt skatte- og avgiftsnivå. Skattebyrden vil variere noe avhengig av om pensjons- og trygdeutbetalinger blir skattet. Norge har en spesiell næringsstruktur med betydelige inntekter fra petroleum, uten petroleum er skattenivået noe høyere sett opp mot BNP¹⁴ (Prop. 1 LS, 2015-2016).

Figur 4 Skatte- og avgiftsinntekter i prosent av BNP

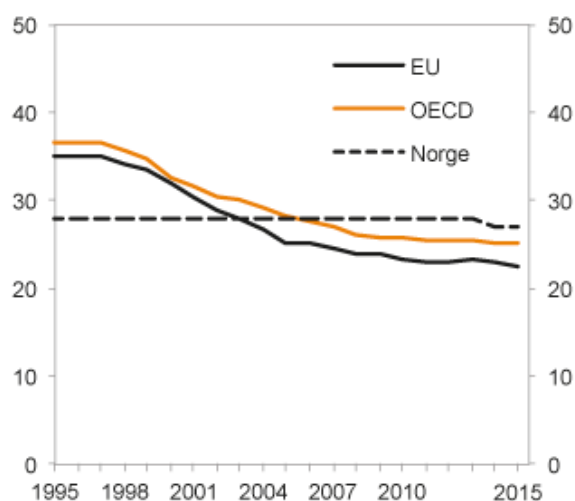

Hentet fra Prop. 1 LS (2015-2016), s. 45

Ved skattereformen i 1992 fikk Norge en selskapsskatt på 28 prosent, noe som var betydelig under gjennomsnittet for OECD og EU. Norge har derimot holdt selskapsskatten stabilt frem til 2014, mens andre land har redusert sine satser (Prop. 1 LS, 2015-2016). Regjering Stoltenberg II nedsatte 15. mars 2013 et ekspertutvalg som skulle vurdere selskapsskatten i et internasjonalt perspektiv. Utvalget la frem sin utredning 2. desember 2014 der de anbefaler å sette ned selskapsskatten til 20 prosent (NOU 2014:13). Selskapsskatten har blitt redusert ved to anledninger siden, til 27 prosent inntektsåret 2014 og ytterligere ned til 25 prosent i inntektsåret 2016 (Skatteetaten, 2016e).

¹⁴ Årsaken er at inntektene fra statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten tilfaller staten direkte og derfor ikke skattlegges.

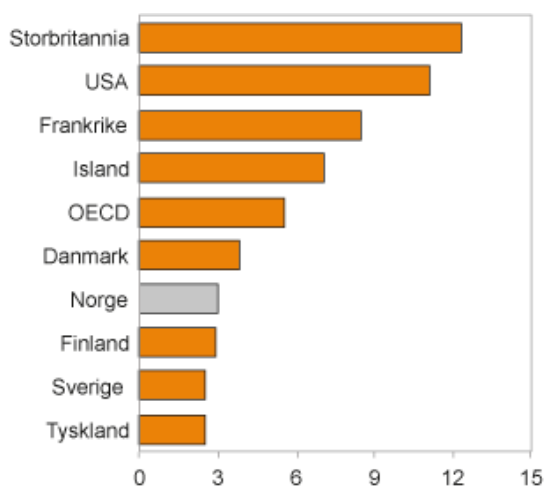
Figur 5 Formelle selskapsskattesatser

Hentet fra Prop. 1 LS (2015-2016), s. 49

Norge er i dag et av få land med formuesskatt, men har imidlertid lav skatt på eiendom¹⁵. Figur 6 viser at Norge får 2,9 prosent av skatteinntektene fra eiendom, noe som er godt under OECD-gjennomsnittet. I dette anslaget er inntektene fra formuesskatten og arveavgiften mv. inkludert. Derfor utgjør de reelle skatteinntektene fra eiendom trolig under 2 prosent for Norge (Prop. 1 LS, 2015-2016). Vi vil komme nærmere inn på skatt på ulike formuesobjekter i neste delkapittel.

Figur 6 Skatt på eiendom som prosent av de samlede skatteinntektene

Hentet fra Prop. 1 LS (2015-2016), s. 54

¹⁵ Skatt på eiendom omfatter skatter som berører bruken, eierskapet og overføringen av eiendom. Gevinstbeskatning omfattes ikke. For Norge vil både kommunal eiendomsskatt, formuesskatt, arveavgift og dokumentavgift omfattes.

2.2 Teori om formuesskatten

I dette delkapittelet vil vi gi en teoretisk gjennomgang av formuesskatten i Norge.

Definisjon

I skattelovens kapittel 4 reguleres beskatningen av formue i Norge. Det er den skattepliktiges nettoformue som danner grunnlaget for formuesskatten, altså bruttoformue fratrukket gjeld. Dette fremkommer av lovens hovedregel om formue, § 4-1, 1. ledd; «*Skattepliktig formue fastsettes til omsetningsverdien pr. 1. januar i ligningsåret av skattyterens eiendeler med økonomisk verdi, med fradrag for gjeld som skattyteren hefter for*». I motsetning til inntektsskatten, som måler inntekten over en tidsperiode, måler formuesskatten formuen på et bestemt tidspunkt. Tidspunktet formuesgrunnlaget fastsettes er som hovedregel 1. januar i ligningsåret¹⁶.

I formuesgrunnlaget tar man hensyn til alle eiendeler skattesubjektet eier, og formuesskatten er dermed, i likhet med inntektsskatten, en subjektsskatt (Aarbakke & Brudvik, 2009). Når det eksempelvis gjelder eiendomsskatten ser man på hver eiendel isolert og eierens kjennetegn er ikke vektlagt, dette kalles objektsskatter.

I skattelovens kapittel 2 er skattesubjekter regulert, § 2-1, 1.ledd sier at «*Plikt til å svare skatt har enhver person som er bosatt i riket*». Skatten gjelder derfor personlige skattytere, men også visse typer upersonlige skattytere er omfattet av loven. Det gjelder blant annet upersonlige skattytere som ikke har eiere, som f.eks. sparebanker, stiftelser og foreninger. Disse beskattes imidlertid med lavere sats enn for personlige skattytere. Loven spesifiserer at aksjeselskap og allmennaksjeselskap er fritatt for skatt på formue.

Ifølge sktl. § 1-1, 1.ledd, bokstav a., kan formuesskatt utskrives til stat og kommune.

Skattepolitisk begrunnelse for formuesskatt

I Norge er formuesskatten særlig begrunnet i to forhold. Den er i likhet med de fleste andre skatter fiskalt begrunnet, og skal bidra til finansieringen av statlig og kommunal virksomhet. I tillegg har den omfordelende virkning dersom formue er ulikt fordelt i samfunnet, noe formue generelt i sterkere grad er enn inntekt (Christensen, 2015). Den vil være et

¹⁶ Året etter inntektsåret. Det året skatten beregnes og selvangivelsen leveres.

supplement til inntektsskatten på formuesavkastning og fører til at skattesystemet for personer samlet sett virker mer progressivt (Finansdepartementet, 2016).

Historisk har et individs evne til å betale skatt, altså *skatteevnen*, stått sterkt i argumentasjonen for å ha en form for formuesskatt, mens i nyere tid har skattens fordelingsvirkninger fått en viktigere rolle. I betraktningene om skatteevne er det særlig to forhold som fremheves. For det første anses formuesinntekt som mer «fundert» enn annen inntekt, noe som innebærer at slik inntekt har større skatteevne enn arbeidsinntekt ettersom skattyter vil beholde slik inntekt uavhengig av arbeidsevne og -innsats, og vil ikke frafalle som pensjonist. I dag har arbeidsinntekt større vern enn tidligere gjennom sterkere arbeidsrettslovgivning, og moderne trygde- og pensjonsordninger. På den måten er arbeidsinntekt sikrere enn før, mens formuesgjenstander kan gå tapt. Et slikt syn er derfor mindre aktuelt i dag, og ikke gjeldende i dagens system (Zimmer, 2012). For det andre kan det og i seg selv være formuende gi skatteevne, uavhengig av hvilken avkastning formuen gir. Grunnen til dette er at formuende personer er i en økonomisk stilling som personer uten formue ikke er i (NOU 1991:17). Ifølge Aarbakke og Brudvik (2009) kan man plassere formuen på en måte som gir avkastning, selv om den ikke gir avkastning slik den er plassert i dag. Formue kan derfor, på samme måte som inntekt, gi et uttrykk for skatteevne. Denne betraktningen tillegges antagelig større vekt i dag enn tidligere, blant annet fordi også formuende personer er bedre økonomisk sikret gjennom eksempelvis trygdesystemet enn tidligere. Det må imidlertid bemerkes at hvorvidt formuesobjektet er likvid, det vil si om det faktisk kan omgjøres til penger, ses bort fra.

Et viktig moment i utarbeidelsen av skatter er at de tilrettelegges slik at de gir et minst mulig samfunnsøkonomisk effektivitetstap. Alle skatter kan antas å svekke den samfunnsøkonomiske mest optimale ressursallokeringen (Aarbakke & Brudvik, 2009). Det gjelder derfor å finne frem til de skattene, og den sammensetningen av de samlede skattene, som gir minst samlet effektivitetstap. I den forbindelse er det en fordel at skattleggingen fordeles på flere skatter, fremfor å konsentrere beskatningen til en enkelt skattetype gjennom høyere skattesatser. Dette vil redusere svakhetene som alle skatter, i større eller mindre grad, er beheftet med. Formuesskatten bidrar således til at noen skatter kan ha lavere satser enn uten formuesskatt for et gitt skatteproveny (NOU 2014:13).

I tillegg til å spre skattene på flere grunnlag, kan formuesskatten bidra til en mer samfunnsøkonomisk effektiv utnyttelse av formuen. Som en konsekvens av at formuesskatt

blir utskrevet uansett hvilken inntekt formuesobjektet gir, vil skattyter få et incitament til å utnytte formuesobjektet mer effektivt. Gitt at to formuesobjekter verdsettes likt, vil en rasjonell investor velge å investere i det formuesobjektet som gir den høyeste avkastningen etter skatt (NOU 1991:17). De norske verdsettelsesreglene er imidlertid svært lite nøytrale. Det gjør at de skattepliktige ofte vil ta skattemessige hensyn når de vurderer hva formuen skal plasseres i. Det er for eksempel mer attraktivt å investere i fast eiendom og ikke-børsnoterte aksjer fordi de verdsettes forholdsvis lavt. Resultatet blir at formuen ikke blir plassert på den samfunnsøkonomisk best mulige måten. Denne ulike verdsettingen kan også gjøre at formuesskatten i praksis blir degressiv ved stigende formue fordi skattepliktige med store formuer gjerne har en større del av formuen plassert i eiendeler med lav skattemessig formuesverdi, som for eksempel ikke-børsnoterte aksjer (Zimmer, 2012).

Avslutningsvis kan formuesregistreringen som formuesskatten medfører, ha betydning for fordelingen av skattefundamenter innen inntektsbeskatningen. På denne måten har skattemyndighetene en viss kontroll på om inntekter oppgis til beskatning (NOU 1991:17).

2.2.1 Formuesskattens gjeldende regler

Formuesskatten har sitt lovgrunnlag i skatteloven. Formuesskatteplikten til stat og kommune har hjemmel i Stortingets årlige skattevedtak, og inneholder i hovedsak skattesatser og størrelsen på bunnfradraget. Vedtaket henviser i stor grad til skatteloven, og har få bestemmelser som fraviker eller supplerer denne. Kommunal formuesskatt er hjemlet i et årlig kommunestyrevedtak. Stortinget fastsetter maksimumssatser for de kommunale skattene i det årlige skattevedtaket. Dersom kommunene ikke avviker fra maksimumssatsen i Stortingets skattevedtak, er det ikke nødvendig at de gjør et vedtak om skattesatsen for formuesskatt i forbindelse med budsjettet. Maksimumssatsen er gjeldende om vedtaket uteblir.

Som tidligere nevnt er grunnlaget for skattyters formuesskatt bruttoformue fratrukket gjeld, jf. sktl. § 4-1. I bruttoformuesbegrepet inngår alle skattyterens eiendeler med økonomisk verdi, som vil si fast eiendom, løsøre, finansformue, immaterielle verdier og kontanter (Zimmer, 2012). Skatteplikten omfatter all formue skattyter har i Norge og i utlandet, men kan være begrenset som følge av skatteavtale med annen stat (KPMG, 2016).

2.2.1.1 Skattesatser

Skattesatser og bunnfradrag er regulert i Stortingets skattevedtak, kapittel 2. For inntektsåret 2016 kan samlet skattesats for formuesskatt maksimalt være 0,85 %. Av dette går 0,7 % til kommunene, men de kan som nevnt bestemme en lavere sats, og 0,15 % går til staten. Skatten har et innslagspunkt på kr 1 400 000 for enslige skattytere og det dobbelte, kr 2 800 000, for ektefeller som ligned under ett for felles formue. De som har skattepliktig formue lavere enn dette betaler altså ikke formuesskatt.

2.2.1.2 Verdsettelsesregler

Ved verdsettelse av formue skal man i henhold til sktl. § 4-1, 1. ledd basere dette på «omsetningsverdien». Med «omsetningsverdien» menes markedsverdien. Det er ikke gitt nærmere anvisning i loven på hvordan omsetningsverdien settes. I mange tilfeller er det vanskelig å fastsette omsetningsverdien, og man tar da utgangspunkt i mer sjablongmessige verdier. For noen eiendeler vil det være aktuelt å se på pris ved omsetning av tilsvarende gjenstander, mens det for andre vil være aktuelt å finne verdien ved å kapitalisere årlig avkastning, dette gjelder blant annet for skog. Det vanligste er at hver enkelt gjenstand skal verdsettes for seg, men det finnes unntak. For eksempel vil reale rettigheter knyttet til en eiendom, for eksempel en positiv servitutt over en naboeiendom, bli verdsatt sammen med den faste eiendommen (Zimmer, 2012).

Formuesskatten kan bidra til utjevning mellom husholdninger med ulik skatteevne dersom verdsettelsesgrunnlaget er likt (NOU 2003:9). Denne effekten er imidlertid noe redusert ettersom de ulike formuesobjektene verdsettes svært ulikt. Det kan lett oppstå ulikheter i verdsettelsesnivå når det er en utpreget skjønnsmessig prosess. En konsekvens av dette er at i praksis vil ofte ikke verdsettelsene komme opp på nivået til omsetningsverdien. Enkelte formuesobjekter kan verdsettes til lavere verdi enn omsetningsverdi. I sktl. §§ 4-10 til 4-18 reguleres formuesobjekter med særlige verdsettelsesregler. De unntakene som spesielt kan trekkes frem er unoterte aksjer og fast eiendom som har lavere verdsetting sammenlignet med for eksempel bankinnskudd. Videre følger en detaljert fremstilling av de mest sentrale verdsettelsesreglene.

Fast eiendom

Begrepet fast eiendom innebærer boligeiendom, fritidseiendom og næringseiendom (Zimmer, 2012). Hovedregelen om verdsettelse til markedsverdi gjaldt opprinnelig også for eiendom. Forskjellene mellom omsetningsverdi og verdsettelsespraksis ble imidlertid så stor

at man lovfestet at «*verdien av fast eiendom kan settes lavere enn omsetningsverdien*», jf. Sktl. § 4-10, 1. ledd. Det er ulike regler for hvor mye lavere de ulike typer fast eiendom kan redusere verdsettelsen sammenlignet med markedsverdi, og ulike måter man beregner verdien på. I de følgende avsnittene beskrives disse nærmere.

Boligeiendom

Verdisettingen av bolig ble fram til 2010 satt til 30 prosent av kostpris for bygging og grunn. Det ble ikke foretatt endringer ved omsetning, men det kunne bli foretatt generelle prosentvise justeringer i de årlige statsbudsjettene. Denne metoden gjorde at boliger med samme markedsverdi kunne ha svært ulik formuesverdi. Dette skyldtes særlig at det ikke ble foretatt justering av verddivurderingen i takt med prisutviklingen på boliger. Eksempelvis gjorde dette at eldre boliger i sentrale strøk hadde lavere ligningsverdier enn i distriktene (Prop. 1 LS, 2012-2013).

Fra og med inntektsåret 2010 ble det innført nye regler for formuesverdsetting av bolig. I sktl. § 4-10, 2. ledd finner vi de nye reglene, og sier at «*verdien av boligeiendom settes til produktet av boligens areal og en kvadratmetersats*». Kvadratmetersatsene baseres på beregninger fra Statistisk sentralbyrå, og differensieres med hensyn til geografisk plassering, boligtype, byggeår og areal. I vurderingen tas det imidlertid ikke hensyn til andre egenskaper ved boligen, som for eksempel utsikt og standard. En del av variasjonene i boligens markedsverdier vil derfor ikke fanges opp i det nye systemet. Likevel har de nye reglene gitt en bedre og mer ensartet sammenheng mellom formuesverdien og faktisk markedsverdi for boliger (Prop. 1 LS, 2012-2013).

I sktl. § 4-10, 2. ledd fastsettes det at prosentandelen for primærbolig skal settes til 25 prosent av beregnet markedsverdi. Dersom skattyter kan dokumentere at formuesverdien til boligen overstiger 30 prosent av markedsverdi, kan verdien settes ned, jf. sktl. § 4-10, 1. ledd.

Fritidseiendom

Reglene for fritidsboliger ble ikke endret i 2010 som for bolig, og de fastsettes derfor fortsatt til 30 prosent av kostpris for ny bygning og grunn etter Skattedirektoratets takseringsregler. I hvert enkelt statsbudsjett blir det bestemt om ligningsverdien for fritidsboliger skal endres. Dette ble blant annet gjort i 2012 da alle fritidsboliger generelt fikk et påslag på 10 prosent (Statsbudsjettet, 2012). Formuesverdiene er gjennomgående vurdert å være lave

sammenlignet med antatt markedsverdi, og de samme skjevhetene i formuesverdier gjelder for fritidseiendom som de gjorde for boligeiendom før 2010. Det har imidlertid vært vanskelig å finne det praktisk mulig å innføre et tilsvarende sjablongsystem for fritidseiendom (Prop. 1 LS, 2012-2013).

Næringseiendom

Reglene om verdsettelse av næringseiendom er regulert i sktl. § 4-10, 4. ledd og tilhørende forskrift. I henhold til forskrift nr. 14/1999 (FSFIN Forskrift til skatteloven) § 4-10-4, 1. ledd skal verdien av næringseiendom fastsettes på grunnlag av beregnet utleieverdi, og verdien skal settes til 80 prosent av den beregnede utleieverdien. Utleieverdien for utleid næringseiendom blir beregnet som et gjennomsnitt av samlet brutto utleieinntekt for inntektsåret og de foregående inntektsårene fratrukket eierkostnader¹⁷. Dersom næringseiendommen ikke er utleid finner man beregnet utleieverdi som produktet av eiendommens areal og en beregnet kvadratmeterleie fastsatt av Skattedirektoratet, med fratrukk for eierkostnader. Den beregnede kvadratmeterleien tar hensyn til areal, eiendomstype og geografisk beliggenhet.

Penger, aksjer og andre verdipapirer

Kontanter, sjekker, bankremitter eller andre likvide midler verdsettes i henhold til sktl. § 4-15 til pålydende inklusive renter per 1. januar i ligningsåret. Det er kun den del som overstiger kr 3 000 som medregnes i personlig skattyters formue, jf. sktl. § 4-20, 1. ledd, bokstav a. Fremmed valuta må omregnes etter valutakursen 31. desember i inntektsåret.

I sktl. § 4-12 reguleres verdsettingen av skattepliktige aksjer. Det skilles mellom børsnoterte og ikke-børsnoterte aksjer. Børsnoterte aksjer verdsettes i henhold til sktl. § 4-12, 1. ledd til kursverdien 1. januar i ligningsåret, men i praksis benyttes sluttkursen på siste børsdag før nyttår. Selskaper som er notert både på norsk og utenlandsk børs, verdsettes til den norske kursverdien (Skatteetaten, 2015).

Ikke-børsnoterte aksjer verdsettes etter andre regler enn børsnoterte aksjer, både med tanke på verdsettelsesnorm- og tidspunkt. I henhold til sktl. § 4-12, 2. ledd verdsettes ikke-børsnoterte aksjer på bakgrunn av «*aksjeselskapets samlede skattemessige formuesverdi 1. januar året før ligningsåret fordelt etter pålydende*». Formuesverdien fastsettes med basis i

¹⁷ Eierkostnader er beregnet til 10 % av brutto leieinntekter.

året før ligningsåret, altså i inntektsåret, fordi det tar tid å verdsette ikke-børsnoterte selskapers formuesverdi. Når aksjekursene stiger, noe de gjennomgående gjør i det lange løp, innebærer dette etterslepet en fordel for skattyterne (Zimmer, 2012). Dersom det har funnet sted en kapitalforhøyelse eller kapitalnedsettelse i løpet av inntektsåret, skal imidlertid formuesverdien 1. januar legges til grunn. Utgangspunktet ved fastleggelsen av selskapsskattmessige verdier er i henhold til FSFIN Forskrift til skatteloven § 4-12-2, 2. ledd «*Skattelovgivningens regler om fastsetting av brutto formue og gjeld legges til grunn*». Verdsettingsreglene for andre typer formuesobjekter, for eksempel fast eiendom, er derfor relevante ved fastsettelsen av selskapsskattmessige verdier. Det betyr at fast eiendom inngår i beregningen med lavere ligningsverdi enn markedsverdi og at selskapets forretningsverdi (goodwill) og egenutviklede rettigheter ikke skal regnes med. Ettersom en del formuesobjekter verdsettes lavere enn markedsverdi for ikke-børsnoterte aksjer vil slike selskaper ha en tendens til å verdsettes lavere enn børsnoterte aksjer (NOU 2014:13).

Privat innbo og løsøre

I henhold til sktl. § 4-20, 1. ledd bokstav b skal privat innbo og løsøre, unntatt motorkjøretøy, campingvogn og lystfartøy, medregnes med den del av samlet verdi som overstiger kr 100 000. Det er omsetningsverdien som legges til grunn. Verdsettelsen av slike gjenstander kan være usikre, derfor vil verdsettelse av innbo i praksis, i medhold av Forskrift 6. november 2015 taksering av formues-, inntekts- og fradragposter til bruk ved likningen for inntektsåret 2015 (Forskrift om takseringsregler, 2015) § 1-1-5, gjerne bli foretatt på bakgrunn av en viss prosent av forsikringssummen (Aarbakke & Brudvik, 2009).

Ved verdsettelsen av brukte privatbiler, motorsykler, snøscootere og campingvogner tar man utgangspunkt i hovedimportørs listepreis ved registrering som ny, og reduserer denne med en viss prosent for hvert år, jf. Forskrift om takseringsregler, 2015 § 1-1-2. Fritidsbåter med salgsverdi på mindre enn kr 50 000 anses som innbo mv. og verdsettes som nevnt foran. I henhold til Forskrift om takseringsregler, 2015 § 1-1-4 settes formuesverdien for fritidsbåter med omsetningsverdi på kr 50 000 eller høyere til 75 % av forsikringssummen, og antatt salgsverdi dersom båten ikke er forsikret. Innbo, særlig kunstgjenstander, kan ha meget høy omsetningsverdi, mens selve nytten ikke foreligger i likvid form. Loven åpner ikke, selv om formuesskatt av omsetningsverdi kan virke urimelig høy, for å gi avslag i verdien i slike tilfeller.

Fritak

Det finnes flere unntak for hva som skal tas med i beregningen av skattepliktig formue, og altså ikke inngå i beregningen av skattepliktig formue. Dette gjelder blant annet krav på uforfalt lønn, opptjente forfalte renteinntekter, årets aksjeutbytte og formue knyttet til pensjonsforsikringer og livrenter (Zimmer, 2012).

Gjeld

I henhold til sktl. § 4-1, 1. ledd er formuesskatteplikten begrenset til nettoformuen, som vil si bruttoformuen «*med fradrag for gjeld som skattyteren hefter for*». Det som menes med gjeld er enhver rettslig forpliktelse som påhviler skattyter til å yte noe til andre i penger eller pengers verdi (Skatteetaten, 2016f). Gjelden må være tilstrekkelig dokumentert for å få fradragsrett for den. Fradragsrett for gjeld er ikke betinget av at det er noen sammenheng mellom bruttoformuen og forpliktelsene (Aarbakke & Brudvik, 2009). Gjelden verdsettes til pålydende, og det er uten betydning om den er rentebærende eller ikke, og hvordan den har oppstått.

2.2.2 Sammenligning av reglene i 2006 og 2014

I vår oppgave ser vi i stor grad på inntektsårene 2006 og 2014. Derfor vil vi gi et innblikk i formuesskatte reglene i de to årene. Som nevnt tidligere ble skattereformen for 2006 gjeldende fra og med 2006, som gjør at mange av prinsippene og hovedtrekkene er like for de to årene. Det har likevel skjedd en del endringer, både i verdsettelsen av ulike formuesobjekter og hvordan formuesskatten utlignes fra nettoformuen.

Ligningsverdien av ulike formuesobjekter

Eiendom og aksjer er sammen med bankinnskudd de desidert største formuespostene for norske skatteyttere (SSB, 2015a). Vi vil derfor presentere hvordan ligningsverdien for disse formuesobjektene ble fastsatt i 2006 og 2014. Alle typer eiendom ble i 2006 fastsatt etter den gamle metoden, som nevnt tidligere i teoridelen. I 2010 ble det innført nye metoder for å beregne markedsverdien av eiendom, med unntak av fritidseiendom (Statsbudsjettet, 2013). Disse nye metodene har generelt medført en høyere markedsverdi for de fleste typer eiendom. En nærmere presisering av hvordan ligningsverdien for de ulike eiendomstypene ble fastsatt i 2006 og 2014 følger av Tabell 1.

Alle typer aksjer ble i 2006 fastsatt til 80 prosent av markedsverdien, dvs. med en verdsettelsesrabatt på 20 prosent (St.prop. 1, 2006-2007). Denne rabatten ble fjernet fra og med 2008 (St.prop. 1, 2008-2009), og aksjer ble derfor i 2014 fastsatt til markedsverdien (Prop. 1 LS, 2015-2016). For ikke-børsnoterte aksjer vil også verdsettelsen av andre formuesobjekter påvirke markedsverdien. Dette fordi alle eiendelene verdsettes individuelt for ikke-børsnoterte aksjer (Aarbakke & Brudvik, 2009).

Tabell 1 Oversikt over hvordan ligningsverdien for ulike formuesobjekter fastsettes i 2006 og 2014.

	2006	2014
Boligeiendom	30 prosent av kostpris, men med muligheter for prosentvise justeringer. (Var en justering på 25 prosent i 2006). Sikkerhetsventil ¹⁸ på 30 prosent.	25 prosent av areal*kvadratmetersats. Sikkerhetsventil på 30 prosent.
Fritidseiendom	30 prosent av kostpris, men med muligheter for prosentvise justeringer. (Var en justering på 25 prosent i 2006). Sikkerhetsventil på 30 prosent.	30 prosent av kostpris, men med muligheter for prosentvise justeringer. (Var en justering på 25 prosent i 2006). Sikkerhetsventil på 30 prosent.
Utleid næringseiendom	40 prosent av kostpris, men med muligheter for prosentvise justeringer.	60 prosent av $(B*0.9)/R$ der B = gj. snitt. bruttoleie siste 3 år - eierkostnader (10 %). R = Kalkulasjonsfaktor ¹⁹ Sikkerhetsventil på 60 prosent
Ikke-utleid næringseiendom og sekundærbolig		60 prosent av areal*kvadratmetersats. Sikkerhetsventil på 60 prosent.
Ikke-børsnoterte aksjer	Fastsatt til 80 prosent av markedsverdien. I markedsverdien av ikke-børsnoterte selskaper verdsettes eiendelene individuelt.	Fastsatt til 100 prosent av markedsverdien. I markedsverdien av ikke-børsnoterte selskaper verdsettes eiendelene individuelt.
Børsnoterte aksjer	80 prosent av aksjekursen.	100 prosent av aksjekursen.

¹⁸ Maksimumsgrense for ligningsverdiens andel av markedsverdi (Ot.prp. nr. 1, 2006-2007). Hvis ligningsverdien overstiger sikkerhetsventilen kan skattyter kreve at verdsettelsen nedsettes.

¹⁹ Settes til årsgjennomsnittet for renten på statsobligasjoner med 10 års løpetid pluss et tillegg på 5 prosentpoeng.

Utligning av formuesskatten fra nettoformuen

Det har skjedd vesentlige endringer i hvordan formuesskatten utlignes mellom 2006 og 2014. Skattebegrensningsreglene er fjernet, men det er også skjedd endringer i bunnfradraget og satsene. I 2006 var reglene noe mer komplisert. For formue mellom 200 000 og 540 000 kroner måtte man betale 0,7 prosent til kommunen og 0,2 prosent til staten. Formue overskytende 540 000 kroner ble beskattet med 0,7 prosent til kommunen og 0,4 prosent til staten. For inntektsåret 2014 var det kun et trinn (bunnfradrag) på 1 million kroner, og formue over det ble beskattet med 0,7 prosent til kommune og 0,3 prosent til stat (Skatteetaten, 2016).

Tabell 2 Bunnfradrag og sats for formuesskatten i 2006 og 2014

	2006			2014		
	Kommune	Stat	Sum	Kommune	Stat	Sum
0-200 000 kr	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.
200 000-540 000 kr	0,7 pst.	0,2 pst.	0,9 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.
540 000-1 000 000 kr	0,7 pst.	0,4 pst.	1,1 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.	0,0 pst.
1 000 000 kr og over	0,7 pst.	0,4 pst.	1,1 pst.	0,7 pst.	0,3 pst.	1,0 pst.

De «ordinære» formuesskattereglene viser at bunnfradraget var lavere og satsen høyere i 2006 enn i 2014, men i 2006 var skattebegrensningsregelen (80-prosentregelen) fortsatt gjeldende. Denne sa at formuesskatten skulle settes ned hvis skatteytters samlede skatter ved endelig ligning oversteg 80 prosent av alminnelig inntekt. Formuesskatten kunne likevel ikke nedsettes med mer enn 0,6 prosent av formue overskytende 1 million kroner (Innst. O. nr. 1, 2007-2008). Dette gjorde at personer med lav alminnelig inntekt og høy formue i 2006 fikk nedsatt formuesskatten.

2.2.3 Endringer i den norske formuesskatten

I løpet av de to foregående tiårene har det vært gjennomført to store skattereformer i Norge, en i 1992 og en i 2006. Den omfattende reformen i 1992 innebar at man gikk fra et system bestående av høye skattesatser og omfattende fradrag til en modell basert på lavere skattesatser og færre muligheter til å trekke fra på skatten. Reformens mål var å øke rettferdigheten i skattesystemet og bidra til en mer effektiv bruk av ressurser i den norske økonomien (Christensen, 2014). Med tanke på formuesskatt, var den mest sentrale endringen i 1992 at aksjeselskap, likestilte selskaper og sammenslutninger ble fritatt for formuesskatt.

Før 1992 betalte selskapene etter hovedregelen en formuesskatt med en sats på 0,3 % av nettoformue. I denne reformen ble det også innført en reduksjonsregel i verdsettelsen av børsnoterte og ikke-børsnoterte aksjer (NOU 2003:9). Børsnoterte aksjer fikk en verdsettelsesrabatt på 25 %, og ble dermed fra 1992 verdsatt til 75 % av kursverdien. Ikke-børsnoterte aksjer fikk en verdsettelsesrabatt på 70 %, og de skulle verdsettes til 30 % av aksjenes forholdsmessige andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi. Tidligere ble de verdsatt til 50 % av selskapets likvidasjonsverdi. I etterkant av reformen har evalueringer vist at utbytteskatten sammen med formuesskatten har ført til at de velstående betaler vesentlig mer i skatt enn tidligere, og at den derfor har bidratt til økt omfordeling (Meld. St. 11, 2010-2011).

Både i forbindelse med 2006-reformen, og i etterkant av denne, har det skjedd endringer i formuesskatten. En sentral endring i reformen var å fjerne skatteklasse 2 i formuesskatten, slik at ektefeller, på lik linje med samboere, fikk hvert sitt bunnfradrag (Meld. St. 11, 2010-2011). Aksjerabatten for børsnoterte aksjer ble også redusert, og disse ble nå verdsatt til 80 prosent av markedsverdi.

I etterkant av reformen har aksjerabatten for både børsnoterte og ikke-børsnoterte aksjer blitt fjernet helt. Skattebegrensningsregelen, den såkalte 80-prosentsregelen, ble fjernet helt. Den gikk ut på den skattepliktiges samlede skatt (formue- og inntektsskatt) ikke skulle overstige 80 prosent av alminnelig inntekt. For å hindre at skattytere med store formuer skulle unngå formuesskatt, kunne likevel ikke skatt på nettoformue over 1 million kroner settes ned til under 0,6 prosent av overskytende formue (Meld. St. 11, 2010-2011). I tillegg ble, som redegjort for ovenfor, verdsettingsmetodene for bolig og næringseiendom implementert i 2009/2010.

I årene etter 2006 har det også vært en betraktelig økning i bunnfradraget, og reduksjon av skattesatsene. Dette, sammen med et bredere grunnlag, har bidratt til at formuesskatten i større grad treffer de med større formuer. Endringene etter 2006 har også bidratt til at det er betydelig færre som betaler formuesskatt. I 2006 var det 1 087 308 (SSB, 2007a) personer som betalte formuesskatt i Norge. De betalte i gjennomsnitt kr 9003 per person i formuesskatt. I 2014 hadde antallet som betalte formuesskatt blitt redusert til 572 689 personer. Gjennomsnittlig formuesskatt var da kr 23 400.

2.2.4 Formuesskatt i et internasjonalt perspektiv

De siste 20 årene har de fleste andre OECD-land avviklet formuesskatt, og Norge er derfor et av få land som fremdeles har formuesskatt (Glennerster, 2012). I 1997 avviklet Østerrike, Danmark og Tyskland skatten, i 2006 avviklet Finland og Luxembourg den, mens Sverige gjorde det i 2007. Nederland har en skatt på den beregnede kapitalavkastningen som formuesobjekter kan gi, dette er i realiteten en formuesskatt (Solvik-Olsen, Tybring-Gjedde, Svendsen & Rytman, 2012). Det kan være ulike begrunnelser for avviklingen av formuesskatten. I Sverige ble avviklingen begrunnet i belastningen formuesskatten hadde for forretningsdrivende og investorer (Edson, 2012).

I dag er det kun Frankrike, Norge og Sveits som har og har hatt formuesskatt over lengre tid (NOU 2014:13). Disse landene har imidlertid svært ulike bunnfradrag, satser og regelverk, slik at de ikke er direkte sammenlignbare. I Sveits er det for eksempel ingen formuesskatt på nasjonalt nivå, men derimot en skatt som varierer fra distrikt til distrikt (Deloitte, 2013). De ulike distriktene kan ha ulike innslagspunkt og satser.

2.2.5 Debatten om formuesskatten

Som nevnt ved flere anledninger i innledningen og tidligere i teoridelen er det en debatt vedrørende formuesskatten. Vi ønsker å gjøre rede for noen av de vanligste argumentene for og i mot formuesskatten.

Omfordeling

Personer med høye inntekter har også store formuer. Gjennomsnittlig nettoformue er betraktelig høyere for personer med over 1 millioner kroner i bruttoinntekt, enn for personer med lavere inntekt (NOU 2009:11). Formuesskatten bidrar dermed til vertikal rettferdighet. Personer med høy samlet inntekt har generelt, også særlig høye kapitalinntekter (NOU 2014:13). Kapitalinntekter skattes flatt med 25 prosent, mens arbeidsinntekter skattes progressivt (Meld. St. 4., 2015-2016). Dette gjør at store kapitalinntekter får en lav gjennomsnittsskatt, sammenlignet med tilsvarende arbeidsinntekter. Formuesskatten er med på å øke gjennomsnittsskatten for høyinntektsgrupper med store kapitalinntekter, og er avgjørende for progressiviteten i skattesystemet blant de øverste inntektsgruppene (NOU 2014:13). Formuesskatten bidrar dermed til økonomisk utjevning, ved at den øker gjennomsnittsskatten for personer med store kapitalbeholdninger.

Et annet poeng angående omfordeling, og som ofte trekkes frem, er at en fjerning av formuesskatten vil bidra til flere nullskatteyttere. Roger Schjerva (2012) sier at en fjerning av formuesskatten vil bidra til 32 000 flere nullskatteyttere, noe som er problematisk for tilliten til skattesystemet. Mange velstående vil betale lite i skatt, og langt mindre enn skatteevnen skulle tilsi. Motstanderne av formuesskatten mener derimot at dette er et dårlig argument, da disse betaler skatt på andre måter. Velstående er ofte eiere av selskaper og betaler store skattebeløp gjennom selskapene (Skarvøy, Mosveen & Mikalsen, 2015). Villeman Vinje (2012) i Civita trekker også frem at formuesskatten svekker bedriftene og bidrar til færre arbeidsplasser.

Skatteinntekter

Formuesskatten bidrar, i likhet med andre skatter, til inntekter for stat og kommune. Landsorganisasjonen i Norge, LO (2012) sier at formuesskatten tilsvarer omtrent det samme som staten betaler i barnetrygd eller ca. 10 prosent av Helse- og Omsorgsdepartementets totale budsjett. Irene Bordier Haukedal (2014) som er LOs distriktssekretær i Telemark sier at kommunene i Telemark ikke har råd til å gi fra seg de 160 millionene kronene formuesskatten gir.

Motstandere trekker frem at formuesskatten kun står for liten del av skatteprovenyet. Stortingsrepresentant fra Høyre, Michael Tetzschner (2013), sier at formuesskatten er en symbolskatt på de rike. De inntektene den gir statskassen er svært små i forhold til hvilken skade den utgjør for norsk næringsliv. Dette synet støttes av CEO i Visma, Øystein Moan (2015), som sier at provenyet fra formuesskatten kan erstattes med økt skatt på fast eiendom. Stein Erik Hagen mener også formuesskatten burde erstattes av andre skatter, og foreslår en «kakseskatt». Det vil si en årlig skatt på biler, båter, store eiendommer og andre luksuseiendommer (Haugan, 2013).

Skatteøkonomisk effektivitet

En skatt på formue kan supplere og avlaste bruken av andre skatte- og avgiftsformer (NOU 1991:17). For å ha et effektivt skattesystem er det viktig med brede skattegrunnlag. Brede skattegrunnlag gjør det også mulig å ha relativt lave skattesatser (Prop. 1 LS, 2015-2016). Det kan derfor argumenteres for at formuesskatten bidrar til en høyere skatteøkonomisk effektivitet ved at den fordeler skattebyrden på flere grunnlag.

Endring av spreadferd

I et fritt kapitalmarked vil det lønne seg å spare så lenge avkastningen etter skatt er større enn sparerens realavkastningskrav. Realavkastningskravet er det sparerer krever for å spare istedenfor å konsumere i dag. En formuesskatt vil bidra til å redusere avkastningen etter skatt, og dermed svekkes insentivet for å spare (NOU 1991:17). Denne vridningen i spreadferd kan gi et effektivitetstap.

En formuesskatt vil ikke bare redusere insentivet for å spare, men kan gi også vri spreadferden fra et formuesobjekt til et annet. De fleste formuesobjekter verdsettes ikke til markedsverdi, og en del objekter verdsettes til dels langt under markedsverdi. Forskjellen i verdsettes av ulike formuesobjekter gir incentiver til å spare mer i noen objekter og mindre i andre. Dette gir et samfunnsøkonomisk tap ved at den samlede kapitalavkastningen før skatt blir lavere enn den ville vært uten formuesskatt (NOU 2003:9).

Kan redusere kapitaltilgangen og diskriminere norske eiere

Som nevnt tidligere opererer Norge med bostedsprinsippet, som innebærer at en norsk investor betaler det samme i formuesskatt uavhengig av hvor formuen plasseres. Formuesskatten gjør det derfor ikke mer lønnsomt for en investor å investere i utlandet enn i Norge. Tilsvarende vil ikke en utenlandsk investor bosatt i et land uten formuesskatt måtte betale formuesskatt for sine investeringer i Norge. Mange mener at formuesskatten diskriminerer norske eiere og kan bidra til at formuesskatten svekker norsk eierskap (Gundersen, Sanner & Kambe, 2012). Eiendomsutvikler Christian Ringnes sier til Dagens Næringsliv at formuesskatten er den skatten som sterkest diskriminerer og ødelegger norsk eierskap, sammenlignet med utenlandsk eierskap. Han sier videre at dette er uavhengig av bransje og at det hemmer den norske verdiskapningen (nettavisen, 2016).

Formuesskatten kan være med på å redusere kapitaltilgangen for bedrifter. Dette gjelder derimot kun bedrifter som ikke får kapital på det internasjonale markedet, og dermed er henvist til det norske markedet (Meld. St. 11., 2010-2011). Formuesskatten kan bidra til at investeringer som i utgangspunktet var lønnsomme, blir ulønnsomme etter skatt. Dette vil da begrense kapitaltilgangen for enkelte bedrifter. Statsminister Erna Solberg (2014) skriver i en kronikk i VG at formuesskatten særlig reduserer tilgangen på risikovillig kapital for norske oppstartsbedrifter. Hun argumenterer for at det er nye og mindre bedrifter som gjerne

har de største utfordringene med å skaffe kapital, og har dårlig tilgang til utenlandsk kapital. Videre sier Solberg at det samme gjelder mindre familiebedrifter.

Betales uavhengig av resultat og kan dermed gi likviditetsproblemer

Formuesskatten er en skatt som betales uavhengig av formuesgjenstandens avkastning. Formuesskatten tar ikke hensyn til om et selskap går med overskudd eller ikke. Dette kan skape likviditetsproblemer for en del eiere når bedriftene går med underskudd, og det ikke er grunnlag for å betale ut utbytte. I Innstilling 273 S (2015-2016) fra finanskomiteen til stortinget står det at flertallet er bekymret for likviditetsproblemene formuesskatten kan skape, og ønsker en vurdering av dette. Scheel-utvalget (2014) påpeker derimot i sin rapport at dette ikke er særegent for formuesskatten, men gjelder alle skatteformer som baserer seg på kapitalbeholdning, urealisert verdistigning eller deltakerligning. En tidligere masterstudie ved NHH (Sakkestad & Skarsgaard, 2013) påpeker også at dette er lite problem i praksis, da det er de mest solide selskapene som utløser formuesskatt.

2.2.6 Analyser av formuesskattens virkninger

Formuesskatten har ved flere anledninger vært oppe til vurdering av arbeidsgrupper og utvalg, særlig i forbindelse med reformene som ble gjennomført i 1992 og 2006, men også i perioden 2014-2016 i forbindelse med ny skattereform i 2016. Aarbakke-gruppen anbefalte i 1991 å videreføre formuesskatten for personer NOU (1991:17). På den annen side anbefalte skatteutvalget i 2003 en gradvis nedtrapping av formuesskatten, og gradvis erstatte denne med økt skatt på fast eiendom (NOU 2003:9). I Scheel-utvalgets rapport fra 2014 ønsker de å videreføre formuesskatten, men samtidig gjøre verdsettelsesgrunnlaget mer ensartet, og dermed øke verdsettelsen av fast eiendom betydelig (NOU 2014:13). De konkluderer også med at formuesskattesatsen bør reduseres. I de to neste avsnittene ser vi på to rapporter som de seneste årene har belyst formuesskatten.

Melding til Stortinget (2010-2011): Evaluering av skattereformen 2006

Finansdepartementet har i Melding til Stortinget nr. 11 (2010-2011), *Evaluering av skattereformen 2006*, sett på hvordan endringene i formuesskatten har påvirket ressursbruk, sparing og investering. I argumentasjonen mot formuesskatt trekker Finansdepartementet frem at den kan føre til vridde investeringer og reduksjon i den samfunnsøkonomiske

avkastningen på kapitalen. Grunnen til dette er at eiendomsinvesteringer blir favorisert og at den kan begrense kapitaltilgangen for bedrifter som er på det norske kapitalmarkedet.

I argumentasjonen for å beholde formuesskatten, er forhold knyttet til fordelingshensyn og at formue beskattes etter bostedsprinsippet viktig. Når det gjelder fordelingshensyn er det viktig for skattesystemets legitimitet at personer med store formuer, men med lav skattepliktig inntekt sammenlignet med inntekspotensialet formuen gir, betaler løpende skatt. Når formue beskattes etter bostedsprinsippet vil formuesskatten ikke gjøre investeringer i Norge mindre interessante for norske investorer enn investeringer i utlandet. En investering i utlandet vil dermed ikke beskattes lavere enn en tilsvarende investering i Norge. En investor som er skattepliktig bosatt i utlandet, og som investerer i Norge, vil imidlertid slippe å betale formuesskatt, forutsatt at det ikke er formuesskatt i det landet denne investoren er bosatt.

Finansdepartementet argumenterer også med at et skattesystem uten formuesskatt vil bli regressivt for de aller rikeste skattyterne. Grunnen til dette er at de aller rikeste skattyterne gjerne har lav arbeidsinntekt, og ved kun å skattlegge denne vil de få lavere skattesats enn «fattigere» skattytere.

Alliansen for norsk, privat eierskap²⁰ har siden 2008 arbeidet for at såkalt arbeidende kapital bør fritas for formuesskatt (NHO, 2015). Finansdepartementet har i stortingsmeldingen sett på konsekvensene av å fjerne formuesskatt på arbeidende kapital. Med arbeidende kapital mener mange at det betyr eiendeler som «arbeider» i virksomheten, for eksempel maskiner til produksjon, inventar og biler. Denne avgrensningen er imidlertid omdiskutert (Finansdepartementet, 2013). Departementet mener at, selv om man har en klar definisjon, så vil et fritak av arbeidende kapital komme «*i sterk konflikt med hensynet til likebehandling av ulike virksomhetsformer og typer kapital*» (Meld. St. 11, 2010-2011, s. 21). De fraråder derfor et slikt fritak.

Departementet konkluderer i stortingsmeldingen med en opprettholdelse av formuesskatten. De begrunner dette særlig med de fordelingsmessige hensynene, og argumenterer for å gjøre endringer slik at skatten bidrar til en mer rettferdig fordeling.

²⁰ Som består av 11 næringslivsorganisasjoner og representerer en stor bredde av norsk næringsliv.

Scheel-utvalget (2014): Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi

Regjering Stoltenberg II oppnevnte et utvalg, ofte kalt Scheel-utvalget, for å vurdere selskapsbeskatningen i lys av den internasjonale utviklingen. Scheel-utvalget la frem sin utredning desember 2014. I denne utredningen evaluerer de tidligere endringer i formuesskatten, skattens virkninger på sparing og investeringer og hvordan skatten kan gjøres mer effektiv.

Scheel-utvalget argumenterer med at den store svakheten i dagens formuesskatt er den relativt høye satsen og de svært ulike verdsettelsene for ulike formuesobjektene. I dag er den utformet slik at den vrir sparing mot formuesobjekter med lav verdsettelse, som for eksempel fast eiendom.

Scheel-utvalget konkluderer med at formuesskatten ikke bør fjernes. De mener det kan forsvares med en særskilt skatt på formue ut fra både effektivitets- og fordelingshensyn. Formuesskatten øker omfordelingen i skattesystemet, gir begrensede samfunnsøkonomiske kostnader og antas å påvirke investeringsomfanget i Norge i svært beskjeden grad. De argumenterer imidlertid for å få en mer ensartet verdsettelse av de ulike formuesobjektene, i tillegg til en lavere sats. Ved en likere verdsettelse, for eksempel ved å øke verdsettelsen av fast eiendom, vil den effektive skattesatsen kunne reduseres på andre formuesobjekter. Bunnfradraget kan også da økes.

3. Metode

I dette kapittelet vil vi gi en kort oversikt over hvilke metoder vi har brukt for å gjennomføre analysene i oppgaven. Vi har brukt Excel til å utarbeide datasettene og gjennomføre de fleste av analysene. Dataverktøyet Stata er også brukt ved ett tilfelle for å gjennomføre en regresjonsanalyse. I forlengelse av metodekapittelet, vil vi i neste kapittel forklare i detalj hvordan vi har gått frem for å utarbeide datasettene.

3.1 Deskriptiv analyse

I analysen bruker vi i stor grad deskriptiv analyse. Deskriptiv analyse vil si at man forsøker å beskrive virkeligheten uten å gi forklaringer (Stoltenberg, 2014). Det betyr at man beskriver resultatene, uten å identifisere årsaker eller teste hypoteser. Vi benytter standard deskriptiv statistikk, tabeller og figurer for å forsøke å gi en oversikt over skattebyrden til Norges 400 rikeste familier. I tillegg benytter vi dette for å se på hvordan regelendringer har påvirket formuesskatten deres fra 2006 til 2014. Vi ser ikke på om dette er den «korrekte» skattebyrden. Vi ser altså på hvordan det er, ikke hvordan det bør være.

I enkelte tilfeller fraviker vi imidlertid fra deskriptiv analyse, ettersom vi til en viss grad gir forklaringer. Blant annet ser vi på hvilke regelendringer som er årsaken til en eventuell endring i formuesskatten fra 2006 til 2014.

3.1.1 Kvantitativ metode

Vi bruker i hovedsak kvantitative data for å beskrive skattebyrden til Norges 400 rikeste familier, og endringer i formuesskatten for disse familiene fra 2006 til 2014. Det vil si at vi bruker tall for å analysere dette (Halvorsen, 2013). Vi bruker kvantitative metoder som figurer, tabeller, gjennomsnitt, median og desiler for å fremstille eller beskrive resultatene.

3.2 Utvalg

I vår utredning ser vi på skattebyrden til Norges 400 rikeste familier. Som vi kommer tilbake til i neste kapittel, finnes det ingen objektiv liste over hvem dette er. Tidsskriftet Kapital utarbeider årlig en liste over Norges 400 rikeste personer, og vi tar utgangspunkt i denne listen. Denne listen må imidlertid sees på som et anslag eller utvalg på hvem disse personene

er. Siden det ikke finnes en objektiv liste, vet vi ikke om vårt utvalg er korrekt. Vi anser likevel Kapitals anslag som et godt utvalg av de 400 rikeste personene i Norge. Som vi kommer tilbake til i neste kapittel, inkluderer vi også slektningene til disse personene, slik at vi ser på familiene. Her har vi foretatt en begrensning, og ser primært på vedkommendes kone og barn. I tillegg har vi kartlagt svigerbarn og barnebarn i de tilfellene vi har funnet det aktuelt.

I enkelte av analysene har vi foretatt en rensing av datasettene. Dette kommer vi tilbake til i de respektive analysene.

3.3 Primær- og sekundærdata

Det skilles mellom primær- og sekundærdata. Primærdata er data som er innhentet av forskeren selv, mens sekundærdata er innsamlet av andre. Sekundærdata foreligger allerede i en eller annen form, og er mer eller mindre tilgjengelig (Halvorsen, 2013). I våre datasett bruker vi data som er hentet fra skatteetaten (skattelistene) og Kapital, og må derfor klassifiseres som sekundærdata. Dataene er ikke forskningsdata, det vil si at de ikke er innhentet av en annen forsker med tanke på analyse (Halvorsen, 2013). Dette gjør at vi har prosessert dataene selv, for at de skal kunne brukes i våre analyser.

3.4 Validitet og reliabilitet

To grunnleggende spørsmål i all forskning knytter seg til begrepene validitet og reliabilitet. *Validitet* handler om dataene er relevante for problemstillingen, og hvorvidt de måler det vi ønsker å måle (Halvorsen, 2013). Validitet handler altså om i hvilken grad man, ut fra resultatene av en studie, kan trekke gyldige slutninger om det man har satt seg som formål å undersøke (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2011). *Reliabilitet* vil si hvor pålitelige undersøkelsens data er. En måte å teste dataenes reliabilitet på, kan være å se på om to uavhengige målinger gir tilnærmet samme resultat. Dersom de gjør det, er det et tegn på høy reliabilitet. En høy reliabilitet er en forutsetning for god validitet (Halvorsen, 2013).

3.4.1 Validiteten

Validitet handler, som nevnt ovenfor, om dataenes gyldighet. Vi ønsker å måle skattebyrden til Norges 400 rikeste familier, og endringen i formuesskatten for disse. Vi benytter data

innhentet fra Kapital og skatteetaten (skattelistene) til dette. Vi begrenser oppgaven til å se på skattebyrden på personlig hånd, i den forbindelse må dataene hentet fra skattelistene sies å være valide data. Vi får imidlertid ikke målt andre faktorer som kan påvirke skattebyrden, eksempelvis likviditetsproblemer knyttet til betaling av skattene. Siden vi begrenser oppgaven til skatt på personlig hånd, må skattelistene sies å være valide data. Vi måler i flere av analysene skattebyrden ut ifra reell formue, og benytter da data fra Kapitals liste.

3.4.2 Reliabiliteten

Reliabilitet handler, som nevnt ovenfor, om dataenes pålitelighet. Vi bruker data fra Kapital-listen og skattelistene. Vi anser dataene fra Kapital-listen som det beste tilgjengelige målet på reell formue for Norges rikeste personer, men vi har ikke gjort ytterligere vurderinger av disse. Slik vi ser det er påliteligheten til disse tallene gode. Skattelistene omhandler data om én persons skattepliktige nettoinntekt, skattepliktige nettoformue og utlignet skatt, og må regnes som korrekte data på disse målene. Vi mener derfor at disse dataene må sies å være svært pålitelige.

4. Datakapittel

Vi har utarbeidet to datasett som brukes i analysen. Tidsskriftet Kapital utarbeider årlig en liste over Norges 400 rikeste personer. Det ene datasettet tar utgangspunkt i listen som Kapital utarbeidet i 2007, mens det andre datasettet tar utgangspunkt i listen for 2015. I oppgaven har vi kalt disse settene for henholdsvis «sett2006» og «sett2014». Videre har vi for begge datasettene manuelt innhentet opplysninger om tilhørende slektninger. Deretter har vi innhentet opplysninger om skattepliktig nettoinntekt, skattepliktig nettoformue og utliknet skatt for samtlige personer i datasettene. Dette har vi funnet i skattelistene for inntektsårene 2006 og 2014.

4.1 Kapital-listen

Tidsskriftet Kapital startet allerede på midten av 1980-tallet med verdivurderinger av landets rikeste personer, og har siden 1998 årlig utarbeidet en liste over de 400 rikeste personene i Norge (Kapital, 2014). Kapital sier selv i sitt Tidsskrift at «400-listen går ut på å finne de virkelige formuene til landets mest bemidlede» (Kapital, 2014, s. 134). Dette vil si den reelle verdien av egenkapitalen i alt disse personene eier, fra aksjer og eiendommer til skip og andre investeringer (Kapital, 2014).

Det finnes ingen objektiv og korrekt liste over hvem Norges rikeste er og hva deres reelle formue er. Kapitals «400-liste» må derfor sees på som et anslag. Kapital har en database²¹ over potensielle kandidater, som inneholder informasjon om hva de eier og hvordan dette er verdivurdert tidligere. Det samles opplysninger om formuer og selskapsverdier gjennom hele året. Hvis en markedsverdi²² finnes, benyttes denne. Andre ganger kan verdiene være skjult i skatteparadiser eller lignende, og regnskaper, databaser, registre, nyhetsarkiver og andre kilder må tråles for informasjon. Ulike selskaper verdivurderes også ulikt, men som hovedregel brukes den metoden som er gjengs i bransjen. Når det gjelder private eiendeler som bolig, hytte, biler, båter og kunst sees dette normalt bort ifra, med mindre de er så verdifulle at det gir klare utslag i summen (Kapital, 2014). Vi har ikke foretatt noen nærmere vurdering eller analyse av Kapitals anslag, annet enn vår vurdering av Kapital som et pålitelig tidsskrift. Kapital sier selv at

²¹ Over 1000 stykker pr. 2007 (Kapital, 2007).

²² Dette gjelder blant annet børsnoterte selskaper.

det har vist seg at formuesutviklingen for listen totalt sett samsvarer godt med svingningene på Oslo Børs. Det mener vi er et uttrykk for at Kapitals liste på et aggregert²³ nivå er godt synkronisert med de relevante utviklinger i hver enkelt bransje (Kapital, 2014, s. 135).

Vi kaller personene på Kapital-listen for Kapital-personer, og formuen som fremkommer i disse listene for Kapital-formue.

Familieformue

Kapital har i sin liste fokusert på familie og kontroll, ikke eierskap. Store deler av eiendelene kan eies av barn eller ektefelle. I slike tilfeller er formuen likevel tilordnet familieoverhodet²⁴. Det er typisk når aksjer er tildelt som forskudd på arv, arvingene har lite/ingenting med driften å gjøre eller familieoverhodet eier alle A-aksjene (Kapital nr. 16, 2014). I analysen sammenligner vi i stor grad Kapital-tallene med tall fra skattelistingene. I motsetning til Kapital-tallene baseres tallene i skattelistingene på formelt eierskap. Dette er årsaken til at vi har innhentet opplysninger om slektninger av Kapital-personene. Vi ønsker å finne de som har det formelle eierskapet til Kapital-formuen. Dette er gjerne kone og barn av Kapital-personene. En nærmere oversikt over hvem vi har inkludert og hvordan vi har funnet disse følger i Kapittel 4.2.

Ulike år

Kapital prøver å ha mest mulig oppdaterte verdianslag på tidspunktet listen gis ut, noe som normalt er i september hvert år (Kapital, 2014). Skattepliktig formue fastsettes derimot som hovedregel den 1. januar i ligningsåret, jf. sktl. §4-1. Det er altså en skjevhet i tidspunktet for verdifastsettelsen mellom Kapital-listen og skattelistingen. Hverken det å sammenligne skattelistingen i 2014 (2006) med Kapital-listen i 2014 (2006) eller 2015 (2007) gir en helt korrekt sammenstilling. Vi har valgt å bruke Kapital-listen for 2015 (2007) sammen med skattelistingen for 2014 (2006). Dette til tross for at det er kortere tid mellom tidspunktene for verdifastsettelsen i skattelistingen for 2014 (2006) og Kapital-listen for 2014 (2006). Dette fordi kapitaltallene baseres på en del regnskaps- og balansetall fra året før. Vi antar også at

²³ Aggregere vil så kombinere eller slå sammen data om enkeltindivider eller grupper til større grupper (Dvergsdal 2011).

²⁴ I denne sammenheng den personen som har den største kontrollen og forholdet til formuen. Kapital bruker selv uttrykket «pater familias», selv om dette kan være en kvinne.

arbeidet med å innhente data og foreta verdianslag kan ta tid, og dermed stammer dataene fra før september.

Rensing av Kapital-listen

Kapital-listen for 2007 inneholder 401 personer, mens Kapital-listen for 2015 inneholder 400 personer. Vi anser det som mest hensiktsmessig at de bygger på like mange personer, ettersom flere av analysene i utredningen baserer seg på sammenligning av disse. Vi fjerner derfor én person fra Kapital-listen for 2007. Fem personer med lik anslått formue deler «sisteplassen», vi fjerner personen som står oppført sist.

Hvem er på Kapital-listen de to årene?

På Kapital-listen for 2007 og 2015 har det til sammen figurert 523 ulike personer. Av disse er 277 personer på listen i begge årgangene, mens 246 personer kun er på listen ett av årene. Det vil si at 123 personer har falt ut av listen mellom 2007 og 2015, mens 123 nye har kommet til. Tabell 3 viser at 24 personer har falt ut grunnet død. 10 av disse har til sammen 17 arvinger som, på grunn av arven, har kommet inn på listen i 2015. Det vil med andre ord si at «formuen» til disse personene er på begge listene, men sitter på ulike hender. Dette gjelder også for de 3 personene som fortsatt lever, men som har gitt forskudd på arv til totalt 4 slektninger. Det er 102 personer som i Kapitals anslag ikke hadde høy nok formue i 2007, men har fått dette i 2015. Deres «formue» er derfor ny i 2015-listen sammenlignet med 2007-listen. Disse 102 personene utgjør 25,5 prosent av de 400 som er på listen.

Tabell 3 Oversikt over mange personer som av ulike årsaker ikke er på Kapital-listen for både 2007 og 2015.

	Antall personer	
	Kun på 2007-listen	Kun på 2015-listen
Falt ut av 2007-listen grunnet død	24	
-> Nye på 2015-listen grunnet arv fra disse døde personene		17
Falt ut av 2007-listen grunnet overføring av arv	3	
-> nye på 2015-listen grunnet overføring av arv fra disse personene		4
Falt ut av 2007-listen grunnet for lav formue	96	
Inn på 2015-listen grunnet høy nok formue		102
Totalt	123	123

4.2 Prosessen for å innhente opplysninger om slektninger

Kapital-formuen er som nevnt basert på styring og kontroll, ikke eierskap. Det reelle eierskapet er ofte fordelt over flere slektninger. Vi skal i dette delkapittelet forklare kartleggingsprosessen for å finne disse slektningene. I arbeidet har det vært benyttet offentlig tilgjengelig informasjon på internett, i tillegg til enkelte artikler i aviser og tidsskrifter. Nettsidene som hyppigst er brukt i arbeidet med å finne slektningene er Proff, Aksjeeiere, Gulesider, Norsk Biografisk leksikon og Eidsvollsmenn (slektshistorie). Google har vært primærverktøyet for å finne frem til informasjonen, der vi ikke har gått direkte til de ulike nettsidene. Atekst²⁵ ble også hyppig brukt.

Omfanget av kartleggingsprosessen har vært varierende for de ulike Kapital-personene. Noen av personene er kjente og figurer mye i mediene, der slektskap ofte kommer fram. Som vi kommer tilbake til kan Proff også gi tydelig indikasjon på hvem slektningene er. I andre tilfeller har vi trålt Instagram, eiendomsoverdragelser og ulike artikler fra Atekst for å finne informasjon.

Første steg av kartleggingen foregikk som regel med et rollesøk på Proff, som er en offisiell distributør av foretaksinformasjon fra Brønnøysundregistrene (Proff, 2016a). Et slikt søk gir en oversikt over samtlige roller²⁶ en person har i registrerte selskaper. Vi gikk deretter gjennom samtlige selskaper for å se om det fantes aksjer fordelt på slektninger. Proff gir også muligheten til å se direkte relasjoner til andre personer (roller i samme selskaper). Dette var nyttig i de tilfellene en slektning kunne ha en rolle i et selskap, uten at han hadde eierandel. Informasjonen fra Proff kan deles inn i tre kategorier etter hvor tydelig signalene om hvem slektningene er, kom fram:

- Tydelig: Proff gir tydelig informasjon om hvem slektningene til Kapital-personen er.
- Usikkert: Proff gir en pekepinn på hvem flere eller enkelte av slektningene kan være.
- Ingen informasjon: Proff gir ingen informasjon over hvem slektningene kan være.

²⁵ Et søkbart nyhetsarkiv som gir tilgang til informasjon som ikke finnes alminnelig tilgjengelig på internett. Inneholder arkiver fra flere papiraviser, fagblader og magasiner i Norge. Krever abonnement.

²⁶ Med roller menes personens styreverv og virksomheter han/hun er daglig leder i.

Tydelig informasjon fra Proff

Hva som menes med tydelig informasjon fra Proff beskrives best med et eksempel. Vi velger å bruke Bjørn Richard Schage. Et rollesøk på han viser 19 roller i Brønnøysundregistrerte selskaper, fordelt på 18 selskaper (Proff, 2016b). En nærmere undersøkelse viser at majoriteten av disse selskapene eies helt eller delvis av «Beetle Invest AS», ofte gjennom flere selskaper.

Figur 7 Skjermbilde fra Proff som illustrerer aksjonærene i «Beetle Invest AS».

Aksjonærer		
Navn	Ant aksjer	Andel i %
Ingvild E. Hoff Schage	537	29.83%
Bjørn Henrik Hoff Schage	537	29.83%
Marianne Hoff Schage	537	29.83%
Bjørn Richard Schage	181	10.06%
Anne Berit Hoff Schage	8	0.44%

Sist oppdatert 2014

Hentet fra Proff (2014).

Figur 7 viser at «Beetle Invest AS» eies av fem personer, hvorav tre personer har lik eierandel. Flere faktorer tyder på at dette er Bjørn Richard Schage med kone og tre barn. Søk på aksjeeiere viser at de tre personene med lik eierandel er født mellom 1987 og 1993, mens de to andre er født i 1958 (Anne Berit) og 1959 (Bjørn Richard) (Aksjeeiere, 2016a). Aldersforskjellen er omkring 30 år, noe som regnes som normal fødealder. Navnene til disse personene tyder også på vår teori om at dette er kone og tre barn. Samtlige personer har etternavnet Schage, mens Anne Berit og de tre barna deler mellomnavnet Hoff. Dette er trolig pikenavnet til Anne Berit.

Selv om informasjonen fra Proff gir tydelige indikasjoner på hvem slektningene er, ønsker vi i størst mulig grad å bekrefte dette med andre kilder. I dette tilfelle ble informasjonen bekreftet gjennom DN-artikkelen «Bilarvinger gode for 4,4 milliarder» (Sæter, 2014). Det er likevel ikke alltid vi klarer å bekrefte informasjonen med andre kilder, og da brukes en skjønnsmessig vurdering om personene skal føres opp. I eksemplet brukt her tyder så mange faktorer på at dette er kone og tre barn at vi ville ført opp informasjonen uavhengig av om dette hadde blitt bekreftet av DN-artikkelen.

Usikkert informasjon fra Proff

Kategorien «usikkert» favner forholdsvis bredt. Hver Kapital-person er ulik og det er vanskelig å gi et eksempel som er representativt for kategorien som helhet. Det kan være et tilfelle der vi finner et investerings-/holdingselskap som i eksemplet ovenfor, men alderen, navnet og/eller eierandelen ikke er like tydelig som i eksemplet ovenfor. Det kan være mange personer med ulike eierandeler og kun delvis like navn. På den andre siden kan det eneste tegnet om slektskap vi finner være en direkte relasjon på Proff med en person med samme etternavn.

Generelt kan vi si at usikker informasjon fra Proff ikke gir oss nok informasjon til å føre opp en person, men det gir oss ett eller flere navn å jobbe ut ifra. Det er betydelig enklere å avkrefte/bekreft et slektskap, hvis vi har et navn å jobbe ut ifra. I denne kategorien blir det også brukt en del skjønn. I enkelte tilfeller kan informasjon fra Proff være så tydelig at det holder med likt postnummer. I andre tilfeller er informasjonen så usikker at vi må ha annen kilde som tydelig bekrefter slektskapet. Generelt er det alltid foretatt en grundig diskusjon mellom forfatterne før vi har tatt med en person dersom slektskapet ikke er bekreftet gjennom annen kilde.

Ingen informasjon fra Proff

Dette vil si at Proff ikke gir oss noen informasjon om slektskap. Noen av Kapital-personene har ikke roller i Brønnøysundregistrerte selskaper. Andre finnes på Proff, uten at vi finner tegn til slektninger der. I slike tilfeller har vi ingenting å jobbe ut ifra. Vi må da bruke andre metoder for å finne slektningene. Vi søker da gjerne opp Kapital-personen i Google og Atekst, og tråler gjennom ulike nettsider og artikler etter spor. Søker gjerne i kombinasjon med andre søkeord som «barn, kone, sønn, datter, familie». Søk på bare etternavnet, eventuelt «mellomnavn+etternavn» kan også gi oss navn å undersøke videre.

Av andre metoder var søk i telefonkataloger²⁷, aksjonærregisteret og skattelister hyppig brukt. I telefonkatalogene var det søk på Kapital-personenes adresse(r), eventuelt etternavn. Hvis en person eide aksjer per 31.12.2014 vil vedkommende være oppført i aksjonærregistret (Aksjeeiere, 2016b). Søk på etternavn her, kan derfor gi informasjon om potensielle slektninger. I skattelistene for 2014 (gjennom skatteetatens nettsider) kan man søke på «etternavn+fødselsår». Man får da opp alle personer med det bestemte etternavnet som er

²⁷ 1881, 180 og Gulesider ble brukt.

født fra fem år før til fem år etter det gitte fødselsåret. Søket kan også kombineres med sted²⁸, noe som kan tydeliggjøre slektskap ytterligere. Søk på etternavn i ulike kilder er spesielt effektivt for de med mer uvanlige etternavn.

Hvem vi har funnet

I arbeidet med å innhente slektninger har vi søkt aktivt etter kone²⁹ og barn, og inkludert disse i settene. Vi har ikke tatt hensyn til at disse kan ha opparbeidet sin inntekt og formue uavhengig av Kapital-personen. Det er i enkelte tilfeller vanskelig å vite hvor inntekt og formue stammer fra. For å være konsekvente er derfor samtlige ektefeller og barn tatt med. Unntaket er dersom personer er 16 år eller yngre. For disse har vi vært mer inkonsekvente, fordi de normalt ikke fremkommer i skattelistene, som vi kommer tilbake til senere i kapittelet. Disse er inkludert dersom vi har kommet over navnene, men vi har ikke søkt aktivt etter dem. Har vi for eksempel funnet en artikkel der det står at en Kapital-person har tre barn under 17 år, er søket stoppet der³⁰.

Andre personer vi har søkt etter og inkludert i settene er svigerbarn og barnebarn. Disse er imidlertid kun inkludert dersom det finnes spor av arv, enten i form av eierskap i selskaper eller andre overføringer. Når det gjelder svigerbarn er de tatt med i settene dersom barnebarn av Kapital-personene er lignet med halvparten av sin formue på Kapital-personenes svigerbarn³¹.

Tabell 4 viser en oversikt over hvilke personer vi har inkludert i de respektive settene. Vi har funnet og inkludert 1027 slektninger i «sett2006», mens vi har funnet og inkludert 973 slektninger i «sett2014».

²⁸ Kan oppgi land, fylke, kommune eller poststed.

²⁹ Inkludert samboere og enker.

³⁰ Har tatt høyde for artikkelens utgivelsesdato.

³¹ Som vi kommer tilbake til i delkapittel 4.3, lignede barn under 16 år som hovedregel med halvparten av sin inntekt og formue på hver av foreldrene.

Tabell 4 Oversikt over slektningene vi har innhentet.

Relasjon	Antall personer	
	«sett2006»	«sett2014»
Ektefelle/Samboer	221	222
Enke	7	0
Sønn	383	363
Datter	357	347
Svigerbarn	7	2
Barnebarn	52	39
Antall slektninger	1027	973
Kapital-personer	400	400
Totalt	1427	1373

Som nevnt tidligere er flere av Kapital-personene på Kapital-listen for både 2007 og 2015, derfor vil også flere av slektningene være inkludert i begge settene. Tabell 5 viser en oversikt over hvor mange personer (inkludert slektninger) som er i begge listene, og hvor mange som kun er i henholdsvis «sett2006» og «sett2014».

Tabell 5 Oversikt over antall personer som kun er i et av eller i begge settene.

	Antall personer	
	«sett2006»	«sett2014»
Personer i begge settene	1073	1073
Personer kun i «sett2006»	354	
Personer kun i «sett2014»		300
Totalt	1427	1373

4.3 Oversikt over ligningsstatus

Vi har forsøkt å innhente ligningsdata for samtlige personer i begge datasettene. Med ligningsdata menes skattepliktig nettoinntekt, skattepliktig nettoformue og utliknet skatt slik det fremkommer i skattelistingene (Skatteetaten, 2016g). For inntektsåret 2006 har vi benyttet www.skattkartet.com, og for 2014 er skattelistingene som befinner seg på skatteetatens nettsider benyttet.

I Tabell 6 følger en oversikt over ligningsstatus for personene i settene, med dette mener vi i hvilken grad de fremkommer med ligningsdata i skattelistingene. Ligningsstatus kan deles inn i

to hovedkategorier; de det foreligger ligningsdata for, og de det ikke foreligger ligningsdata for. En nærmere presisering av de ulike underkategoriene følger etter tabellen.

Tabell 6 Oversikt over ligningsstatus for personene i settene.

	«sett2006»	«sett2014»
	2006	2014
Med ligningsdata		
Over 16 år og bosatt i Norge	1 081	1 184
Bekreftet utland	5	43
Ubekreftet utland	7	0
16 år eller yngre	4	0
Sum	1 097	1 227
Prosent av totalt	(76,9 %)	(89,4 %)
Uten ligningsdata		
Bekreftet utland	22	14
Ubekreftet utland	19	9
16 år eller yngre	217	56
Ubekreftet 16 år eller yngre	17	22
Død	2	3
Ukjent	53	31
1997	-	11
Sum	330	146
Prosent av totalt	(23,1 %)	(10,6 %)
Totalt	1 427	1 373

Med ligningsdata

Tabell 6 viser at for inntektsåret 2006 foreligger det ligningsdata for i overkant av 75 prosent av personene i datasettet, mens det for 2014 foreligger ligningsdata for i underkant av 90 prosent av personene i datasettet.

Over 16 år og bosatt i Norge

Personer som er over 16 år³² og antatt bosatt i Norge.

Bekreftet/ubekreftet utland

Bosatt i utlandet, men med skattepliktig inntekt og/eller formue til Norge i samsvar med skattelovens kapittel 2. Selv om man er skattepliktig bosatt i utlandet kan man være

³² I skattelistedene for 2014 er det spesielle regler for de født i 1997, dette kommer vi nærmere tilbake til.

skattepliktig for enkelte av formuesobjektene til Norge. Dette er erfaringsmessig en liten andel av alle objektene, og kan for eksempel være knyttet til en hytte.

Vi har skilt mellom «bekreftet» og «ubekreftet utland», der «bekreftet utland» vil si at vi har en pålitelig kilde på at vedkommende var bosatt i utlandet, men likevel hadde skatteplikt inntekt og/eller formue³³ til Norge. «Ubekreftet utland» vil si at alle tegn og kilder tyder på at vedkommende var bosatt i utlandet, uten at dette kommer direkte frem av noe kilde.

16 år eller yngre

I henhold til skattelovens § 2-14 skal alle under 17 år som hovedregel lignes med en halvpart på hver av foreldrene. Arbeidsinntekt for personer mellom 13 og 16 år lignes derimot i henhold til sktl. § 2-14, 4. ledd særskilt, derfor vil noen under 17 år fremkomme med ligningsopplysninger. Dette gjelder imidlertid kun i skatteliste for 2006, da personer under 17 år ikke fremkommer i Skatteliste for 2014 (Skatteetaten, 2016g).

Uten ligningsdata

For enkelte personer har vi ikke funnet ligningsdata, og vi har valgt å spesifisere følgende årsaker til dette: «ubekreftet/bekreftet utland», «ubekreftet/bekreftet 16 år eller yngre», «1997», «død» og «ukjent».

Bekreftet/ubekreftet utland

En person som er bosatt i utlandet, og er uten skattepliktig inntekt eller formue til Norge i samsvar med skattelovens kapittel 2. Vi har også her skilt mellom «bekreftet utland» og «ubekreftet utland».

Bekreftet/ubekreftet 16 år eller yngre

Personer under 17 år lignes som hovedregel på foreldrene, og fremstår derfor ikke med egne ligningstall. En person er klassifisert som «bekreftet» hvis vi vet fødselsåret. Ubekreftet vil si at alle tegn tyder på at personen var under 17 år, uten at dette fremkommer direkte fra noen kilde³⁴.

³³ I skatteliste for 2014 kommer det lettere frem om personen er bosatt i utlandet enn i 2006-listen (skattekartet).

³⁴ For eksempel hvis foreldrenes alder ikke tyder på barn over 16 år.

1997

Skattelisten for 2014 inneholder, som nevnt ovenfor, ikke opplysninger om personer som var under 18 år i inntektsåret. Personer født i 1997 er over 16 år i inntektsåret og blir behandlet som egen skatteyder, men fremkommer likevel ikke i skattelistede for 2014. Dette gjør at vi mister ligningsopplysninger for disse personene³⁵. Dette gjelder forøvrig også de under 17 år som ligned særskilt for sin arbeidsinntekt.

«Død»

I skattelistede for 2014 vises ikke ligningsdata for avdøde personer (Skatteetaten, 2016g). Derfor vil vi miste opplysninger for de som var i livet i ligningsåret, men som har dødd i ettertid³⁶. Skattekartet, hvor vi hentet 2006-tallene, viser ikke ligningsdata for personer som døde før 2009³⁷.

Ukjent

Dersom vi ikke har klart å spesifisere årsaken til manglende ligningsdata med de ovennevnte årsakene, er personen klassifisert som «ukjent». Eksempler på årsaker til å bli klassifisert som «ukjent» kan være at man har giftet seg og skiftet navn, uten at vi klart å finne ut av dette. Eller at en person bor i utlandet uten skattepliktig inntekt eller formue Norge, men vi ikke har funnet kilde på dette.

³⁵ Basert på ligningsopplysninger om søsken til personer født i 1997 og opplysninger i aksjonærregisteret om eierandeler er det mye som tyder på at flere personer født i 1997 sitter på betydelige ligningsformuer.

³⁶ Gitt at listede er oppdatert etter personens død. Skattelistede oppdateres normalt tre ganger i året.

³⁷ Dette er ikke informasjon som fremkommer på nettsiden, men basert på vår erfaring. Vi får treff på personer som døde i 2009 eller senere, men ikke på personer som døde tidligere enn dette.

5. Analysekapittel

I dette kapittelet vil vi besvare de to problemstillingene vi introduserte i innledningen. Dette gjøres ved å gjennomføre ulike analyser basert på datasettene vi presenterte i forrige kapittel. Primært har vi brukt Excel til å gjennomføre analysene, men analyseverktøyet Stata brukes også ved ett tilfelle. Vi starter derimot kapittelet med å gi en oversikt over populasjonen, før vi systematisk går til problemstilling 1 og 2.

5.1 Populasjonen

Vi ønsker å gi en oversikt over populasjonen fra datasettene presentert i forrige kapittel. Vi starter med å gi en oversikt over Kapital-listen, der vi ser hvordan formuen er fordelt blant de 400 rikeste personene i Norge og sammenligner dette med resten av befolkningen. Deretter ser vi på ligningsdataene vi har innhentet fra skattematrisene, og ser hvordan skattepliktig nettoinntekt, skattepliktig nettoformue og utlignet skatt er fordelt på de ulike personene i datasettene.

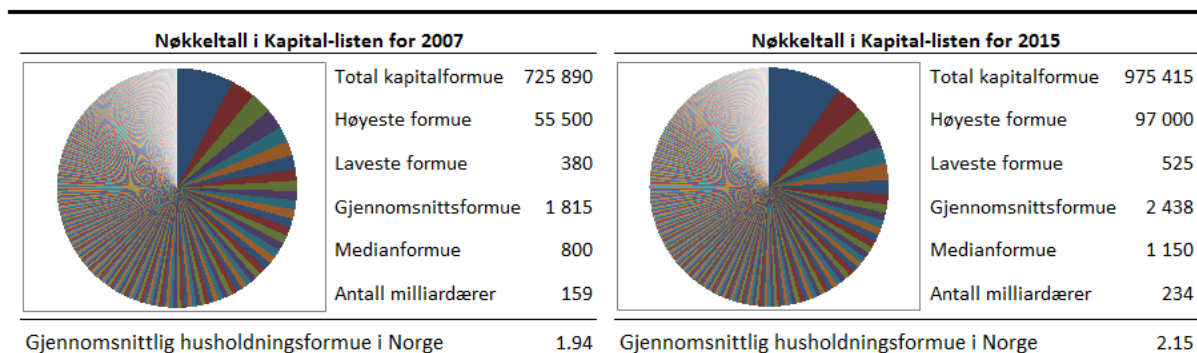
Som nevnt i forrige kapittel er Kapital-formuen i mange tilfeller fordelt på flere personer, vi ser i våre analyser hovedsakelig på Kapital-personene inkludert slektninger. Når vi snakker om en Kapital-person som et enkelt individ vil vi benytte skrivemåten «Kapital-person», mens når vi snakker om en Kapital-person inkludert slektninger vil skrivemåten «Kapital-familie» benyttes.

I alle beregninger heretter er slektningene til Kapital-personene inkludert, med mindre noe annet er presisert i teksten. Når vi videre i oppgaven nevner «Kapital-familie» må dette sees på som Kapital-personene inkludert slektninger, med mindre noe annet er spesifisert.

5.1.1 Om Kapital-listen

Familiene (Kapital opererer med personer) på Kapital-listen utgjør det helt øverste økonomiske sjiktet i Norge. Likevel er det store ulikheter i formue innad på listen, noe kakediagrammene i figuren under viser. Hvert av kakestykkene illustrerer den respektive Kapital-families reelle formue, målt som andel av den totale reelle formuen. Kakediagrammet viser at majoriteten av Kapital-familiene har en liten formue sammenlignet med de 10-15 Kapital-familiene med de største formuene.

Figur 8 Oversikt over fordelingen av Kapital-formue og utvalgte nøkkeltall for Kapital-listene i 2007 og 2015. Tall i millioner kroner.

Nøkkeltallene viser også de store forskjellene i formue mellom Kapital-familie. I 2007 hadde den rikeste familien en formue på 55,5 milliarder kroner, mens den «fattigste» hadde en formue på 380 millioner kroner. I 2015 hadde den rikeste familien økt sin formue til 97 milliarder kroner, og var nærmere 3 ganger så rik som neste familie på listen. Familien med lavest formue hadde en formue på 525 millioner kroner. Gjennomsnittsformuen var 1,8 milliarder kroner i 2007, og hadde økt til 2,4 milliarder kroner i 2015. Det tilsvarer en økning på 34,4 prosent. Medianformuen, som er mer stabil overfor ekstreme observasjoner, har økt fra 800 millioner kroner til 1,15 milliarder kroner. Det tilsvarer en økning på 43,8 prosent. Antall milliardærer har økt fra 159 personer i 2007 til 234 personer i 2015, det tilsvarer en økning på 47,2 prosent.

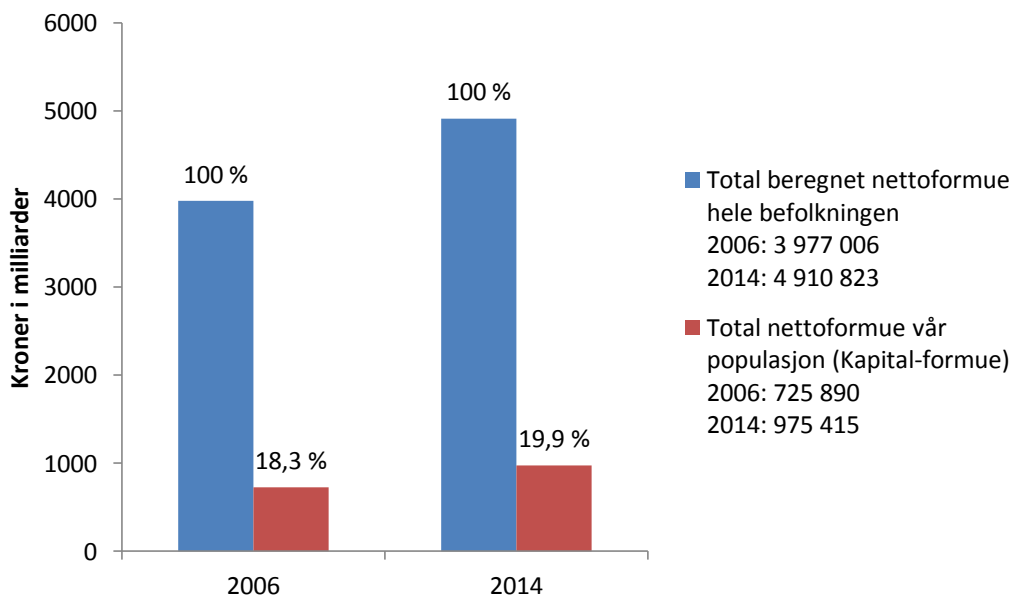
Tallene i tabellens nederste rad viser gjennomsnittlig «beregnet» nettoformue for husholdningene i Norge, og er hentet fra SSB³⁸. Disse tallene viser ikke ligningsformue, men har til hensikt å illustrere markedsverdien av husholdningenes formue. Vi bruker husholdningsformue fordi vi mener det best kan sammenlignes med Kapital-formuen, som bygger på familieformue. På samme måte som vi sammenligner Kapital-listen med skattelisten fra året før, velger vi her å sammenligne Kapital-listen med SSB-tall fra 2006 og 2014. Se Kapittel 4.1 for forklaring. Når vi sammenligner tallene vil vi kun referere til 2006 og 2014. I 2006 var gjennomsnittlig beregnet husholdningsformue i Norge 1,94 millioner kroner, mens den var 2,15 millioner kroner i 2014. Økningen er på 10,8 prosent³⁹. Netto formuesøkning for den gjennomsnittlige husholdning i Norge er altså mindre enn for Kapital-familie.

³⁸ Tallene for 2014 er hentet fra SSB tabell 10315, mens vi for 2006 har måtte foreta noen egne beregninger. Se vedlegg 1.

³⁹ Som nevnt i fotnote 38³⁸ har vi gjort noen egne beregninger for 2006, jf. vedlegg 1. Økningen på 10,8 prosent bør derfor tolkes noe forsiktig.

Den gjennomsnittlige norske husholdningsformue er svært liten sammenlignet med gjennomsnittlig formue for Kapital-familiene. Gjennomsnittshusholdningen har en formue som er på omkring en promille av den gjennomsnittlige Kapital-families formue. Den gjennomsnittlige Kapital-familie er med andre ord omkring 1 000 ganger rikere enn gjennomsnittshusholdningen i Norge. Det må presiseres at Kapital og SSB bruker ulike metoder på anslag av reell formue, derfor må «1 000 ganger rikere» tolkes forsiktig. Trolig gir SSB en lavere verdsettelse enn Kapital, fordi SSB sine beregninger i større grad bygger på ligningsdata I påfølgende avsnitt beskrives andelen til Kapital-familienes formue av den totale beregnede nettoformuen til alle husholdninger i Norge.

Figur 9 Viser beregnet nettoformue for hele befolkningen og Kapital-familiene.

I Figur 9 viser de blå stolpene SSB sine tall for beregnet nettoformue for hele befolkningen, mens de røde viser total formue fra Kapital-listen. Figuren viser at Kapital-familienes formue utgjorde 18,3 prosent av den totale beregnede nettoformuen til befolkningen i 2006, mens den utgjorde 19,9 prosent i 2014. Det betyr at formuesandelen til Kapital-familiene har hatt en økning på 1,6 prosentpoeng i løpet av disse årene. Dette er ekvivalent med det vi så på i forrige avsnitt, hvor vi så at Kapital-familiene har økt sin gjennomsnittformue mer enn for resten av befolkningen. Det er imidlertid også her viktig å merke seg at SSB og Kapital bruker ulike metoder for å beregne den reelle formuen. Det vi kan si er at Kapitals anslag er henholdsvis 18,3 og 19,9 prosent av SSBs anslag.

Et annet moment som ikke kommer fram i Figur 9, er at befolkningen i Norge øker, mens antall Kapital-familier er 400 i begge årene. Befolkningen i Norge har økt med 10,4 prosent fra utgangen av 2006 til utgangen av 2014 (SSB, 2007b og SSB, 2015b). For å korrigere for dette, kan vi fjerne de 38 nederste Kapital-familiene fra «sett2006», slik at vi får en lik Kapital-familiesøkning som for hele befolkningen. Dette reduserer Kapital-familienes formuesandel i 2006 fra 18,3 til 17,9 prosent. Dette gir en økning i Kapital-familienes formuesandel fra 2006 til 2014 på 2 prosentpoeng (i stedet for 1,6 prosentpoeng).

5.1.2 Populasjonen og ligningsdata

I de påfølgende tre tabellene gir vi en oversikt over de ulike relasjonsgruppenes skattepliktige nettoinntekt, skattepliktige nettoformue og utlignet skatt, både i beløp og som andel av det totale beløpet. Med relasjonsgruppe mener vi hvilket slektskap man har til Kapital-personen, for eksempel ektefelle, barn eller barnebarn.

Andelen til de ulike relasjonsgruppene er i stor grad påvirket av gruppens størrelse. Det er for eksempel betydelig færre svigerbarn enn sønner, jf. Tabell 4. Derfor har vi også inkludert gjennomsnittet blant personene i de ulike relasjonsgruppene i tabellene.

Skatteplikt nettoinntekt

Tabell 7 Oversikt over total skattepliktig nettoinntekt og andelen av den totale skattepliktige nettoinntekten de ulike relasjonsgruppene står for.

	Nettoinntekt i 2006			Nettoinntekt i 2014		
	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person
Barnebarn	5 269 604	0.2%	101 339	17 407 581	0.7%	446 348
Datter	160 186 560	6.6%	448 702	734 060 790	17.7%	2 115 449
Sønn	300 640 082	12.3%	784 961	823 990 341	15.5%	2 269 946
Ektefelle	121 976 465	5.0%	534 984	165 115 860	2.3%	743 765
Svigerbarn	2 766 306	0.1%	395 187	172 197	0.0%	86 099
Kapital-person	1 853 766 337	75.8%	4 634 416	4 122 480 367	63.7%	10 306 201
Totalt	2 444 605 354	100.0%	1 713 108	5 863 227 136	100.0%	4 270 377

Tabell 7 viser at skattepliktig nettoinntekt har økt betydelig i perioden 2006 til 2014. Økningen har vært på 140 prosent. Det kan være flere årsaker til denne økningen, men en viktig årsak er at det var lave utbytter i 2006 på grunn av innføringen av utbytteskatt

1.1.2006 (St.prp. 1, 2008-2009). I årene før ble det tatt store utbytter, mens utbyttene ble kraftig redusert i 2006.

Videre viser tabellen at Kapital-personene selv står for den største andelen av den skattepliktige nettoinntekten, deretter følgene barna. Disse gruppene står samlet for henholdsvis 94,7 og 96,9 prosent av den samlede inntekten i 2006 og 2014.

Skattepliktig nettoformue

Tabell 8 Oversikt over total skattepliktig nettoformue og andelen av den totale skattepliktige nettoformuen de ulike relasjonsgruppene står for.

	Nettoformue i 2006			Nettoformue i 2014		
	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person
Barnebarn	1 125 107 763	0.8 %	21 636 688	1 765 869 108	0.8 %	45 278 695
Datter	17 032 040 450	11.6 %	47 708 797	41 613 956 576	17.7 %	119 924 947
Sønn	20 141 370 116	13.7 %	52 588 434	36 495 399 189	15.6 %	100 538 290
Ektefelle	2 894 386 882	2.0 %	12 694 679	5 591 971 516	2.4 %	25 189 061
Svigerbarn	171 272 618	0.1 %	24 467 517	66 374 793	0.0 %	33 187 397
Kapital-person	105 952 601 009	71.9 %	264 881 503	148 997 703 321	63.5 %	372 494 258
Totalt	147 316 778 838	100 %	103 235 304	234 531 274 503	100 %	170 816 660

Tabellen viser at skattepliktig nettoformue også har økt i perioden. Økningen har vært på 59 prosent, noe som er betydelig mindre enn økningen i skattepliktig nettoinntekt. Noe av økningen i skattepliktig nettoformue kan skyldes endringer i verdsettelsesreglene, dette vil vi komme tilbake til i problemstilling 2. I tillegg til at reell formue (Kapital-formue) har økt.

I likhet med inntekten ser vi at Kapital-personene selv står for den største andelen av formuen, etterfulgt av barna. Til sammen står de for henholdsvis 97,2 og 96,8 prosent i 2006 og 2014. Andelen til de ulike relasjonsgruppene er nokså lik for nettoinntekten og nettoformuen, særlig i 2014. Det kan tyde på at nettoinntekt og nettoformue er nært knyttet opp mot hverandre.

Utlignet skatt

Tabell 9 Oversikt over total utlignet skatt og andelen av den totale utlignede skatten de ulike relasjonsgruppene står for.

	Utlignet skatt i 2006			Utlignet skatt i 2014		
	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person	Totalt beløp	Andel	Gjennomsnitt per person
Barnebarn	8 449 509	0.5%	162 491	22 473 950	0.5%	576 255
Datter	159 218 437	8.8%	445 990	644 573 967	17.7%	1 857 562
Sønn	240 842 143	13.3%	628 831	638 359 824	15.5%	1 758 567
Ektefelle	63 602 310	3.5%	278 958	105 810 532	2.3%	476 624
Svigerbarn	1 966 417	0.1%	280 917	735 068	0.0%	367 534
Kapital-person	1 340 548 705	73.9%	3 351 372	2 675 750 577	63.7%	6 689 376
Totalt	1 814 627 521	100.0%	1 271 638	4 087 703 918	100.0%	2 977 206

Utlignet skatt utregnes av skattepliktig nettoinntekt og nettoformue, og følgelig endres denne derfor i stor grad i takt med endringer i disse. Mønsteret ved at Kapital-personen står for den største andelen gjelder også her, etterfulgt av barna.

5.2 Skattebyrden til Norges 400 rikeste familier

I dette delkapittelet vil vi forsøke å besvare problemstilling 1:

«Hvor stor er skattebyrden til Norges 400 rikeste familier, og hva er formuesskattens betydning for denne?»

De rikes skattenivå er et omdiskutert tema i media. Nettavisen ved Gunnar Stavrum sier blant annet:

"Nettavisen mener at de rike jevnt over ikke betaler mye skatt i Norge. Men formuesskatten er et sløvt og urettferdig våpen fordi den slår helt urimelig ut og belønner eiere for å flytte ut av landet" (Nettavisen, 2015). Gunnar Stavrum, nettavisen

I besvarelsen av denne problemstillingen velger vi kun å se på inntektsåret 2014, alle beregningene i dette delkapittelet er derfor knyttet til dette året. Dette er det seneste året vi har skatteinformasjon for. Oppgaven er begrenset til kun å se på Kapital-familienes personlige utlignede skatt, slik den fremkommer i skatteliste. Det vil si summen av inntekts- og formuesskatt til kommune, fylke og stat (Skatteetaten, 2016). Det tas ikke

hensyn til andre skattetyper, selv om de kan være belastende. Med skattebyrde menes her skattenes størrelse sett ut ifra inntekt og formue. Som mål på inntekt og formue brukes ligningsdata hentet fra skattelistingene, tillegg til Kapitals anslag av reell formue. Andre faktorer som kan påvirke skattebyrden holdes utenfor, for eksempel likviditetsutfordringer ved å betale skattene.

Problemstilling 1 er delt opp i fire hoveddeler. Vi vil først gi en oversikt over de ulike personlige skattetyper (inntekts- og formuesskatt). Deretter vil vi gjennomføre tre analyser for å vurdere skattebyrden. I den første analysen ser vi på hvor stor den effektive formuesskattesatsen er. Deretter ser vi på hvordan en fjerning av formuesskatten vil påvirke den personlige skatten for Kapital-familiene. Til slutt vil vi foreta en alternativ beregning, der vi legger avkastning til grunn for å vurdere skattebyrden.

5.2.1 Oversikt over de ulike personlige skattetyper

Tabell 10 Oversikt over hvordan Kapital-familienes utlignede skatt blir fordelt på inntekts- og formuesskatt.

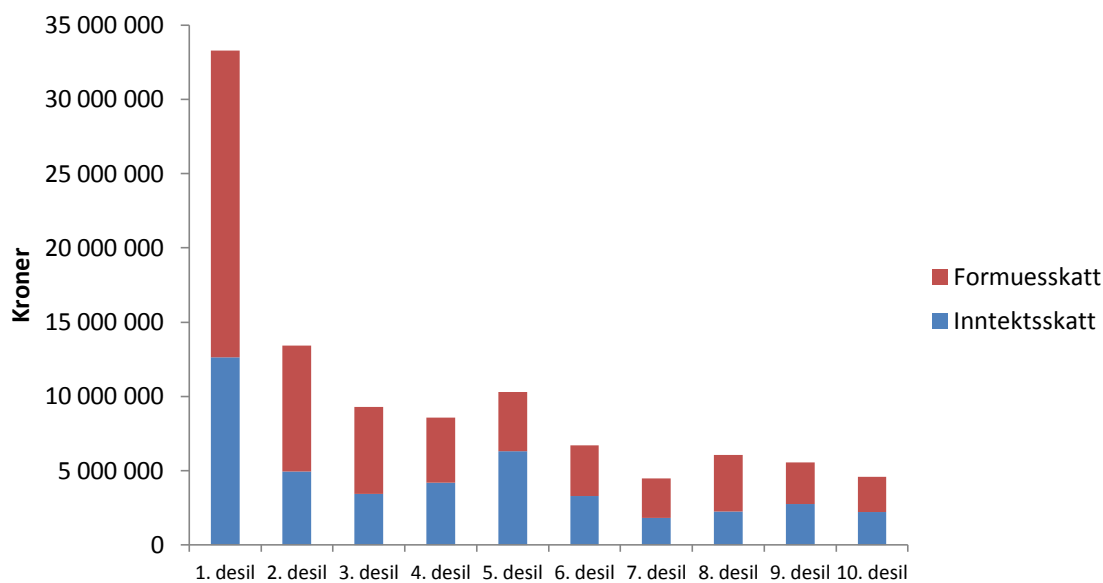
	Utlignet skatt		Inntektsskatt		Formuesskatt	
	Beløp	Prosent	Beløp	Prosent	Beløp	Prosent
Totalt	4 087 703 918	100.0 %	1 753 285 846	42.9 %	2 334 418 072	57.1 %
Gjennomsnitt	10 219 260	100.0 %	4 383 215	42.9 %	5 836 045	57.1 %
Median	5 370 902	100.0 %	1 619 666	30.2 %	2 790 676	52.0 %

Tabell 10 viser hvordan Kapital-familienes utlignede skatt er fordelt på inntekts- og formuesskatt. I det følgende vil hver av kolonnene i tabellen beskrives.

Utlignet skatt

Tabell 10 viser at utlignet skatt for Kapital-familiene utgjorde i overkant av 4 milliarder kroner i 2014. Det tilsvarer i underkant av én prosent av det totale provenyet fra inntekts- og formuesskatt i Norge dette året (SSB, 2015c). Gjennomsnittsskatten og medianskatten for Kapital-familiene var henholdsvis 10,2 og 5,4 millioner kroner. Forskjellene i gjennomsnittsskatten og medianskatten for Kapital-familiene er forholdsvis store, noe som tyder på at en mindre andel av Kapital-familiene betaler svært mye i skatt.

Figur 10 Gjennomsnittlig utlignet skatt for Kapital-familiene inndelt i desiler etter Kapital-formue (fra høyest til lavest).

Figur 10 viser gjennomsnittlig utlignet skatt for Kapital-familiene fordelt i desiler etter plassering på Kapital-listen. Figuren viser at Kapital-familiene i 1. desil, altså de 10 prosent rikeste, har betydelig høyere utlignet skatt enn de andre desilene. Stolpene viser i tillegg fordelingen mellom inntekts- og formuesskatt i hver desil. Formuesskatten står for over 50 prosent av utlignet skatt i ni av de ti desilene. Det er en svak tendens til at man har en høyere andel formuesskatt i de øvre enn i de nedre desilene.

Kapital-familiene betaler store beløp i skatt, men de har også store inntekter og formuer. De betalte 53 ganger mer i skatt enn gjennomsnittshusholdningen, som betalte 192 000 kroner i skatt i 2014 (SSB, 2015e). Til gjengjeld var deres formue, som vi så i Kapittel 5.1.1, hele 1 000 ganger større enn husholdningenes gjennomsnittsformue. Ser vi på inntekten derimot, er denne i gjennomsnitt 4,3 millioner for Kapital-familiene jf. Tabell 7. Dette er «kun» 5,7 ganger større enn gjennomsnittsinntekten blant alle husholdningene i Norge 2014 (SSB, 2015e). Kapital-familiene har derimot i mange tilfeller en "kunstig" lav skattepliktig nettoinntekt. Det er en rekke årsaker til dette, blant annet gjør skjermingsfradraget at man årlig kan ta ut et visst utbytte fra selskapene sine uten at de får personlig skattbar inntekt. Før skattereformen i 2006 tok mange ut store utbytter skattefritt etter reglene som gjaldt da, og satte disse inn igjen i selskapene som innskutt kapital (Meld. St. 11., 2010-2011). Uttak av innskutt egenkapital er skattefritt. Det gjør at mange fortsatt har store skattefrie reserver.

Disse faktorene gjør at skattepliktig nettoinntekt kan være «kunstig» lav. De kan ha store kapitalstrømmer fra selskapene uten at denne er skattepliktig.

Inntektsskatt

Tabell 10 viser at inntektsskatten står for ca. 43 prosent av den utlignede skatten til Kapital-familiene. I motsetning til formuesskatten, har vi ikke nok informasjon til å regne ut inntektsskatten direkte. Den kan likevel utregnes ved å finne differansen mellom utlignet skatt og formuesskatt. Dette gjør at vi ikke kan si noe om inntektsskatten skyldes arbeids-, nærings- eller kapitalinntekter. Som et mål på skattebyrden ser vi på aggregert inntektsskatt dividert på aggregert skattepliktig nettoinntekt⁴⁰. Dette tilsvarer et vektet gjennomsnitt, der de med den største skattepliktige nettoinntekten tillegges størst vekt.

$$\text{Inntektsskatt (\%)} = \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{inntektsskatt})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{skattepliktig nettoinntekt})} = \frac{1\,753\,285\,846}{5\,863\,227\,136} = 29,9 \%$$

Dette viser at den samlede skattepliktige nettoinntekten for Kapital-familiene skattes med omkring 30 prosent. Dette er noe høyere enn skatten på kapitalinntekter, som for 2014 var 27 prosent. Det er likevel betydelig lavere enn man betaler for høye arbeidsinntekter, som for gjennomsnittsinntekten til Kapital-familiene ville vært ca. 45 prosent⁴¹ (Skatteetaten, 2014). Denne utregningen på 45 prosent er uten andre enn fradrag enn minstefradrag, og det er verdt å merke seg at slike fradrag i enkelte tilfeller kan være betydelige. Gjennomsnittsinntektsskatten for bosatte personer som er 17 år og eldre, er 34,9 prosent av skattepliktig nettoinntekt (SSB, 2015d). Dette er noe høyere enn for Kapital-familiene.

Det må presiseres at vi ser på alminnelig inntekt, som vil si bruttoinntekt etter fradragsberettigede utgifter. Normalt når man ser på progressiviteten i et skattesystem, vil det være aktuelt å se på inntektsskatt i prosent av bruttoinntekten⁴². Det kan gi et misvisende bilde å ta utgangspunkt i alminnelig inntekt i stedet for bruttoinntekt, og vi vil anta at inntektsskatteprosenten i sterkere grad blir overvurdert for gjennomsnittspersonen enn for Kapital-familien. Grunnen til dette er at fradragene, i prosent av inntekten, relativt sett er større for gjennomsnittspersonen enn for Kapital-familiene.

⁴⁰ Nettoinntekt tilsvarer alminnelig inntekt før særfradrag og uten tillegg i alminnelig inntekt etter skatteloven § 10-42 (Skatteetaten, 2016g). Vi likestiller skattepliktig nettoinntekt og alminnelig inntekt, og ser bort fra særfradrag og disse tilleggene.

⁴¹ Med skatteberegningkalkulatoren til skatteetaten vil personer med 4,3 millioner i inntekt betale ca. 45 % i inntektsskatt. Dette er i skatteklasse 2 og kun med minstefradrag.

⁴² Vi mangler tall på bruttoinntekt for Kapital-familiene og kan dermed ikke foreta denne utregningen.

Et annet moment som ofte trekkes frem i debatten om skattenivået til de mest bemidlede er selskapsskatten fra selskaper de eier. Det argumenteres for, blant annet fra Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), at dette må sees på som et skattebidrag fra eierne av bedriftene (Skarvøy, Mosveen & Mikalsen, 2015). Dersom vi hadde inkludert denne som en del av inntektsskatten, ville trolig inntektsskatten for Kapital-familiene økt betydelig. Som nevnt i teoridelen, overstiger likevel ikke den maksimale marginals-katten for eierinntekter den maksimale marginals-katten for arbeidsinntekter.

Det kan imidlertid argumenteres med at selskapsskatten overveltes til lønnstakerne gjennom lavere lønn og økte priser. Det har blitt forsket mye på hvem som egentlig bærer selskapsskatten. Scheel-utvalget (NOU 2014:13) har sammenfattet resultater fra en del studier som viser hvor mye av selskapsskatten som vil bæres av lønnstakerne på sikt. Det er noe sprik i resultatene, og Scheel-utvalget sier selv at anslagene er «*svært sprikende og varierer mellom 28 og 130 pst., men med en overvekt av anslag mellom 50 og 100 pst*» (NOU 2014:13). Dette viser at en betydelig del av selskapsskatten bæres av arbeidstakerne på sikt.

Formuesskatten

Formuesskatten for Kapital-familiene har vi beregnet ved å bruke de gjeldende utregningsreglene for formuesskatten på skattepliktig nettoformue. Tabell 10 viser at formuesskatten utgjorde den største andelen av utlignet skatt for Kapital-familiene i 2014. I gjennomsnitt utgjorde den 57,1 prosent av utlignet skatt. For gjennomsnittspersonen i Norge utgjorde formuesskatten til sammenligning «kun» 3,1 prosent (SSB, 2015d).

5.2.2 Effektiv formuesskattesats

For å se nærmere på skattebyrden til Kapital-familiene velger vi å se på den effektive skatten på formuen. I Prop. 1 LS (2015-2016), *Skatter, avgifter og toll 2016*, defineres effektiv skattesats på formue som «*den nominelle satsen redusert med eventuell verdsettelsesrabatt*» (Statsbudsjettet, 2015). For 2014 var den nominelle formuesskattesatsen én prosent (Skatteetaten, 2016), men primærbolig ble for eksempel verdsatt til 25 prosent, jf. sktl. § 4-10. Dette gir en verdsettelsesrabatt på 75 prosent, og den effektive formuesskattesatsen på primærbolig blir da $1 \text{ prosent} * 0,25 = 0,25 \text{ prosent}$. Dette viser at den effektive skattesatsen kan være betydelig lavere enn den nominelle.

Vi bruker følgende formel for effektiv formuesskattesats:

$$\text{Effektiv formuesskattesats} = \frac{\text{Formuesskatt}}{\text{Kapital-formue (reell formue)}}$$

I tillegg til verdsettelsesrabatt kan to andre faktorer være med å redusere eller øke den nominelle satsen. Med vår formel ender vi da opp med tre faktorer som kan øke eller redusere den nominelle satsen:

1. Bunnfradraget. Bunnfradraget vil redusere den effektive formuesskattesatsen. For Kapital-familie utgjør bunnfradraget ca. 1,5 promille av Kapital-formuen, og påvirker derfor i svært liten grad deres effektive formuesskattesats.

2. Formuen holdes borte fra norsk beskatning. Det kan være at Kapital-personen selv, eller en av slektningene med eierskap til Kapital-formuen, er skattemessig bosatt i utlandet, eller på annen måte unngår norsk beskatning.

3. Verdsettelsesrabatt/-straff. Med verdsettelsesrabatt/-straff menes forskjellen mellom Kapital-formue og skattepliktig nettoformue. Vi anser Kapitals anslag som det beste på anslaget på omsetningsverdien for formuene, og som hovedregel skal formuen fastsettes til omsetningsverdien jf. skatteloven § 4-1. Særregler og «feilestimering⁴³» av skattemyndighetene kan derimot bidra til at ligningsformuen fraviker fra hovedregelen, dette definerer vi som «reell verdsettelsesrabatt/-straff».

$$\text{Reell verdsettelsesrabatt i prosent} = \left(1 - \frac{\text{Skattepliktig nettoformue}}{\text{Kapital-formue}}\right) * 100$$

Denne beregningen gir oss det vi velger å kalle «reell verdsettelsesrabatt/-straff», og vil gjerne variere fra verdsettelsesrabatten som er fastsatt i loven.

5.2.2.1 Vektet gjennomsnitt

Vektet gjennomsnitt vil si at vi har tilegnet de med store Kapital-formuer større verdi enn de med små Kapital-formuer.

$$\text{Vektet gjennomsnitt} = \bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^{400} w_i \cdot x_i}{\sum_{i=1}^{400} w_i}$$

⁴³ Det er vanskelig å vite korrekt omsetningsverdi for samtlige formuesobjekter. Som regel settes verdien heller for lavt enn for høyt, dette for å unngå mange klager på feil verddivurdering (Zimmer, 2012).

Der w_i er andelen av den totale Kapital-formuen, mens x_i er den enkelte Kapital-families effektive formuesskattesats. Dette er det samme som å se på aggregert formuesskatt over aggregert Kapital-formue. Dette gir oss et mål på skattebyrden på Kapital-formuen som én enhet.

$$\text{Effektiv formuesskattesats} = \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{formuesskatt})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{Kapital-formue})} = \frac{2\,334\,418\,072}{975\,415\,000\,000} = 0,24 \text{ prosent}$$

Den verdivektede formuesskattesatsen er 0,24 prosent. Dette er betydelig lavere enn den nominelle satsen som for 2014 var på én prosent. Dette kan som nevnt skyldes tre faktorer; bunnfradraget, at formuen holdes borte fra norsk beskatning og/eller en reell verdsettelsesrabatt.

Korrigert for personer skattemessig bosatt i utlandet

Vi velger å korrigere for personer der hele eller deler av formuen kan være fordelt på personer skattepliktig bosatt i utlandet. Dette gjøres ved å fjerne samtlige Kapital-familier vi ikke med overveiende sannsynlighet kan si er skattepliktig til Norge for hele sin Kapital-formue⁴⁴. Dette medfører at vi fjerner 58 Kapital-familier⁴⁵, slik at vi sitter igjen med 342 Kapital-familier. Disse Kapital-familiene er vi forholdsvis sikre på at er skattemessig bosatt i Norge for hele sin formue.

$$\text{Effektiv formuesskattesats} = \frac{\sum_{i=1}^{342}(\text{formuesskatt})}{\sum_{i=1}^{342}(\text{Kapital-formue})} = \frac{2\,035\,014\,213}{629\,415\,000\,000} = 0,32 \text{ prosent}$$

I dette tilfellet gir verdivektet gjennomsnitt en effektiv formuesskattesats på 0,32 prosent. Dette viser at Kapital-formuen som én enhet har en reell verdsettelsesrabatt på 68 prosent, hvis vi ser bort i fra bunnfradraget. De betaler med andre ord en betydelig lavere sats enn den nominelle for sin reelle formue (Kapital-formue).

5.2.2.2 Sammenlignet med resten befolkningen

Vi ønsker å foreta en sammenligning med resten av befolkningens effektive formuesskattesats. I den sammenheng benyttes de samme SSB-tallene for beregnet nettoformue som tidligere i oppgaven. SSB og Kapital bruker ulike verdsettelsesmetoder.

⁴⁴ Fjerner alle Kapital-familier der enten Kapital-personen selv eller minst en av slektingene er oppført med «ubekreftet utland», «bekreftet utland» eller «ukjent» i «sett2014», jf. Tabell 6.

⁴⁵ Det må presiseres at det *ikke* må sees på som om 58 Kapital-familier er skattemessig bosatt i utlandet. Det kan være en av slektingene som ikke er skattemessig bosatt i Norge. Disse kan ha en liten eierandel.

SSB bygger i sine beregninger, i større grad enn Kapital, på beregningene fra ligningsmyndighetene. Dette gir trolig en lavere verdsettelse enn bruk av Kapitals metoder, blant annet verdsetter ligningsmyndighetene ikke-børsnoterte selskaper gjennomgående lavere enn omsetningsverdi (Zimmer, 2006).

$$\text{Effektiv formuesskattesats} = \frac{\sum_{i=1}^n(\text{formuesskatt})}{\sum_{i=1}^n(\text{beregnet nettoformue})} = \frac{13\,682\,000\,000^{46}}{4\,910\,823\,000\,000} = 0,28 \text{ prosent}$$

Som vi ser er den effektive formuesskattesatsen 0,28 prosent for befolkningen samlet. Dette er noe høyere enn for Kapital-familiene, men noe lavere enn for Kapital-familiene hvor vi korrigerer for personer skattemessig bosatt i utlandet.

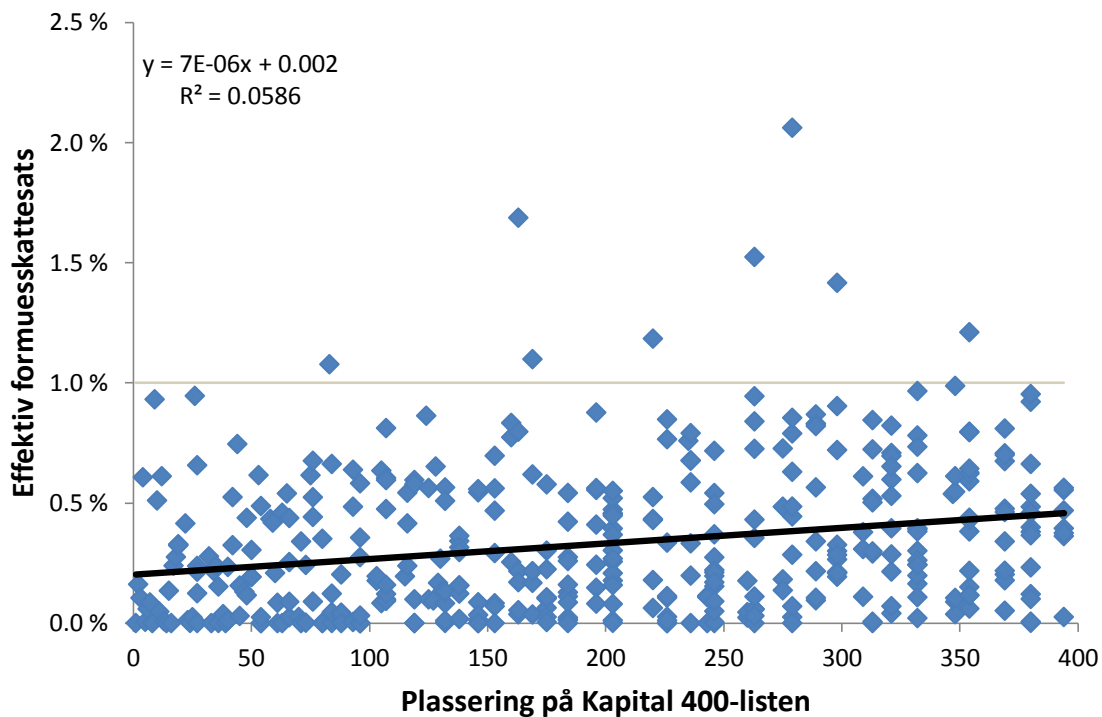
Kapitals metode gir, som nevnt, trolig en høyere verdsettelse enn SSBs anslag, noe som gir Kapital-familiene en lavere effektiv formuesskattesats. På den andre siden ser vi på effektiv formuesskattesats for hele formuen. Hadde vi sett på effektiv formuesskattesats over bunnfradraget, ville ikke Kapital-familienes effektive formuesskattesats blitt endret i betydelig grad. Befolkningen generelt ville derimot fått en betydelig økning i sin effektive formuesskattesats, da de har en mindre andel av sin formue over bunnfradraget. Det er også mange med lavere formue enn bunnfradraget, dette gjør at de ikke betaler formuesskatt, men deres formue er likevel medregnet i den beregnede nettoformuen.

5.2.2.3 Variasjon i effektiv formuesskattesats på individnivå

Vi har til nå kun sett på effektiv formuesskattesats av Kapital-formuen på et aggregert nivå. Nå ønsker vi å se på variasjonene i effektiv formuesskattesats blant Kapital-familiene.

⁴⁶ Hentet fra SSB tabell 08564 (SSB, 2015d).

Figur 11 Effektiv formuesskattesats etter plassering på Kapital 400-listen⁴⁷.

Nøkkeltall

Aritmetisk gjennomsnitt	0.330 %
Median	0.243 %
Standardavvik	0.307 %
Maksimum	2.062 %
Minimum	0.000 %

Figur 11 viser at det er store variasjoner i effektiv formuesskattesats blant Kapital-familiene. Variasjonen er fra 0 til i overkant av 2 prosent, noe som viser at enkelte ikke betaler én krone i formuesskatt. Enkelte har også en verdsettelsesstraff, ettersom den effektive formuesskattesatsen er høyere enn den nominelle. Det gjelder åtte personer, og skyldes at ligningsmyndighetene vurderer formuen høyere enn Kapital. Ligningsmyndighetenes kan gi formuesobjektene en verdsettelse som er høyere enn markedsverdien. For ikke-børsnoterte selskaper kan for eksempel forretningsverdien (goodwill) være negativ, noe ligningsmyndighetene ikke tar hensyn til. Det kan heller ikke utelukkes at Kapital har vurdert formuen for lavt.

⁴⁷ Merk: Kapital operer med delte plasseringer i sin liste, derfor vil flere familier ha samme plassering på X-aksen.

Aritmetisk gjennomsnitt og median er henholdsvis 0,33 og 0,24 prosent, noe som viser at majoriteten av Kapital-familiene har en betydelig verdsettelsesrabatt. Trendlinjen viser at det er en tendens til at Kapital-familiene har en lavere effektiv formuesskattesats jo høyere plassering de har på Kapital-listen. Plassering på Kapital-listen kan likevel kun forklare en liten del av variasjonen i effektiv formuesskattesats. R-kvadrert⁴⁸ viser at plassering forklarer i underkant av 6 prosent av variasjonen. Sammen med et høyt standardavvik, viser dette at det er stor variasjon i effektiv formuesskattesats, noe som er gjeldende for hele listen.

I tilfellet hvor vi ser på de 342 personene som med stor sannsynlighet er skattepliktig bosatt i Norge med hele sin formue, blir tendensen den samme som over⁴⁹. Dette tyder på at det er andre årsaker enn utflytting som kan forklare hvorfor de aller rikeste har en lavere effektiv formuesskattesats. Det kan skyldes større grad av skatteplanlegging blant personene med de høyeste plasseringene, men det kan også skyldes andre forretningsmessige årsaker.

Eksempel på ulike verdsettelsesgrunnlag

For å illustrere de store forskjellene i effektiv formuesskattesats, velger vi å se på et eksempel med Kapital-personene Petter Anker Stordalen og Kjell Inge Røkke. Disse har forholdsvis lik Kapital-formue, men svært ulike effektive formuesskattesatser. I Kapital-listen for 2015 er Stordalen på plass nr. 8, mens Røkke følger på plassen bak. Kapital-formuen deres er på henholdsvis 13,4 og 11,1 milliarder kroner.

Ligningsdataene vi har innhentet i «sett2014», viser at Stordalen (inkludert slektninger) har en skattepliktig nettoformue på 324 297 kroner⁵⁰. Røkke (inkludert slektninger) har derimot en skattepliktig nettoformue på i overkant av 10,3 milliarder kroner. Røkke har nesten 32 000 ganger høyere skattepliktig nettoformue enn Stordalen, som er på plassen over han på Kapital-listen. Deres effektive formuesskattesats er på henholdsvis 0 og 0,93 prosent. Stordalen har en reell verdsettelsesrabatt på 100 prosent, mens Røkke har 7 prosent (sett bort fra bunnfradraget).

Årsaken til den store forskjellen skyldes verdsettelsen av eiendelene de har plassert formuen i. Hoveddelen av Kapital-formuen til Røkke skyldes hans eierskap i det børsnoterte selskapet

⁴⁸ «R-kvadrert» er andelen av variasjon i y (effektiv formuesskattesats) som blir forklart av variasjon i x (plassering)

⁴⁹ Når vi ser på de 342, får vi en noe lavere R-kvadrert; 4,42 vs. 5,86 prosent. Stigningstallet er derimot noe høyere; 0,0024 vs. 0,002 prosent.

⁵⁰ Personlig er hans skattepliktige nettoformue 0, men et av hans familiemedlemmer har skattepliktig nettoformue på 324 297 kroner.

Aker ASA. Han eide ved utgangen av 2014 67,8 prosent⁵¹ av selskapet verdsatt til nærmere 12 milliarder (Aker ASA, 2015). Børsnoterte selskaper verdsettes i alminnelighet til kursverdien 1. januar i ligningsåret, jf. sktl. § 4-1. Røkkes ligningsformue verdsettes med andre ord tett opp mot reell formue.

Stordalen har derimot plassert mesteparten av sin formue i ikke-børsnoterte aksjer, med kjernevirksomhet innen hoteldrift ved å være eneeier i Nordic Choice Hotels (Nordicchoicehotels, 2016). Han eier også en rekke næringseiendommer, i tillegg til å drive annen kapitalforvaltning (Homeinvest, 2016). Gjennomgående verdsettes ikke-børsnoterte selskaper lavere enn børsnoterte selskaper ved fastsettelse av skattepliktig formuesverdi. Dette kan blant annet skyldes at forretningsverdien (goodwill) i henhold til sktl. § 4-2 utelates i verdsettelsen av ikke-børsnoterte selskaper. Næringseiendom har også lav verdsettelse. Disse faktorene gjør at Stordalens eiendeler fastsettes til en betydelig lavere verdi enn den reelle omsetningsverdien. Selv om flere av formuesobjektene verdsettes lavere enn omsetningsverdi, har man i henhold til sktl. § 4-1, 1. ledd rett til å fradragsføre hele gjelden. Til sammen gjør dette at man kan oppnå en negativ skattepliktig nettoformue, selv om den reelle formuen er svært høy. Stordalen har selv oppgitt at han hadde 8 milliarder i gjeld per sommeren 2015 (Sagmoen & Haugen, 2015).

Dette bryter med rettferdighetsprinsippet og skatteevneprinsippet. Innenfor rettferdighetsprinsippet er horisontal rettferdighet et av momentene, som sier at skatteyttere med lik økonomisk bæreevne bør bli skattlagt likt (Fallan, 2002). Stordalen og Røkke er på plassene etter hverandre på Kapital-listen, og har derfor formuemessig en forholdsvis lik økonomisk bæreevne⁵². Skatteevneprinsippet sier at de med lik skatteevne bør bli skattlagt likt, og at alle skal gi det samme offeret gjennom skattene (Fallan, 2002). Røkke må her sies å ha et betydelig større offer enn Stordalen.

Det kan argumenteres for at Røkke skal skattelegges hardere enn Stordalen. Han har en større andel av sin formue i børsnoterte selskaper, og kan dermed sies å være mer likvid. Stordalen er eneeier i de fleste av sine selskaper, mens Røkke har eierandeler i børsnoterte selskaper. Det kan sies å være et større offer for Stordalen å måtte selge seg ned enn Røkke, dersom det foreligger likviditetsutfordringer ved betaing av formuesskatten. Det har vært et

⁵¹ Sammen med konen Anne Grete Eidsvig

⁵² Uttrykket «relativt lik» må her leses med forsiktighet da det skiller 2,3 milliarder kroner mellom dem.

ønske fra Stortinget å gi fordeler til familiebedrifter⁵³, noe som tradisjonelt har gitt en gunstig verdsettelse av ikke-børsnoterte selskaper (Zimmer, 2012).

Dette bidrar til store muligheter for skatteplanlegging, fordi ulike formuesobjekter verdsettes ulikt. Ikke-børsnoterte selskaper verdsettes gjennomgående lavt, blant annet gjennom utelatelse av forretningsverdi i verdsettelsen (Zimmer, 2012). Fast eiendom verdsettes også gunstig, både på personlig hånd og i ikke-børsnoterte selskaper. For børsnoterte selskaper legges kursverdien til grunn, mens i ikke-børsnoterte selskaper verdsettes eiendelene individuelt. Det «samme» selskapet kan derfor verdsettes svært ulikt, avhengig av om det er børsnotert eller ikke-børsnotert. Vårt eksempel viser at det er fullt mulig å fjerne et reelt skattegrunnlag på over 13 milliarder⁵⁴.

5.2.3 Fjerning av formuesskatten

I dette avsnittet vil vi se nærmere på formuesskattens betydning for skattebyrden. Dette gjøres ved å se på hvordan skattebyrden endres hvis vi fjerner formuesskatten. Fjerning av formuesskatten er et politisk betent spørsmål, og hyppig debattert i media. Høyre og FrP går i sine parti-/handlingsprogram inn for gradvis å fjerne formuesskatten (FrP, 2013 og Høyre, 2013). Næringslivets hovedorganisasjon (NHO) er også en sterk tilhenger av å fjerne formuesskatten (NHO, 2014).

Som vi har sett av Tabell 10 står formuesskatten for 57,1 prosent av utlignet skatt for Kapital-familiene. Dette viser at formuesskatten er en betydelig faktor i skattebyrden for Kapital-familiene. Vi har også sett at inntektsskatten i prosent av alminnelig inntekt var ca. 29 prosent for Kapital-familiene på et aggregert nivå, noe som var lavere enn for befolkningen generelt. Det er også betydelig lavere enn det høye arbeidsinntekter tradisjonelt beskattes.

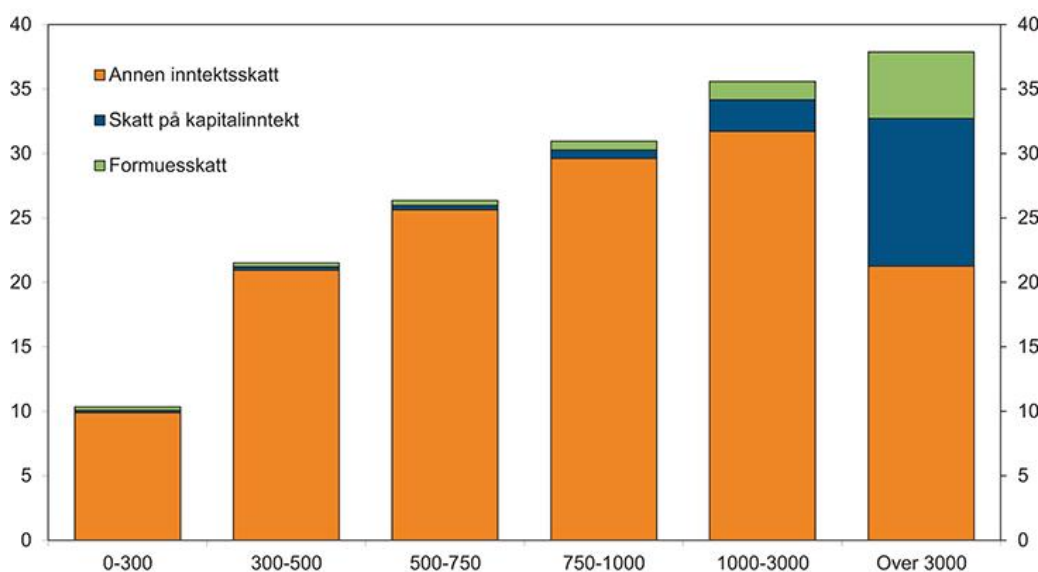
Statistikk viser at for befolkningen generelt er skattesystemet regressivt for de aller største inntektene, dersom formuesskatten utelates. Kapital-familiene har som nevnt en gjennomsnittsinntekt på ca. 4,3 millioner, noe som er godt innenfor den øverste

⁵³ Et familieselskap defineres som et selskap der over halvparten av aksjene eies av personer som er gift, i svigerfamilie eller i slekt med hverandre (Meld. St. 27, 2013-2014).

⁵⁴ Dette må ikke sees på som om vi mener Stordalen har fjernet sitt skattegrunnlag ved skatteplanlegging. Det kan være andre forretningsmessige årsaker som har bidratt til hans organisering av selskapene.

inntektsgruppen jf. Figur 12⁵⁵. De har også svært store formuer, noe som betyr at de gjerne har store kapitalinntekter. Kapitalinntekter utover skjermingsfradraget blir beskattet flatt, og gjerne lavere enn tilsvarende arbeidsinntekter. Derfor er det liten grunn til å tro at Kapital-familiene ikke tilhører denne høye inntektsgruppen. Vi tør likevel ikke konkludere entydig da vi ikke har tall for bruttoinntekten. Skatt i prosent av bruttoinntekt er den vanligste måten å måle progressiviteten i et skattesystem på.

Figur 12 Skatt i prosent av bruttoinntekt for ulike bruttoinntektsgrupper

Hentet fra NOU 2014:13 side 290

Hvis vi derimot inkluderer formuesskatten har Kapital-familiene en samlet utlignet skatt på 69,7 prosent av alminnelig inntekt.

$$\frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{utlignet skatt})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{skattepliktig nettoinntekt})} = \frac{4\,087\,703\,918}{5\,863\,227\,136} = 69,7\%$$

Inkluderer vi formuesskatten øker gjennomsnittsskatten på alminnelig inntekt fra i underkant av 30 prosent til i underkant av 70 prosent. Formuesskatten er etter all sannsynlighet avgjørende for at Kapital-familiene skal bidra til å beholde progressiviteten i skattesystemet. Det kan diskuteres om dette er et godt mål på progressiviteten for de aller rikeste. De har i mange tilfeller «kunstig» lav alminnelig inntekt, og dermed vil utlignet skatt i prosent av skattepliktig nettoinntekt bli «kunstig» høy. Som nevnt tideligere i kapitlet kan den kunstig

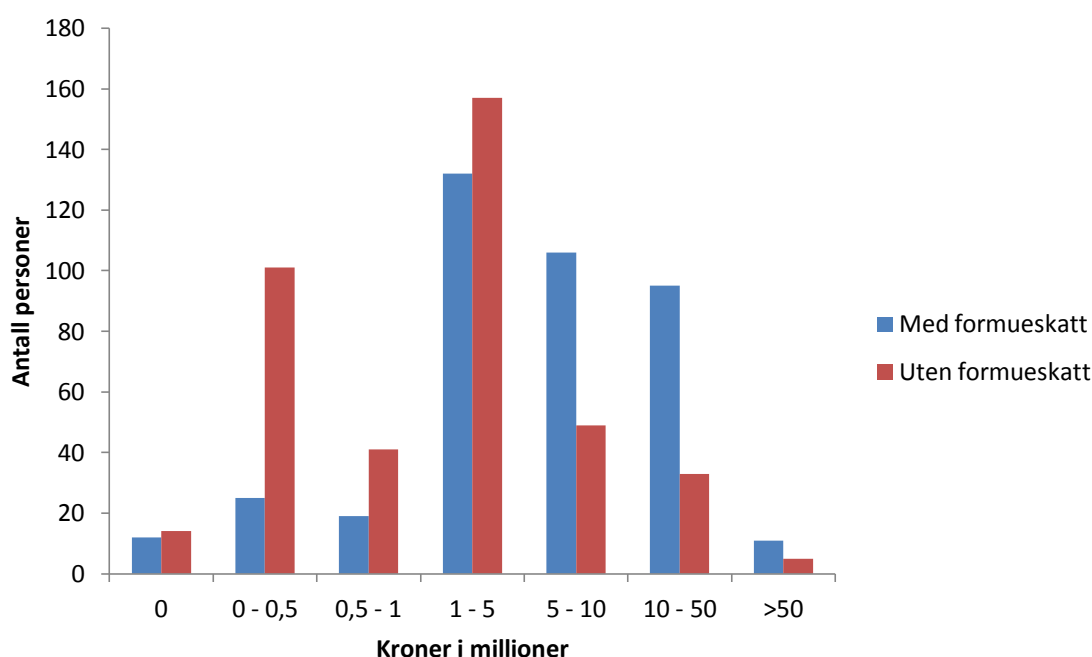
⁵⁵ Må her huske på at vi ser på Kapital-familiene, som altså inkluderer slektningene. Inntekten er med andre ord fordelt over flere personer. Vi ser også på alminnelig inntekt, mens bruttoinntekt vises i figuren. Alminnelig inntekt er normalt mindre enn bruttoinntekt, derfor er argumentet minst like gjeldende her.

lave alminnelige inntekten skyldes skattefrie utbytter innenfor skjermingsfradraget og nedskrivning av aksjekapital.

5.2.3.1 På individnivå

Vi skal se hvordan en fjerning av formuesskatten vil påvirke på et individnivå. Noe som ofte trekkes frem i debatten er at flere av landets mest bemidlede vil bli nullskatteyttere ved en fjerning av formuesskatten⁵⁶. Det kan være med på å svekke tilliten til skattesystemet, hvis folk ser at de mest bemidlede bidrar med null i skatt (Fossen, Skarvøy & Brænde, 2014).

Figur 13 Kapital-familiene inndelt i grupper etter samlet utlignet skatt, med og uten formuesskatt.

Uten formuesskatten ville antall familier som betalte null kroner i skatt på personlig hånd økt fra 12 til 14 stykker i 2014. Dette viser at en fjerning av formuesskatten ikke gir en stor økning i antall nullskatteyttere. Ser vi på Kapital-personene uten slektninger ville antallet nullskatteyttere økt fra 17 til 25 personer. Dette er en større økning, men fortsatt må denne økningen sees på som forholdsvis liten.

Vi har i disse analysene kalkulert formuesskatten ut ifra skattepliktig nettoformue, og funnet inntektsskatten ved å trekke formuesskatten fra utlignet skatt. Selv om man ikke har skattepliktig nettoinntekt, vil man med denne metoden likevel kunne stå oppført med

⁵⁶ Se Eikeland og Ravnaas (2012), Krekling og Hellerud (2010) og Bache (2013).

inntektsskatt. Grunnen til dette kan blant annet skyldes at trygdeavgift og toppskatt regnes ut ifra personinntekt, og ikke skattepliktig nettoinntekt. Dette gjelder blant annet Stordalen, som i skatteligningen for 2014 sto oppført med null i inntekt og null i formue, men likevel betaler 120 016 kroner i skatt. Det er 33 Kapital-familier som betalte inntektsskatt selv om de ikke har alminnelig inntekt, og disse betaler i gjennomsnitt i underkant av 36 000 kroner. Media og andre som har gjort beregninger på nullskatteyttere trekker ofte konklusjonen at null i skattepliktig nettoinntekt gir null i skatt, gitt at formuesskatten fjernes.

Det vi derimot ser i figuren er en sterk dreining fra gruppene som betaler mer enn 5 millioner kroner i skatt mot gruppene som betaler mindre enn 5 millioner kroner i skatt. Særlig stor ville økningen i gruppen som betaler mellom 0 og 500 000 kroner i skatt vært, den ville blitt firedoblet fra 25 til 101 familier. På den andre siden ville antall familier i de tre gruppene som betaler mer enn fem millioner kroner i skatt mer enn halveres.

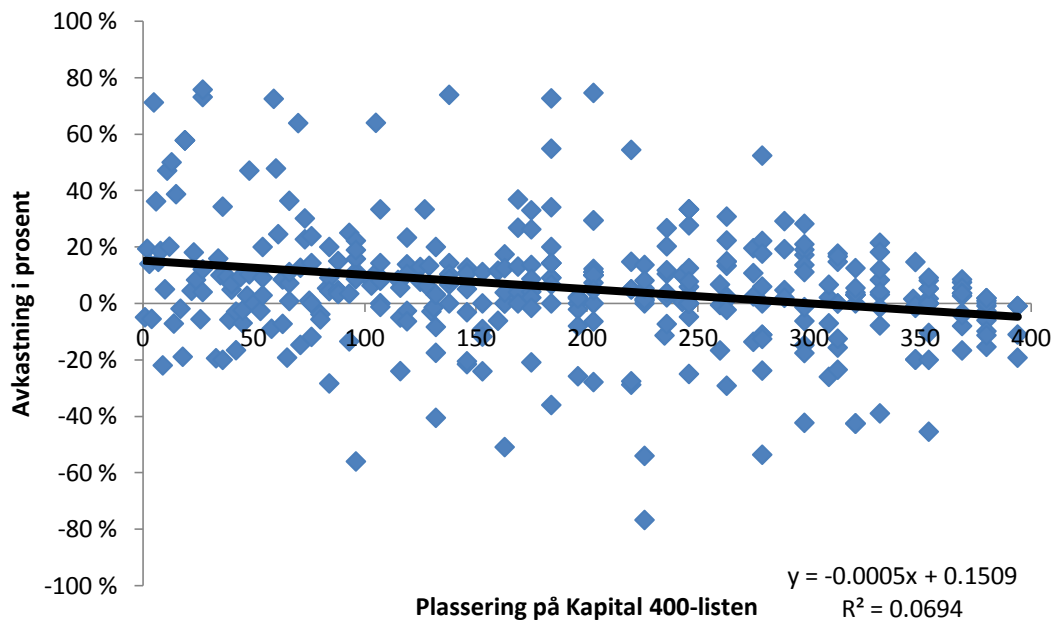
5.2.4 Alternativ beregning

I dette avsnittet ønsker vi å foreta en alternativ beregning av skattebyrden, der vi ikke legger inntekt eller formue til grunn, men den avkastningen Kapital-familiene har på formuen. Dette gjør vi ved å se på hvor mye Kapital-familienes utlignede skatt (inntekts- og formuesskatt) var i prosent av avkastningen de har hatt på formuen. Som mål på avkastning bruker vi endring i reell formue (Kapital-formue) fra et år til et annet, i dette tilfelle endringen i Kapital-formue fra 2014 til 2015. Denne utregningen velger vi å kalle effektiv skattesats, og beregnes som i formelen:

$$\text{Effektiv skattesats} = \frac{\text{Utlignet skatt (inntekts- og formuesskatt)}}{\text{Avkastning (endring Kapital-formue)}}$$

Vi vil derimot først se på avkastningen. Det er til dels store ulikheter i avkastningen til de ulike Kapital-familiene, noe som vises i figuren nedenfor. Trendlinjen viser at det er en liten tendens til større avkastning (i prosent) jo høyere plassering man har på Kapital-listen. Diagrammet viser også at mange Kapital-familier har negativ avkastning. Fra 2014 til 2015 har 227 Kapital-familier positiv avkastning, 107 Kapital-familier har negativ avkastning og 26 Kapital-familier har avkastning lik null. De resterende 40 Kapital-familiene er ikke med i denne beregningen, begrunnelsen for dette kommer vi tilbake til senere i delkapittelet. Mange Kapital-familier betaler skatt uavhengig av avkastningen formuen gir, blant annet på grunn av formuesskatten.

Figur 14 viser avkastning i prosent fra 2014 til 2015, etter plassering på Kapital-listen.

$$\text{Avkastning} = \frac{\sum_{i=1}^{360} (\text{Kapital-formue 2015} - \text{Kapital-formue 2014})}{\sum_{i=1}^{360} (\text{Kapital-formue 2014})} = \frac{49\,840\,000\,000}{857\,375\,000\,000} = 5,81\%$$

Kapital-familiene har en samlet avkastning på Kapital-formuen på 5,81 prosent.

Hvorfor foretar vi en slik beregning?

Selv om det ikke er en direkte sammenheng mellom avkastning i reell formue og utlignet skatt, er det flere grunner til at det er aktuelt å se på en slik alternativ beregning. Når vi i det følgende redegjør for dette vil vi i hovedsak bygge på NOU (1991:17). Kapital-familiene har høye reelle formuer og ofte betydelig lavere inntekt enn de har potensial til å ha. Formuesskatten er derfor betydelig viktigere for skattebyrden til Kapital-familiene enn for gjennomsnittspersonen i Norge. Diskusjonen om formuesskatt blir derfor viktig i denne sammenhengen. Formuesskatt kan sees på som en skatt på den potensielle avkastningen formuen kan gi. En korrekt⁵⁷ utformet formuesskatt vil bidra til en mer effektiv formuesforvaltning, og fra et effektivitetssynspunkt er det flere forhold som taler for egen formuesbeskatning.

⁵⁷ Med korrekt utformet formuesskatt menes det at alle formuesobjekter verdsettes til markedsverdi eller med lik verdsettelsesrabatt. Det kan gis et generelt bunnfradrag, men ikke fradrag som knyttes til bestemte formuesobjekter.

Et av de viktigste forholdene med tanke på effektiv formuesforvaltning, handler om at avkastningspotensialet bestemmes av avkastningen til formuen i beste alternative anvendelse. En ineffektiv formuesforvaltning vil si at en bestemt anvendelse av formuen gir en faktisk avkastning som systematisk er lavere enn avkastningspotensialet. Skatt på realisert kapitalinntekt vil, i motsetning til formuesskatt, i en viss forstand subsidiere ineffektiv formuesforvaltning. Hvis gevinster ikke beskattes løpende, men kun ved realisering, kan man utsette skatten ved ikke å realisere formuesobjektene. Dette kan låse kapitalen i sin eksisterende anvendelse, selv om kapitalen kunne gitt høyere avkastning før skatt i alternative anvendelser.

Formuesbeskatningen kan imidlertid ta hensyn også til gevinster dersom man i verdsettelsen av formuen tar hensyn til endringer i markedsverdien. Dersom de ulike formuesgjenstandene verdsettes likt, vil omplassering av en gitt formue ikke påvirke den samlede formuesbeskatningen. Formuesskatten kan i slike tilfeller fange opp gevinster til beskatning uten å medføre de innlåsningsvirkningene ordinær gevinstbeskatning innebærer.

I debatten om formuesskatt er at av de viktigste argumentene mot formuesskatt at man nødvendigvis ikke har en løpende inntekt på formuen man betaler formuesskatt av. Dette er tilfelle hvis man har lav avkastning på formuen sin, og i tillegg har liten annen inntekt som kan dekke formuesskatten.

Rensing av datasettet

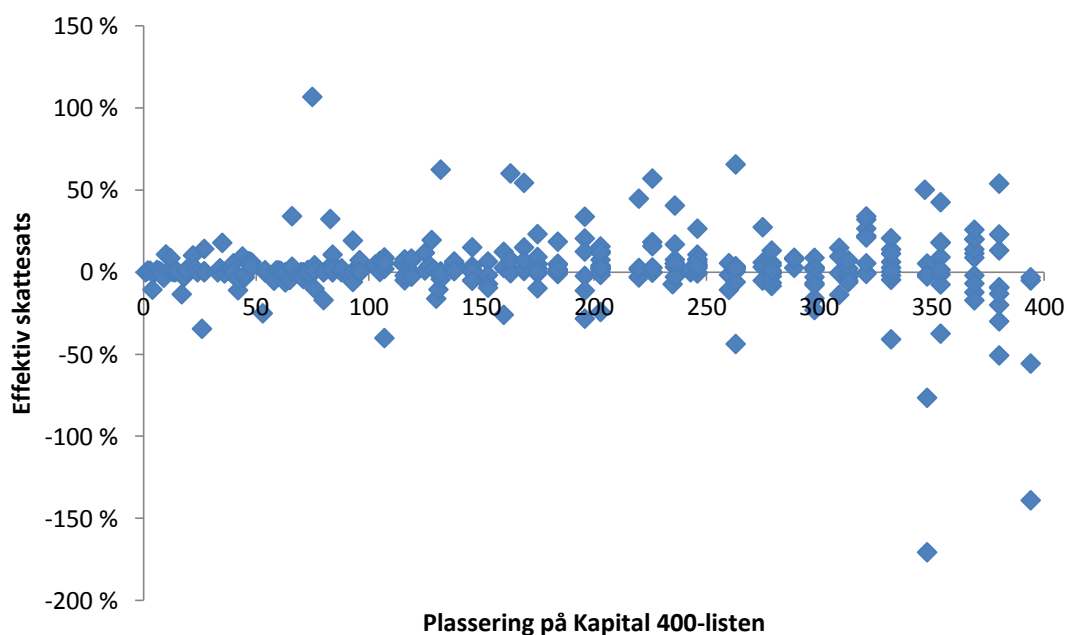
I denne beregningen har det vært nødvendig å fjerne enkelte Kapital-familier fra datasettet. Som nevnt har vi sett på endring i Kapital-formue fra 2014 til 2015. Det er 37 personer som er nye på Kapital-listen i 2015, og derfor ikke er på Kapital-listen i 2014. Vi har derfor ikke tall på reell formue for disse personene i 2014. Disse er derfor utelatt fra beregningen. Det er 3 Kapital-familier som er på begge listene, men som har gitt bort betydelige beløp til slektninger eller stiftelser⁵⁸. Vi mener det gir et skjevt bilde av deres avkastning, og velger å fjerne disse fra beregningene. Totalt er 40 personer fjernet, og vi sitter igjen med 360 Kapital-familier.

⁵⁸ For eksempel har Olav Thon gitt bort betydelige summer til en stiftelse. På Kapital-listen for 2014 stod han oppført med en reell formue på 29,2 milliarder kroner, og i 2015 1,8 milliarder kroner (etter gaven).

Resultater

I Figur 15 vises den effektive skattesatsen til Kapital-familiene etter plassering på Kapital-listen. Det er 107 Kapital-familier som har negativ formuesutvikling, og de står derfor oppført med en «negativ» effektiv skattesats. Det betyr ikke at de får overført penger fra staten, men at de betaler skatt til tross en negativ formuesutvikling. Denne negative formuesutviklingen skyldes at Kapital har anslått en lavere verdi på formuen i 2015 enn i 2014. Dette kan skyldes at den reelle formuen faktisk er lavere i 2015 enn i 2014 eller at Kapital har fått ny informasjon. Ny informasjon kan for eksempel være at et ikke-børsnotert selskap blir notert, og man får bedre informasjon om den reelle verdien. Figuren viser at noen Kapital-familier har en betydelig høyere effektiv skattesats enn majoriteten. Noe av grunnen til dette er at Kapital-familier med liten endring i formue, ofte vil få en høy effektiv skatt. Formuesskatten kan være med å bidra til dette, da den må betales uavhengig av avkastning eller inntekt fra formuen.

Figur 15 viser den beregnede effektive skattesatsen for hver enkelt Kapital-familie, etter plassering på Kapital-listen. Inneholder 360 Kapital-familier.

For de 360 Kapital-familiene som er med i denne beregningen, er den totale endringen (avkastning) i reell formue på 49,84 milliarder kroner. Disse Kapital-familiene betalte 3,75 milliarder i skatt. Vi får derfor denne beregningen for effektiv skatt:

$$\text{Effektiv skattesats} = \frac{\sum_{i=1}^{360}(\text{utlignet skatt})}{\sum_{i=1}^{360}(\text{Avkastning (endring Kapital-formue)})} = \frac{3\,748\,299\,081}{49\,840\,000\,000} = 7,52\%$$

Den effektive skattesatsen for disse Kapital-familiene samlet er 7,52 prosent. Ved å se på alle personene samlet, også de med negative formuer, vil nevneren reduseres av de negative formuene. Det kan derfor være aktuelt også å se på kun de som har positiv avkastning. Det er 227 Kapital-familier som har positiv formuesutvikling, og den samlede avkastningen deres var på totalt 94,48 milliarder kroner. De hadde 2,3 milliarder kroner i utlignet skatt. Deres effektive skatt blir derfor:

$$\text{Effektiv skattesats} = \frac{\sum_{i=1}^{227}(\text{utlignet skatt})}{\sum_{i=1}^{227}(\text{Avkastning (endring Kapital-formue)})} = \frac{2\,295\,402\,149}{94\,480\,000\,000} = 2,43\%$$

Kapital-familiene med positiv avkastning hadde en effektiv skattesats på 2,43 prosent, noe som er betydelig lavere enn når vi så på alle personene samlet. Det kan også være aktuelt å se på de 107 personene med negativ avkastning. Deres samlede negative avkastning var 44,64 milliarder kroner, og de betalte 1,29 milliarder kroner i skatt. Deres effektive skatt blir derfor:

$$\text{Effektiv skattesats} = \frac{\sum_{i=1}^{107}(\text{utlignet skatt})}{\sum_{i=1}^{107}(\text{Avkastning (endring Kapital-formue)})} = \frac{1\,289\,041\,108}{-44\,640\,000\,000} = -2,89\%$$

Kapital-familiene med negativ avkastning hadde en effektiv skattesats på -2,89 prosent. Dette betyr, som nevnt tidligere, ikke at de får overført penger fra staten, men at skattesatsen blir «negativ» fordi de har negativ avkastning. I tillegg til Kapital-familiene som har positiv eller negativ avkastning, er det 26 personer som har null kroner i avkastning. De betaler 164 millioner kroner i skatt. Siden de har null i avkastning, vil nevneren i formelen ovenfor bli null, og derfor umulig å regne deres effektive skattesats.

De med negativ formuesutvikling reduserer nevneren når vi ser på hele populasjonen. Derfor har hele populasjonen en effektiv skattesats på 7,52 prosent, mens tilfellene med negativ og positiv formuesutvikling har en effektiv skattesats på henholdsvis 2,43 og -2,89 prosent. Denne forskjellen kan illustreres med et eksempel der vi har en person med negativ formuesutvikling og en person med positiv formuesutvikling. Personen med negativ formuesutvikling har en formuesutvikling på -100 millioner kroner og betaler 2 millioner kroner i skatt, dette gir en effektiv skattesats på -2 prosent. Den andre personen har en positiv formuesutvikling på 200 millioner kroner og betaler 4 millioner kroner i skatt, dette

gir en effektiv skattesats på 2 prosent. Ser vi på disse samlet har de derimot en positiv formuesutvikling på 100 millioner kroner og betaler 6 millioner kroner i skatt, dette gir en effektiv skattesats på 6 prosent.

Oppsummert kan den effektive skattesatsen på 7,52 prosent tilsynelatende se lav ut. En av årsakene til at den er lav, kan være at urealiserte gevinster ikke beskattes. Resultatet kan tyde på at Kapital-familiene realiserer⁵⁹ en liten del av avkastningen. Realisert gevinst ble i 2014 beskattet med 27 prosent. Vi tar utgangspunkt i utlignet skatt, hvor formuesskatten utgjør den største andelen. Gevinstbeskatningen vil derfor være betydelig mindre enn 7,52 prosent. Dette tyder på at verdien av formuesobjektene øker, uten at Kapital-familiene realiserer en stor del av gevinsten til å dekke privat forbruk. Vi har sett at de har en avkastning på 5,8 prosent, noe som er høyere enn veksten i økonomien, målt i BNP (SSB, 2015f og SSB, 2016). Er avkastningen på formue høyere enn veksten i økonomien, vil det, sammen med lav realiseringsgrad, føre til at de rike blir enda rikere sammenlignet med resten av befolkningen (Piketty, 2014).

Korrigert for personer skattemessig bosatt i utlandet

For å undersøke om personer skattemessig bosatt i utlandet påvirker utregningene i stor grad, velger vi å korrigere for dette på samme måte som for effektiv formuesskattesats. Vi fjerner samtlige Kapital-familier vi ikke med overveiende sannsynlighet kan si er skattepliktig til Norge for hele sin formue⁶⁰. Vi fjerner da ytterligere 53 personer, i tillegg til de vi allerede har fjernet. Da sitter vi igjen med 307 kapitalpersoner. Ved å gjøre beregningen for disse 307 personene, får vi en effektiv skattesats på 8,78 prosent. 197 av disse personene har en positiv formuesutvikling fra 2014 til 2015, og deres effektive skattesats er på 2,79 prosent. Tilsvarende har 88 personer en negativ formuesutvikling, og en effektiv skattesats på -4,40 prosent.

Vi ser at en korrigering for personer skattemessig bosatt i utlandet gir en noe høyere effektiv skattesats på 8,78 prosent, sammenlignet med 7,52 prosent for alle Kapital-familiene. For de med negativ formuesutvikling er det en noe større forskjell på -4,40 prosent sammenlignet med -2,89 prosent for alle uavhengig av bosted. Denne forskjellen skyldes at et fåtall av de

⁵⁹ Går ut ifra at 2014 er et normalår. Det er forholdsvis mange observasjoner og vi antar et normalnivå av realisering av eiendeler.

⁶⁰ I likhet med utregningen for effektiv formuesskattesats fjerner vi alle kapitalpersoner der enten Kapital-personen selv eller minst en av slektingene er oppført med «ubekreftet utland», «bekreftet utland» eller «ukjent» i «sett2014», jf. tabell Tabell 6.

vi har fjernet har store Kapital-formuer og betaler lite skatt. Når vi fjerner disse Kapital-familiene reduseres nevneren, mens telleren endres i liten grad.

5.2.4.1 Regresjonsanalyse

For å se om det er en sammenheng mellom utlignet skatt og avkastning velger vi å gjennomføre en regresjonsanalyse. Vi bruker en enkel lineær regresjonsmodell med avkastning som den eneste uavhengige variabelen og utlignet skatt som den avhengige variabelen.

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + u_i$$

y_i = avhengig variabel; utlignet skatt

β_0 = konstantledd

β_1 = mål for endring i y_i med tanke på x_i

x_i = uavhengig variabel; avkastning

For å estimere β_1 bruker vi estimeringsmetoden minste kvadraters metode (OLS) i dataverktøyet Stata.

Figur 16 Skjerm bilde fra Stata av resultatene fra regresjonsanalysen. Tall i tusen.

Source	SS	df	MS			
Model	1.8688e+09	1	1.8688e+09	Number of obs =	360	
Residual	1.1720e+11	358	327381221	F(1, 358) =	5.71	
Total	1.1907e+11	359	331674892	Prob > F =	0.0174	
				R-squared =	0.0157	
				Adj R-squared =	0.0129	
				Root MSE =	18094	

Skatt	Coef.	Std. Err.	t	P> t	[95% Conf. Interval]	
Avkastning	.0023575	.0009867	2.39	0.017	.000417	.0042979
_cons	10085.57	963.355	10.47	0.000	8191.02	11980.11

Figur 16 viser at forklaringsgraden (R-kvadrert) i modellen er 1,29 prosent, dette viser at kun en liten del av den avhengige variabelen (utlignet skatt) kan forklares av den uavhengige variabelen (avkastningen). Vi finner derimot en positiv sammenheng mellom avkastning og utlignet skatt. Den viser at utlignet skatt øker med 2,36 kroner for hver 1 000 kroner i økt avkastning. Signifikansnivået er på 98,3 prosent. Disse resultatene viser en positiv, men liten

sammenheng, mellom avkastning og utlignet skatt. Noe av årsaken til den lave forklaringsvariabelen er trolig formuesskatten, som påløper uavhengig av avkastningen formuen genererer.

5.2.5 Oppsummering av skattebyrden til Norges 400 rikeste familier

Vi startet med å se på ulignet skatt, og vi kunne se at Kapital-familiene i gjennomsnitt hadde en utlignet skatt på i overkant av 10 millioner kroner i 2014, der formuesskatten utgjorde 57,1 prosent og inntektsskatten 42,9 prosent. Når vi så på utlignet skatt som andel av skattepliktig inntekt, fant vi at Kapital-familienes utlignede skatt utgjorde 69,7 prosent. Dette er betydelig høyere enn for den norske gjennomsnittspersonen, som hadde en andel på 37,2 prosent. En av grunnene til dette er at formuesskatten påløper uavhengig av inntekten. Kapital-familiene har i tillegg «kunstig» lave skattepliktige inntekter, og betydelig lavere enn hva deres inntektpotensial tilsier.

Kapital-familiene har svært store formuer, noe som kan sies å gjøre deres skatteevne større. I dette kapitlet har vi sett at Kapital-familiene i gjennomsnitt er over 1 000 ganger rikere enn gjennomsnittshusholdningen i Norge i 2014, mens de betalte 53 ganger så mye i skatt. Med utgangspunkt i denne beregningen kan det se ut til at Kapital-familiene betaler lite i skatt sammenlignet med gjennomsnittshusholdningen. Gjennomsnittshusholdningens inntekt utgjør imidlertid en mye større andel av deres formue enn den gjør for Kapital-familien. Dette kan derfor være en bidragsyter til denne store forskjellen, ettersom inntektsskatten vil utgjøre en større andel av formuen for gjennomsnittshusholdningen enn for Kapital-familien.

Deretter så vi på effektiv formuesskattesats. Våre analyser viser at den aggregerte effektive formuesskattesatsen var 0,24 prosent for Kapital-familiene. Dette er langt lavere enn den nominelle satsen, som i 2014 var på én prosent for all formue overskytende 1 million kroner. Våre analyser viser også at det er store forskjeller i den effektive formuesskattesatsen mellom Kapital-familiene. Enkelte hadde en effektiv formuesskattesats på 0 prosent, mens andre hadde en sats på over 2 prosent.

Vi gjorde videre en analyse for å se på hvordan en fjerning av formuesskatten vil påvirke Kapital-familienes utlignede skatt. Våre analyser viser at majoriteten av Kapital-familiene betalte mellom én million og 50 millioner kroner i utlignet skatt med en formuesskatt i 2014. Ved en fjerning av formuesskatten ville man fått en stor dreining mot gruppene som betalte

under 1 millioner kroner i skatt. Analysen viser i tillegg at formuesskatten er avgjørende for at Kapital-familiene skal bidra til et progressivt skattesystem.

Til slutt så vi på en alternativ beregning, der tok utgangspunkt i avkastningen den reelle formuen ga fra 2014 til 2015. Kapital-familiene hadde fra 2014 til 2015 en avkastning på 5,81 prosent, og deres utlignede skatt utgjorde 7,52 prosent av denne avkastningen. På et aggregert nivå har Kapital-familiene en god avkastning, og den er større en veksten i økonomien (målt gjennom BNP). Det gjør at de rikeste personene i Norge vil bli rikere og rikere, sett i forhold til resten av samfunnet. Analysen viser videre at flere av Kapital-familiene har negativ avkastning, men likevel betaler skatt. Dette kan i stor grad skyldes formuesskatten som påløper uavhengig av avkastning.

5.3 Endringen i formuesskatten fra 2006 til 2014

I dette delkapittelet vil vi forsøke å besvare problemstilling 2:

«Har regelendringer bidratt til en økning i formuesskatten for Norges 400 rikeste familier fra 2006 til 2014?»

Vi begrenser problemstilling 2 til kun å omhandle formuesskatten. Tidligere i kapittelet har vi sett at formuesskatten står for den største andelen av utlignet skatt. I tillegg har det skjedd større endringer i kalkulasjonen av formuesskatten enn inntektsskatten. Vår teori er derfor at inntektsskatten i prosent av alminnelig inntekt ikke er endret i betydelig grad. Dette gjør at vi begrenser problemstilling 2 til kun formuesskatten.

Vi velger å dele opp i to faktorer som avgjør formuesskatten:

1. Skattegrunnlaget: Dette handler om hvordan skattegrunnlaget (skattepliktig nettoformue) fastsettes. Dette avhenger av verdsettelsen av formuesobjektene. Det har skjedd endringer både i verdsettelsesmetoder og verdsettelsesrabatter fra 2006 til 2014.

2. Skatteutregningsreglene: Dette handler om hvordan formuesskatten utlignes fra skattegrunnlaget (skattepliktig nettoformue). Dette vil si alle regler som påvirker utregningen av formuesskatten, som betyr bunnfradraget, den nominelle satsen og andre faktorer som påvirker utregningen (for eksempel skattebegrensningsregelen).

5.3.1 Skattegrunnlaget

For å se på endringen i skattegrunnlaget, ser vi på skattepliktig nettoformue dividert på Kapital-formuen. Da ser vi hvor stor del av Kapital-formuen som inngår i skattegrunnlaget, og hvor stor verdsettelsesrabatten er de respektive årene.

$$\text{Skattegrunnlaget i 2006} = \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{skattepliktig nettoformue})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{Kapital-formue})} = \frac{147\,316\,778\,838}{725\,890\,000\,000} = 20,3 \text{ prosent}$$

$$\text{Skattegrunnlaget i 2014} = \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{skattepliktig nettoformue})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{Kapital-formue})} = \frac{234\,531\,274\,503}{975\,415\,000\,000} = 24,0 \text{ prosent}$$

$$\text{Endringen i skattegrunnlaget} = \frac{24,0 \% - 20,3 \%}{20,3 \%} = 18,5 \text{ prosent}$$

Vi ser at skattegrunnlaget i 2006 var 20,3 prosent av Kapital-formuen, mens dette har økt til 24 prosent i 2014. Dette tilsvarer en økning på 18,5 prosent. Det tyder på en betydelig skjerpelse i verdsettelsen av formuesobjektene fra 2006 til 2014. Vi ser likevel en betydelig verdsettelsesrabatt både i 2006 og 2014 på henholdsvis 79,7 og 76 prosent.

Årsaken til denne skjerpelsen i skattegrunnlaget kan vi finne i verdsettelsesreglene. Vi antar at Kapital-familiene har mesteparten av sin formue plassert i aksjer. Både børsnoterte og ikke-børsnoterte aksjer har fått en skjerpelse i verdsettelsen. Aksjer ble i 2006 fastsatt med en verdsettelsesrabatt på 20 prosent (St.prop. 1, 2006-2007). Denne aksjerabatten ble fjernet fra og med 2008 (St.prop. 1, 2008-2009). Dette tilsvarer en skjerpelse på 25 prosent fra 2006 til 2014. I tillegg har det vært andre verdsettelsesendringer, som har påvirket ikke-børsnoterte selskaper. For eksempel har fastsettelsen av næringseiendom⁶¹ økt fra 40 prosent i 2006 (Ot.prp. nr. 1, 2008-2009), til 60 prosent i 2014 (Prop. 1 LS, 2014-2015). Dette tilsvarer en økning på 50 prosent.

Verdsettelsen av aksjer har, som nevnt, isolert sett økt med 25 prosent fra 2006 til 2014. For ikke-børsnoterte selskaper kan økningen imidlertid være større, fordi enkelte av eiendelene også verdsettes høyere. Kapital-familienes skattegrunnlag har imidlertid «kun» økt med 18,5 prosent. Med vår antakelse om at mesteparten av formuen er plassert i aksjer, skulle skattegrunnlaget økt med mer enn 18,5 prosent, alt annet like. Det kan være ulike årsaker til dette misforholdet. Kapital-familiene kan i større grad ha plassert formuen i formuesobjekter

⁶¹ Det har også vært endringer i beregninger av omsetningsverdien for næringseiendom. Gjennomgående ble omsetningsverdien høyere i 2014 enn i 2006 (Meld. St. 11 2010-2011 og Prop. 1 LS, 2009-2010).

med lav verdsettelse, enten på grunn av skattetilpasningshensyn eller andre forretningsmessige forhold. Flere personer kan også ha blitt skattepliktig bosatt i utlandet for hele eller deler av formuen.

5.3.2 Skatteutregningsreglene

For å se på skatteutregningsreglenes betydning for formuesskatten, benytter vi en kontrafaktisk metode. Kontrafaktisk utsagn er «hypotetisk hvis–så utsagn hvor man vet at det som sies i første ledd, ikke er tilfelle» (Tranøy, 2009). Hvis skattereglene ikke hadde blitt endret mellom 2006 og 2014, hva ville formuesskatten vært i 2014 da? Det gjør vi ved å benytte reglene som var gjeldende i 2006 i utregningen av formuesskatten for 2014. Ved å bruke det samme skattegrunnlaget (skattepliktig nettoformue), vil vi kun få frem formuesskatteendringene som skyldes de nye utregningsreglene. Kontrafaktisk er umulig å kontrollere, og vi kan dermed ikke kontrollere om de er sanne (Tranøy, 2009). Formuen kunne for eksempel hatt en annen utvikling hvis skattereglene ikke hadde blitt endret.

Som beskrevet i teoridelen var utregningen av formuesskatten noe mer komplisert i 2006 enn i 2014. Hovedregelen var at man betalte 0,7 prosent av all formue over 200 000 til staten. Til kommunen betalte man 0,2 prosent av formue fra 200 000 til 540 000, og 0,4 prosent av all formue over 540 000 (Skatteetaten, 2016). Dette vil si en samlet sats på 1,1 prosent for all formue høyere enn 540 000, altså en høyere sats og et lavere bunnfradrag enn i 2014. Det var likevel unntak. Skattebegrensningsregelen gjorde at man fikk nedsatt formuesskatten hvis samlede skatter (inntekts- og formuesskatt) oversteg 80 prosent av alminnelig inntekt. Dette gjorde at personer med lav inntekt og høy formue fikk nedsatt formuesskatten, men formuesskatten kunne ikke nedsettes mer enn 0,6 prosent av all formue overskytende 1 000 000.

Tabell 11 Forskjellen i formuesskatten ved bruk av 2006 og 2014 reglene på skattegrunnlaget for 2014.

	2006-reglene		2014-reglene	
	Beløp	% av 2014	Beløp	% av 2014
Formuesskatt	1 863 885 163	79.84 %	2 334 418 072	100 %

$$\text{Endringen i prosent} = \frac{2\,334\,418\,072 - 1\,863\,885\,163}{1\,863\,885\,163} = 25,2 \%$$

Tabell 11 viser at skatteutregningsreglene har vært skjerpene for Kapital-familiene. I 2014 betalte de ca. 2,33 milliarder kroner i formuesskatt. Dersom 2006-reglene hadde vært gjeldende i 2014, ville de «kun» betalt ca. 1,86 milliarder kroner. Dette tilsvarer i underkant av 80 prosent av formuesskatten de betalte i 2014, noe som tilsvarer en økning på 25,2 prosent. Det er skattebegrensingsregelen som bidrar til at Kapital-familiene ville fått nedsatt formuesskatten, fordi vi vet at den nominelle satsen var høyere og bunnfradraget lavere i 2006 enn i 2014.

Et annet poeng med skattebegrensingsregelen kan være at den ga incentiver til lav inntekt, fordi man fikk nedsatt formuesskatten hvis inntekten var lav. Dette vil medføre en lavere inntektsskatt. Det kan derfor argumenteres for at skattebegrensingsregelen i tillegg til å gi lavere formuesskatt også medførte et mindre proveny fra inntektsskatten.

5.3.3 Effektiv formuesskattesats

Vi har sett at både skattegrunnlaget og utregningsreglene har bidratt til en mer skjerpene formuesskatt for Kapital-familiene i 2014 enn i 2006. Hvis vi ser på endringen i effektiv formuesskattesats, får vi frem begge faktorene i én utregning. Grunnen til det er at vi ser formuesskatten ut ifra Kapital-formuen, og får et veldig godt mål på om formuesskattebyrden har økt.

$$2006: \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{formuesskatt})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{Kapital-formue})} = \frac{1\,108\,004\,595}{725\,890\,000\,000} = 0,15 \text{ prosent}$$

$$2014: \frac{\sum_{i=1}^{400}(\text{formuesskatt})}{\sum_{i=1}^{400}(\text{Kapital-formue})} = \frac{2\,334\,418\,072}{975\,415\,000\,000} = 0,24 \text{ prosent}$$

$$\text{Økning} = \frac{0,24 \% - 0,15 \%}{0,15 \%} = 56,8 \text{ prosent}$$

Som vi ser har det vært en betydelig økning i effektiv formuesskatt, fra 0,15 prosent i 2006 til 0,24 prosent i 2014. Dette tilsvarer en økning på 57 prosent. Skattebyrden for de 400 rikeste familiene i Norge har med andre ord økt betydelig sett ut ifra Kapital-formuen. Dette

på tross av at mye tyder på en større grad av skatteplanlegging og/eller utflytting i 2014 enn i 2006⁶².

⁶² Vi skulle gjerne korrigert for personer skattepliktig bosatt i utlandet slik vi gjorde i problemstilling 1. Vi mener derimot skattelisten i 2006 og 2014 gir et ulikt bilde på hvem som er skattepliktig bosatt i utlandet. Derfor mener vi dette ville gitt en ukorrekt sammenligning.

6. Avslutning

6.1 Konklusjon

Vi tar utgangspunkt i de to problemstillingene vi presenterte i innledningen av oppgaven.

1. «Hvor stor er skattebyrden til Norges 400 rikeste familier, og hva er formuesskattens betydning for denne?»

Det finnes ingen entydig metode for å måle skattebyrden, og vi får derfor ikke et svar vi kan sette to streker under. Vi finner i våre analyser at utlignet skatt som andel av skattepliktig inntekt er betydelig høyere for Kapital-familiene enn for gjennomsnittshusholdningen i Norge. For Kapital-familiene er derimot de skattepliktige inntektene i mange tilfeller «kunstig» lave, og betydelig lavere enn hva deres inntekspotensial tilsier. Derfor kan det diskuteres om dette målet gjenspeiler den totale skattebyrden.

Kapital-familiene har svært store formuer, noe som kan sies å øke deres skatteevne. Med ulike analyser har vi forsøkt å belyse skattebyrden ved å ta utgangspunkt i reell formue. I den første analysen så vi på effektiv formuesskattesats. På et aggregert nivå finner vi at effektiv formuesskattesats for Kapital-familiene var 0,24 prosent i 2014. Dette er langt lavere enn den nominelle satsen som i 2014 var én prosent. Det er en subjektiv vurdering om dette er et høyt eller lavt nivå, og vi kan derfor ikke si noe videre om nivået. Vi finner derimot svært store forskjeller i effektiv formuesskattesats mellom Kapital-familiene. Enkelte Kapital-familier har en effektiv formuesskattesats på 0 prosent, mens andre har over 2 prosent. Dette bryter med rettferdighetsprinsippet og skatteevneprinsippet.

Kapital-familiene genererte fra 2014 til 2015 en formuesavkastning på 5,81 prosent (etter skatt). Deres utlignede skatt utgjorde 7,52 prosent av denne avkastningen. Avkastningen på 5,81 er betydelig større enn veksten i økonomien (målt gjennom BNP). Dette gjør at de rikeste familiene i Norge vil få en større og større andel av den totale formuen i samfunnet. Dette viser at skattebyrden ikke er høy nok til å unngå en kapitalopphopning hos de rikeste familiene i Norge, uten at vi konkluderer om dette er negativt eller ikke. Vi ser derimot at Kapital-familiene betaler skatt også ved en negativ avkastning.

Vi har også sett på formuesskattens betydning for skattebyrden til Kapital-familiene. Formuesskatten står for 57,1 prosent av deres utlignede skatt, og må sies å være svært viktig

for deres skattebyrde. Den personlige skatten for Kapital-familiene vil reduseres betraktelig ved en fjerning av formuesskatten. Vi ville fått en økning i antall Kapital-familier som betaler under én million i utlignet skatt fra 37 til 115 stykker i 2014 uten en formuesskatt. Formuesskatten er i tillegg avgjørende for at Kapital-familiene skal bidra til et progressivt skattesystem.

2. Har regelendringer bidratt til en økning i formuesskatten for Norges 400 rikeste familier fra 2006 til 2014?

Våre analyser viser at regelendringer har ført til en betydelig økning i formuesskatten for Norges 400 rikeste familier. Samlet betalte de 56,8 prosent høyere formuesskatt i 2014 enn i 2006, målt i andel av reell formue (effektiv formuesskattesats). Både utregningen av skattegrunnlaget (skattepliktig nettoformue) og hvordan formuesskatten utlignes fra nettoformuen har bidratt til en skjerpelse i formuesskatten for de 400 rikeste familiene i Norge.

Vi har i tillegg funnet resultater som tyder på en større grad av investeringer i eiendeler med lav verdsettelse og/eller utflytning i 2014 enn i 2006. Dette kan vi se ved at skattegrunnlaget har økt mindre enn verdsettelsesendringene skulle tilsi. Dette kan skyldes skatteplanlegging eller andre forretningsmessige årsaker.

6.2 Forslag til videre arbeid

I vår oppgave har vi sett på skattebyrden for de aller rikeste familiene i Norge. Vi har knyttet dette spesielt opp mot formuesskatten, og vi mener både formuesskatten og skattenivået for de aller rikeste er spennende områder å studere videre. Det er en diskusjon angående formuesskatt på arbeidende kapital som kan være interessant å studere. Både ved å se på de aller rikeste og befolkningen generelt. Vi vil anta at de aller rikeste har mesteparten av sin formue i arbeidende kapital (aksjer). Det kan derfor være aktuelt å se på hvordan en reduksjon eller avvikling av arbeidende kapital i formuesverdsettelsen vil påvirke skattebyrden. I dag verdsettes fast eiendom lavt, mens aksjer (særlig børsnoterte) og bankinnskudd verdsettes til markedsverdi. Det er derfor grunn til å anta at en endring i verdsettelsen av arbeidende kapital vil påvirke formuesskatten til de aller rikeste i stor grad.

Når det gjelder skattebyrden for de aller rikeste har vi i vår oppgave begrenset oss til å se på personlig skatt. Det kan være interessant å knytte de rikes skattebyrde til selskapsskatten som bedriftene de eier betaler. Da må man i tilfelle kartlegge hvilke bedrifter de eier, og se på selskapsskatten disse bedriftene betaler. Som vi så vidt har nevnt i oppgaven kan det imidlertid være at deler av selskapsskatten overveltes til kundene og de ansatte. Ved å jobbe videre med selskapsskatten kan det også være aktuelt å se nærmere på dette.

Et annet moment man kan se på er utflytting. Mange argumenter med at dette skyldes formuesskatten. Det kan derfor være aktuelt å se på om formuesskatten har en påvirkning på dette. Vi har i vår oppgave sett tendenser til at flere flytter hele eller deler av formuen til utlandet, uten at vi har tallfestet eller analysert dette grundig.

6.3 Feilkilder

Her vil vi gi en oversikt over feilkilder og svakheter som kan ha eller har påvirket utredningen. I og med at vi har utarbeidet datasettene manuelt er det her de største feilkildene potensielt ligger.

6.3.1 Feil i datakildene

Vi har brukt en rekke kilder i arbeidet med utredningen, spesielt i forbindelse med utarbeidelsen av datasettene. Disse kildene kan inneholde ulike feil, uten at vi har klart å fange de opp. Vi vil gi en nærmere oversikt over potensielle feilkilder i de mest brukte datakildene.

Kapital-listene

Vi har basert vår analyse på personene som er på Kapital sin liste over Norges 400 rikeste personer. Kapital har som mål å verdsette den reelle egenkapitalen til disse personene, men som nevnt tidligere i utredningen er det mange av eiendelene som ikke har noen objektiv verdi. Kapital har brukt ulike verdsettelsesmetoder for å gi et anslag på den reelle formuen til personene på listen. Det kan derfor være feil i Kapitals anslag. Vi kan heller ikke si noe om Kapital feilestimerer i en bestemt retning, i form av en generell over- eller underestimering.

Skattelistingene

Skattelistingene vi bruker er hentet fra Skattekartet (2006) og Skatteetaten (2014). Vi er forholdsvis sikre på at disse dataene er korrekte, men vi kan ikke utelukke at det forekommer feil. Både Skattekartet og Skatteetaten har styrker og svakheter i sine skattelister. I Skatteetatens liste kommer det for eksempel bedre frem om en person er bosatt i utlandet, og eventuelt hvilket land. Denne listen inneholder imidlertid ikke data for personer under 18 år, noe som gjør at vi mister opplysninger for noen personer.

6.3.2 Feil i utvalget og utarbeidelsen av datasettene

De 400 rikeste

Vi har ønsket å se på de 400 rikeste familiene i Norge. Som utvalg har vi brukt Kapitals liste over Norges 400 rikeste personer, det er som nevnt tidligere ikke entydig at disse er de 400 personene som faktisk er rikest i Norge.

Slektningene

Den største potensielle feilkilden i vår oppgave er, slik vi ser det, innhenting av opplysninger om slektninger. Det knytter seg til om vi har funnet alle vi ønsker å finne, og om noen av de vi har funnet faktisk ikke er den respektive Kapital-personens slektning. Vi ga en grundig gjennomgang av hvordan vi gikk frem for å finne slektningene i Kapittel 4.2.

Vi kan ha utelatt slektninger som sitter på en betydelig del av det formelle eierskapet av Kapital-formuen. Utelatelse av disse slektningene vil gjøre at Kapital-familiene fremstår med en lavere skattebyrde enn det som er reelt. I den forbindelse er det et poeng at slektninger som eier en betydelig del av formuen ofte eier dette gjennom aksjer. Vi har i arbeidet med innhenting av slektninger brukt Proff og Aksjonærregisteret, der alle med aksjeposter står oppført. Dette kan ha begrenset utelatelsen av slektninger med et betydelig eierskap av Kapital-formuen. Det er derfor mer sannsynlig at personer vi har utelatt har en liten eller ingen eierskap til Kapital-formuen.

På motsatt side vil Kapital-familiene fremstå med for høy skattebyrde dersom vi har inkludert feil personer, altså personer som ikke er slektninger. Vi har forsøkt å bekrefte slektskapet gjennom flere kilder, noe som kan ha begrenset denne feilkilden.

Årsaken til at vi kan ha utelatt eller tatt med feil personer kan være at ting har endret seg etter at kilden ble gitt ut. Det kan for eksempel være at sivilstatusen har endret seg etter at kilden ble gitt ut.

Andre feilkilder i utarbeidelsen av datasettene

Datasettene er utarbeidet manuelt, derfor kan det forekomme menneskelige feil, som for eksempel tastefeil.

6.3.3 Svakheter i metode

Ulikt år på Kapital-listene og skattelistingene

Vi har brukt Kapital-listene for år 2007 og 2015, mens vi har brukt skattelistingene for år 2006 og 2014. Som nevnt i datakapittelet bygger Kapital-listen og skattelistingen på ulike tidspunkt, derfor har vi ingen perfekt match mellom Kapital-listene og skattelistingene. Dette er en svakhet i metoden, da sammenligningen ikke blir helt korrekt. Dette kan også forvirre leseren når vedkommende leser oppgaven.

Sammenligningen med resten av befolkningen

For å gi et bedre bilde av skattebyrden for de 400 rikeste, sammenligner vi i enkelte tilfeller de 400 rikeste familiene med resten av befolkningene. Vi har ikke de samme dataene for Kapital-personene og resten av befolkningen. Det kan skyldes at vi ikke har samme beregning av reell formue eller inntekt for kapitalpersonene. Dette gir en svakhet i sammenligningene med resten av befolkningen.

Utlandet

Enkelte av personene på Kapital-listen er utenlandske statsborgere og derfor ikke skattepliktig til Norge. I enkelte av analysene har vi korrigert for dette.

Litteraturliste

- Aftenbladet. (2004). De rikeste har 8,8 prosent skatt. *Aftenbladet*. Hentet 12.05.2016
http://www.aftenbladet.no/nyheter/politikk/De-rikeste-har-8_8-prosent-skatt-2796322.html
- Aker ASA. (2015). *Aker ASA Årsrapport 2014*. Hentet 16.05.2016 fra
<https://www.akerasa.com/Investor/Finansielle-og-andre-rapporter/AArsrapporter>
- Aksjeeiere. (2016a). *Beetle Invest AS*. Hentet 25.02.2016 fra
[http://aksjeeiere.no/?utf8=%E2%9C%93&q\[fullname_cont\]=&q\[zip_place_cont\]=&q\[company_cont\]=beetle+invest+as](http://aksjeeiere.no/?utf8=%E2%9C%93&q[fullname_cont]=&q[zip_place_cont]=&q[company_cont]=beetle+invest+as)
- Aksjeeiere. (2016b). *Søk i aksjonærregisteret*. Hentet 05.05.2016 fra <http://aksjeeiere.no/>
- Bache, G. (2013). Nullskatteyster? Nei takk. *E24*. Hentet 12.05.2016 fra
<http://e24.no/privat/rettigheter/nullskatteyster-nei-takk/22586781>
- Bjerve, P. J. (1958). *Det Norske skattesystemet*. Oslo: Statistikk Sentralbyrå.
- Børmer, Ø. (2005). En helhetlig skattereform. Hentet 01.04.2016 fra
https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/en_helhetlig_skattereform/id269329/
- Christensen, J. (2014). Skattereformene i 1987 og 1992. *Store Norske Leksikon*. Hentet 12.04.2016 fra https://snl.no/Skattereformene_i_1987_og_1992
- Christensen, J. (2015). Formuesskatt. *Store Norske Leksikon*. Hentet 04.04.2016 fra
<https://snl.no/formuesskatt>
- Deloitte. (2013). *Switzerland Highlights 2013*. Hentet 22.02.2016 fra
[http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Global/Local Assets/Documents/Tax/Taxation and Investment Guides/2013/dttl_tax_highlight_2013_Switzerland.pdf](http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Global/Local%20Assets/Documents/Tax/Taxation%20and%20Investment%20Guides/2013/dttl_tax_highlight_2013_Switzerland.pdf)
- Dvergsdal, H. (2011). Aggregering. *Store Norske Leksikon*. Hentet 26.05.2016 fra
<https://snl.no/aggregering>
- Edson, C. (2012). *The capital constraining effects of the norwegian wealth tax* (Masteroppgave). Bergen: Norges Handelshøyskole. Hentet 23.02.2016 fra
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/169755/edson2012.PDF?sequence=1>
- Eigedomsskattelova. Lov 6. juni 1975 nr. 29 om eigedomsskatt til kommunane.
- Eikeland, O., & Ravnaas, N. R. (2012). - Norges ti rikeste ville blitt nullskatteyster. *Nettavisen*. Hentet 15.05.2016 fra <http://www.nettavisen.no/na24/--norges-ti-rikeste-ville-blitt-nullskatteyster/3503225.html>
- Fallan, L. (2002). *Skatteplanlegging: Økonomisk teori møter skattejussen*. Trondheim: Gyldendal Akademisk.

-
- Finansdepartementet. (2013). *Budsjettspørsmål fra Venstre*. Hentet 15.06.2016 fra <http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2013/Budsjettsporsmal/60810/Venstre45/?all=true&parti=venstre>
- Finansdepartementet. (2016). *Direkte skatter*. Hentet fra 04.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/skatter-og-avgifter/direkte-skatter/id2353512/>
- Forskrift om takseringsregler, 2015. Forskrift 6. november 2015 om taksering av formuesinntekts- og fradragposter til bruk ved likningen for inntektsåret 2015.
- Fossen, C. H., Skarvøy, L. J., & Brænde, E. G. (2014). Ap-Jonas tegner om skatt: Derfor bryter Erna og Siv med folkesjelen. VG. Hentet 14.05.2016 fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/arbeiderpartiet/ap-jonas-tegner-om-skatt-derfor-bryter-erna-og-siv-med-folkesjelen/a/23326982/>
- FrP. (2013). *Handlingsprogram 2013-2017*. Hentet 11.05.2016 fra <http://www.epages.dk/frp/184/>
- FSFIN Forskrift til skatteloven. Forskrift nr. 14/1999 til skatteloven.
- Glennerster, H. (2012). Why was a wealth tax for the UK abandoned?: lessons for the policy process and tackling wealth inequality. Hentet 27.02.2016 fra [http://eprints.lse.ac.uk/42582/1/Why_was_a_wealth_tax_for_the_UK_abandoned_\(Is_ero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/42582/1/Why_was_a_wealth_tax_for_the_UK_abandoned_(Is_ero).pdf)
- Grunnloven. Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov.
- Gundersen, G., Sanner, J. T., & Kambe, A. (2012). *Representantforslag 47 S (2011–2012)*. Hentet 13.06.2016 fra <https://www.stortinget.no/contentassets/1323410281ff4da081fb003dae92b0ae/dok8-201112-047.pdf>
- Halvorsen, K. (2013). *Å forske på samfunnet. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Haugan (2013). Vil ha rikingskatt. E24. Hentet 13.06.2016 fra <http://e24.no/makro-og-politikk/stein-erik-hagen-vil-ha-rikingskatt/20328428>
- Haukedal, I. B. (2014). Formuesskatt i stedet for nullskatt. Hentet 13.06.2016 fra <http://www.lo.no/LOs-distriktskontorer/LO-Telemark/Om-LO-i-Telemark/Formuesskatten/>
- Homeinvest. (2016). *Home Properties er et av de ledende hotelleiendomsselskapene i Norden*. Hentet 16.05.2016 fra <https://www.homeinvest.no/#homeproperties>
- Høyre, (2013). *Høyres stortingsvalgprogram 2013-2017*. Hentet 11.05.2016 fra <http://publikasjoner.hoyre.no/hoyre/160/>
- Innst. O. nr. 1. (2007-2008). *Innstilling fra finanskomiteen om skatte- og avgiftsopplegget 2008 - lovendringer*. Hentet 14.06.2016 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/odelstinget/2007-2008/inno-200708-001.pdf>

Innst. 273 S (2015-2016). *Innstilling fra finanskomiteen om en skattereform for omstilling og vekst*. Hentet 13.06.2016 fra

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2015-2016/inns-201516-273.pdf>

Johannesen, A., Christoffersen, L., & Tuft, P. A. (2011). *Forskningsmetode. For økonomisk-administrative fag*. Oslo: Abstrakt forlag.

Jusleksikon. (2012). *Skatt i Norge*. Hentet 02.04.2016 fra

http://www.jusleksikon.no/wiki/Skatt_i_Norge

Kapital. (2007). Norges 400 rikeste. *Kapital*, 37 (16), 61-108.

Kapital. (2014). Norges 400 rikeste. *Kapital*, 44 (16), 57-159.

KPMG. (2016). *Formuesskatt - hva er formue og hva er gjeld?* Hentet 05.04.2016 fra

<http://verdtavite.kpmg.no/formuesskatt-hva-er-formue-og-hva-er-gjeld.aspx>

Krekling, D. V., & Hellerud, H. T. (2010). Disse ville blitt nullskatteyttere med Høyre og Frp. *NRK*. Hentet 13.05.2016 fra http://www.nrk.no/okonomi/ap_---gjeninnfører-nullskatteyttere-1.7383938

Kunnskapssenteret. (2014). *Skatt og skattetrekk*. Hentet 29.02.2016 fra

<http://kunnskapssenteret.com/skatt-og-skattetrekk/>

LO. (2012). *Litt om formueskatten*. Hentet 13.06.2016 fra

http://www.arbeidslivet.no/Documents/Arbeid/nr.12_Litt%20om%20formueskatt.pdf

Meld. St. 11. (2010-2011). *Evaluering av skattereformen 2006*. Hentet 19.1.2016 fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4402291a902b4d129854f4fe447b56ce/no/pdfs/stm201020110011000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 27. (2013-2014). *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap*. Hentet 16.05.2016 fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/899ac257df2648d788942b78c6d59787/no/pdfs/stm201320140027000dddpdfs.pdf>

Meld. St. 4. (2015-2016). *Bedre Skatt: En skattereform for omstilling og vekst*. Hentet 24.04.2016 fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/93247a3b212a4accb49ba119cd9e7d45/no/pdfs/stm201520160004000dddpdfs.pdf>

Mikalsen, B.-E. (2015). Strammer skatteskruen på sekundærbolig. *DN*. Hentet 14.05.2016 fra

<http://www.dn.no/nyheter/politikkSamfunn/2015/10/07/1010/Statsbudsjettet/strammer-skatteskruen-p-sekunderbolig>

Moan, Ø. (2014). NHH-forsker går seg vill. Hentet 13.06.2016 fra

<http://www.visma.no/blogg/nhh-forsker-gar-seg-vill/>

-
- Nettavisen. (2016). Christian Ringnes: - Formuesskatten er så ødeleggende at den må fjernes umiddelbart. *Nettavisen* Hentet 13.06.2016 fra <http://www.nettavisen.no/na24/christian-ringnes---formuesskatten-er-sa-deleggende-at-den-ma-fjernes-umiddelbart/3423183811.html>
- NHO, (2014). *Derfor bør formuesskatten fjernes*. Hentet 17.05.2016 <https://www.nho.no/Politikk-og-analyse/Skatter-og-avgifter/derfor-bor-formuesskatten-fjernes/>
- NHO. (2015). *Forslag fra Alliansen om fritak for formuesskatt på arbeidende kapital-justert modell*. Hentet 15.06.16 fra <https://www.nho.no/siteassets/nhos-filer-og-bilder/filer-og-dokumenter/skatter-og-avgifter/fritak-for-arbeidende-kapital---justert-modell.pdf>
- Nordicchoicehotels. (2016). *Eventyret Nordic Choice*. Hentet 16.05.2016 fra <https://www.nordicchoicehotels.no/kampanjer-og-tilbud/eventyret-nordic-choice/>
- NOU 1991:17. *Bedrifts- og kapitalbeskatningen - Beskatning av forme*. Hentet 13.05.2016 fra <http://www.nb.no/statsmaktene/nb/0cd01d40092ba4e4f46b5e8d4d6cfb96?lang=no#65>
- NOU 1996: 17. *I Norge - for tiden?*. Hentet 26.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9d7fb89c778746aa912a25251880b789/nou/pdfa/nou199619960017000dddpdfa.pdf>
- NOU 2003:9. *Skatteutvalget - Forslag til endringer i skattesystemet*. Hentet 08.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-9/id381734/?ch=1&q=>
- NOU 2009:10. *Fordelingsutvalget*. Hentet 13.06.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/8aeb49e1528f414091fc1cc36ec1137b/nou/pdfs/nou200920090010000dddpdfs.pdf>
- NOU 2014:13. *Kapitalbeskatning i en internasjonal økonomi*. Hentet 02.05.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/bbd29ff81485402681c6e6ea46655fae/nou/pdfs/nou201420140013000dddpdfs.pdf>
- NTB. (2014). Stein Erik Hagen: Næringslivseiere stemples som halvkriminelle. *Aftenposten*. Hentet 07.06.2016 fra http://www.aftenposten.no/norge/Stein-Erik-Hagen-Naringslivseiere-stemples-som-halvkriminelle-73595b.html?spid_rel=2
- OECD. (2013). *Revenue Statistics - Comparative tables*. Hentet 28.02.2016 fra <http://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=21699>
- Ot.prp. nr. 1. (2006-2007). *Skatte- og avgiftsopplegget 2007 - lovendringer*. Hentet 18.06.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/d910c0e0af8a41c49127ba18ff9410e1/nou/pdfs/otp200620070001000dddpdfs.pdf>
- Ot.prp. nr. 1. (2008-2009). *Skatte- og avgiftsopplegget 2009 - lovendringer*. Hentet 23.05.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/94edf61c35f14af9901454e6ea9066c6/nou/pdfs/otp200820090001000dddpdfs.pdf>

-
- Pikkety, T. (2014). *Capital in the twenty-first century*. Cambridge, Massachusetts: Éditions du Seuil, Belknap Press.
- Proff. (2014). *Beetle Invest AS*. Hentet 24.04.2016 fra <http://www.proff.no/roller/beetle-invest-as/oslo/finans/IG5D52G0RSY/>
- Proff. (2016a). *Ofte stilte spørsmål*. Hentet 04.05.2016 fra <http://innsikt.proff.no/ofte-stilte-sporsmal/>
- Proff. (2016b). *Bjørn Richard Schage*. Hentet 25.02.2016 fra <http://www.proff.no/roller/bj%C3%B8rn-richard-schage/oslo/71277/>
- Prop. 1 L. (2009-2010). *Skatte- og avgiftsopplegget 2010 mv. – lovendringer*. Hentet 21.05.2016 fra http://www.statsbudsjettet.no/Upload/Statsbudsjett_2010/dokumenter/pdf/skatteprp.pdf
- Prop. 1 LS. (2012-2013). *Skatter, avgifter og toll 2013*. Hentet 11.04.2016 fra http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2013/dokumenter/pdf/skatt.pdf
- Prop. 1 LS. (2014-2015). *Skatter, avgifter og toll 2015*. Hentet 23.05.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/4b5801220aa442e5b592dc9cecd0cce2/no/pdfs/prp2014201500011s0dddpdfs.pdf>
- Prop. 1 LS. (2015-2016). *Skatter, avgifter og toll 2016*. Hentet 29.03.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/81bf9767b33046209fcc8a86bd6eabf7/no/pdfs/prp2015201600011s0dddpdfs.pdf>
- Prop. 1 S. (2015-2016). *Statsbudsjettet*. Hentet 13.03.2016 fra http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2016/dokumenter/pdf/gulbok.pdf
- Regjeringen. (2007). *Takstgrunnlag for eiendomsskatt*. Hentet 30.05.2015 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/takstgrunnlag-for-eiendomsskatt/id473223/>
- Regjeringen. (2008). *Endringer i formuesskatten gir bedre fordeling*. Hentet 07.06.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/endringer-i-formuesskatten-gir-bedre-for/id530947/>
- Regjeringen (2014a). *Skattesatser 2014*. Hentet 25.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/skatte-og-avgifter/skattesatser-2014/id748052/>
- Regjeringen (2014b). *Skatteavtaler mellom Norge og andre stater*. Hentet 26.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/skatte-og-avgifter/skatteavtaler-mellom-norge-og-andre-stat/id417330/>
- Regjeringen (2016). *Skattesatser 2016*. Hentet 26.04.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/skatte-og-avgifter/skattesatser-fradrag-og-belopsgrenser-i-2016/id2457143/>

-
- Sagmoen, I., & Haugen, B. (2015). Petter Stordalen har to milliarder kroner i cash. *E24*. Hentet 16.05.2016 fra <http://e24.no/naeringsliv/avslouer-kriseplan-i-ny-bok-petter-stordalen-har-to-milliarder-kroner-i-cash/23539520>
- Sakkestad, M., & Skarsgaard, K. (2013). *Den norske formuesskatten* (Masteroppgave). Bergen: Norges Handelshøyskole. Hentet 14.06.2016 fra https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/169879/Sakkestad_og_Skarsgaard_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Schjelderup, G. (1994). Skattepolitikk og kapitalmobilitet: Er velferdsstaten i fare?. *Norsk økonomisk tidsskrift årgang 108*, 245-270. Hentet 26.04.2016 fra http://samfunnsokonomene.no/wp-content/uploads/2010/01/n%C3%B8t_199404.pdf
- Schjelderup, G. (2012). *Flat eller flatere skatt*. Personlig økonomi. Norges Handelshøyskole.
- Schjelderup, G. (2012). *Skatt og eiendom*. Personlig økonomi. Norges Handelshøyskole.
- Schjerva, R. (2012). Ingen myte om nullskattytere. Hentet 13.06.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ingen-myte-om-nullskatteyttere/id708079/>
- Skarvøy, L. J., Mosveen E., & Mikalsen, H. (2015). NHO-sjefen om nullskattytere: – Vet ikke om det er noe problem. *VG*. Hentet 27.05.2016 fra <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/skatt/nho-sjefen-om-nullskattytere-vet-ikke-om-det-er-noe-problem/a/23420449/>
- Skatt. (2014). *Store Norske Leksikon*. Hentet 29.03.2016 fra <https://snl.no/skatt>
- Skattedirektoratet. (2006). *Forskrift om taksering av formues-, inntekts- og fradragposter til bruk ved likningen for inntektsåret 2006*. Hentet 14.06.2016 fra <https://www.skatteetaten.no/upload/Takseringsreglene2006.pdf>
- Skatteetaten. (2014). *Inntektsåret 2014*. Hentet 12.05.2016 fra http://www.skatteetaten.no/upload/Aplikasjoner/Enkel2014_20150219.htm
- Skatteetaten. (2015). *RETTLEDNING TIL Aksjeoppgaven 2015 (RF-1088)*. Hentet 11.04.2016 fra http://www.skatteetaten.no/globalassets/Skjemaer/2015/RF-1088_RettledningAksjer_BM.pdf
- Skatteetaten. (2016a). *Arveavgift*. Hentet 02.06.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Arveavgift/?ssy=2015#formulaDiv>
- Skatteetaten. (2016b). *Aksjonærmodellen*. Hentet 24.04.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Person/Aksjer-og-verdipapirer/Skatteregler-for-gevinst-tap-ved-realisasjoner-og-aksjeutbytte/Aksjonarmodellen/>
- Skatteetaten. (2016c). *Fritaksmetoden*. Hentet 24.04.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilder/Handboker/lignings-abc/kapitler/f/?mainchapter=168916#x168916>
- Skatteetaten. (2016d). *Formuesskatt*. Hentet 26.04.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Formuesskatt/>

-
- Skatteetaten. (2016e). *Alminnelig inntekt*. Hentet 30.05.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Tabeller-og-satser/Alminnelig-inntekt/?ssy=2016#formulaDiv>
- Skatteetaten. (2016f). *Lignings-ABC*. Hentet 11.04.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/radgiver/rettskilder/handboker/lignings-abc/>
- Skatteetaten. (2016g). *Hva står i skattelistedene*. Hentet 01.05.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Person/Skatteoppgjør/Sok-i-skattelistedene/Hva-star-i-skattelistedene/>
- Skatteetaten. (2016h). *Trinnskatt i personinntekt innføres fra 1. januar 2016*. Hentet 20.06.2016 fra <http://www.skatteetaten.no/no/Person/Skattekort-og-forskuddsskatt/trinnskatt-i-personinntekt-innfores-fra-1.-januar-2016/>
- Skatteloven. lov 23. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt.
- SNF-rapport nr. 13/08. (2008). *En oversikt og vurdering av skatter og avgifter i fiskeflåten*. Hentet 24.04.2016 fra <http://evalueringsportalen.no/evaluering/en-oversikt-og-vurdering-av-skatter-og-avgifter-i-fiskeflaten/Gebyr%20og%20avgiftsniv%C3%A5et%20i%20fiskefl%C3%A5ten.pdf/@inline>
- Solberg, E. (2014). *Derfor senker vi formuesskatten*. Hentet 13.06.2016 fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/Derfor-senker-vi-formuesskatten/id2351271/>
- Solvik-Olsen, K., Tybring-Gjedde, C., Svendsen, K., & Rytman, J. (2012). *Representantforslag 76 S*. Hentet 26.02.2016 fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2011-2012/dok8-201112-076.pdf>
- SSB. (2007a). *Oversiktstall fra skatteligningen. 2005-2006*. Hentet 14.04.2016 fra <https://www.ssb.no/a/kortnavn/skatteoppgjør/tab-2007-10-12-01.html>
- SSB. (2007b). *Folkemengde og befolkningsendringar, 1. januar 2007*. Hentet 14.05.2016 fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar/2007-02-22>
- SSB. (2015a). *Tabell: 10315: Formuesrekneskap for hushald*. Hentet 14.06.2016 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=HushaldRegn02&KortNavnWeb=ifhus&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2015b). *Folkemengde og befolkningsendringar, 1. januar 2015*. Hentet 15.05.2016 fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar-per-1-januar/2015-02-19>
- SSB. (2015c). *Skattestatistikk for personer, 2014*. Hentet 15.05.2016 fra <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/selvangivelse>
- SSB. (2015d). *Tabell: 08564: Oversiktstall fra skatteligninga for alle personer. Antall, mill. kr og gjennomsnitt (F)*. Hentet 13.05.2016 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=OversiktSkatt3&KortNavnWeb=selvangivelse&PLanguage=0&checked=true>

- SSB. (2015e). *Tabell: 10678: Registrerte inntekter (gjennomsnitt) for hushald, etter hushaldstype (F)*. Hentet 27.05.2016 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=IntHusType3&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=inntekt-og-forbruk&KortNavnWeb=ifhus&StatVariant=&checked=true>
- SSB. (2015f). *Moderat vekst i norsk økonomi*. Hentet 29.05.2016 fra <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/statistikker/knr/kvartal/2015-02-11>
- SSB. (2016). *Svak vekst i fastlandsøkonomien*. Hentet 29.05.2016 fra <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/statistikker/knr>
- Statsbudsjettet. (2005). *Fritaksmetoden*. Hentet 24.04.2016 fra http://www.statsbudsjettet.no/Upload/Statsbudsjett_2005/dokumenter/html/skatteotp/skatteot/kap06.htm
- Statsbudsjettet (2007). *Skattesatser 2007*. Hentet 25.04.2016 fra <http://www.statsbudsjettet.no/Statsbudsjettet-2007/Artikler/Skattesatser-2007/>
- Stoltenberg, C. (2014). deskriptiv. *Store Norske Leksikon* Hentet 01.06.2016 fra <https://snl.no/deskriptiv>
- St.prp. 1. (2006-2007). *Skatte-, avgifts- og tollvedtak*. Hentet 20.05.2016 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/8e828acb93c648258ce994b25d7af872/no/pdfs/stp200620070001skadddpdfs.pdf>
- St.prp. 1. (2008-2009). *Skatte-, avgifts- og tollvedtak*. Hentet 21.05.2016 fra http://www.statsbudsjettet.no/Upload/Statsbudsjett_2009/dokumenter/pdf/skatteprp.pdf
- Sundberg, J. D., & Gulseth, S. (2014). Uten formuesskatt ville 28 milliardærer betalt 80 prosent mindre i skatt. *E24*. Hentet 07.06.2016 fra <http://e24.no/privat/skatten-2013/uten-formuesskatt-ville-28-milliardaerer-betalt-80-prosent-mindre-i-skatt/23317468>
- Sæter, E. (2014). Bilarvinger gode for 4,4 milliarder. *DN*. Hentet 25.02.2016 fra <http://www.dn.no/privat/dnBil/2014/10/17/1546/Skattelister/bilarvinger-gode-for-44-milliarder>
- Tetzschner, M. (2013). *Skatt på symboler*. Hentet 13.06.2016 fra <http://tetzschner.blogspot.no/2013/02/skatt-pa-symboler.html>
- Tranøy, K. E. (2009). Kontrafaktisk utsagn – logikk. *Store Norske Leksikon* Hentet 13.04.2016 fra https://snl.no/kontrafaktisk_utsagn%2Flogikk
- UiO. (2012). *Omklassifisering av kapitalinntekt til arbeidsinntekt*. Hentet 13.05.2016 fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/35367/173185.pdf?sequence=4>
- Vinje, V. (2013). *Formuesskatten svekker bedrifter og arbeidsplasser*. Hentet 13.06.2016 fra <https://www.civita.no/2013/09/04/formuesskatten-svekker-bedrifter-og-arbeidsplasser>

Zimmer, F. (2012). *Formuesskatten i hovedpunkter*. Hentet 03.04.2016 fra <http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5980/h12/undervisningsmateriale/formuesskatt-i-hovedpunkter.pdf>

Aarbakke, M. (2009). Skatteplanlegging. *Store Norske Leksikon*. Hentet 26.04.2016 fra <https://snl.no/skatteplanlegging>

Aarbakke, M., & Brudvik, A. J. (2009). *Skatt på formue* (4. utg.). Bergen: Universitetsforlaget.

Figurliste

Figur 1 Påløpte skatter og avgifter	13
Figur 2 Maksimale marginalsattesatser for ulike inntektsgrupper	15
Figur 3 Maksimale marginalsattesatser for ulike inntektsgrupper i inntektsårene 2006 og 2014.....	18
Figur 4 Skatte- og avgiftsinntekter i prosent av BNP	19
Figur 5 Formelle selskapssattesatser	20
Figur 6 Skatt på eiendom som prosent av de samlede skatteinntektene	20
Figur 7 Skjerm bilde fra Proff som illustrerer aksjonærene i «Beetle Invest AS».....	45
Figur 8 Oversikt over fordelingen av Kapital-formue og utvalgte nøkkeltall for Kapital-listene i 2007 og 2015. Tall i millioner kroner.....	53
Figur 9 Viser beregnet nettoformue for hele befolkningen og Kapital-familiene.....	54
Figur 10 Gjennomsnittlig utlignet skatt for Kapital-familiene inndelt i desiler etter Kapital-formue (fra høyest til lavest).	59
Figur 11 Effektiv formuesskattesats etter plassering på Kapital 400-listen.....	65
Figur 12 Skatt i prosent av bruttoinntekt for ulike bruttoinntektsgrupper	69
Figur 13 Kapital-familiene inndelt i grupper etter samlet utlignet skatt, med og uten formuesskatt.	70
Figur 14 viser avkastning i prosent fra 2014 til 2015, etter plassering på Kapital-listen.....	72
Figur 15 viser den beregnede effektive skattesatsen for hver enkelt Kapital-familie, etter plassering på Kapital-listen. Inneholder 360 Kapital-familier.	74
Figur 16 Skjerm bilde fra Stata av resultatene fra regresjonsanalysen. Tall i tusen.	77

Tabelliste

Tabell 1 Oversikt over hvordan ligningsverdien for ulike formuesobjekter fastsettes i 2006 og 2014.....	29
Tabell 2 Bunnfradrag og sats for formuesskatten i 2006 og 2014	30
Tabell 3 Oversikt over mange personer som av ulike årsaker ikke er på Kapital-listen for både 2007 og 2015.	43
Tabell 4 Oversikt over slektningene vi har innhentet.....	48
Tabell 5 Oversikt over antall personer som kun er i et av eller i begge settene.....	48
Tabell 6 Oversikt over ligningsstatus for personene i settene.....	49
Tabell 7 Oversikt over total skattepliktig nettoinntekt og andelen av den totale skattepliktige nettoinntekten de ulike relasjonsgruppene står for.....	55
Tabell 8 Oversikt over total skattepliktig nettoformue og andelen av den totale skattepliktige nettoformuen de ulike relasjonsgruppene står for.	56
Tabell 9 Oversikt over total utlignet skatt og andelen av den totale utlignede skatten de ulike relasjonsgruppene står for.	57
Tabell 10 Oversikt over hvordan Kapital-familienes utlignede skatt blir fordelt på inntekts- og formuesskatt.	58
Tabell 11 Forskjellen i formuesskatten ved bruk av 2006 og 2014 reglene på skattegrunnlaget for 2014.....	81

Vedlegg 1

Beregning av «beregnet nettoformue» i 2006:

I forbindelse med ulike analyser ønsker vi statistikk på reell formue for hele befolkningen. I tabell 10315 (SSB) finner vi tall for beregnet nettoformue for perioden 2010 til 2014. Vi ønsker også tall for 2006. For å finne «beregnet nettoformue» i 2006, har vi valgt å gjøre tilsvarende beregninger selv. Utgangspunktet for tilleggsberegningene er ligningstallene for 2006, og disse er hentet fra SSBs tabell «Skattepliktige inntekter og formue for busette personar 17 år og eldre» (SSB, 2008a).

I tabellen nedenfor er tallene til venstre hentet direkte fra SSB-tabellen. Tallene som er til høyre i tabellen, bygger på tallene hentet fra tabellen, men inkluderer i tillegg beregningene som vi har gjort. Utdypende forklaring for de enkelte tilleggsberegningene følger etter tabellen.

Skattepliktig nettoformue, 2006		Beregnet nettoformue, 2006	
Skattepliktig bruttoformue	2 013 727	Beregnet bruttoformue	5 586 974
Skattepliktig brutto finanskapital	1 211 945	Beregnet brutto finanskapital	1 322 006
Av dette:		Av dette:	
Bankinnskot	569 261	Bankinnskot	569 261
Partar i aksjefond	94 504	Partar i aksjefond	118 131 ¹
Aksjar og andre verdipapirer	345 734	Aksjar og andre verdipapirer	432 168 ¹
Skattepliktig realkapital	801 782	Skattepliktig realkapital	4 264 968
Av dette:		Av dette:	
Likningsverdi av bustadeigedom	455 985	Beregnet av bustadeigedom	3 645 411 ³
Annan fast eigedom	182 505	Annan fast eigedom	456 263 ²
-Gjeld	1 609 968	-Gjeld	1 609 968
Skattepliktig nettoformue	403 759	Beregnet nettoformue	3 977 006

Med tilleggsberegningene vi har gjort, blir «beregnet nettoformue» for alle husholdninger i Norge 3 977 006 millioner kroner i 2006.

I tabell 06946 i statistikkbanken til SSB kommer det frem at det i 2006 var 2 051 473 husholdninger i Norge.

Gjennomsnittlig beregnet nettoformue per husholdning i 2006 blir derfor:

$$\text{Gjennomsnittlig beregnet nettoformue} = \frac{\text{Beregnet nettoformue}}{\text{Antall husholdninger}} = \frac{3\,977\,006\,000\,000}{2\,051\,473} = 1\,938\,610$$

Tilleggsberegninger

1. For aksjer har vi dividert på 0,8. Grunnen til det er at aksjer hadde en verdsettelsesrabatt på 20 prosent i 2006.

$$\frac{94\,504}{0,8} = 118\,131 \text{ og } \frac{345\,734}{0,8} = 432\,168$$

2. For «annan fast eiendom» har vi dividert på 0,4. I denne posten ligger blant annet næringseiendom. I 2006 hadde slike formuesobjekter en verdsettelsesrabatt på 60 prosent.

$$\frac{182\,505}{0,4} = 456\,2631$$

3. For «bustadeiendom» har vi tatt utgangspunkt i beregnet verdi for «bustadeiendom» i 2010 (SSB), og regnet oss tilbake til 2006 ved å ta hensyn til endring i boligpriser og størrelsen på boligmassen. Grunnen til at vi har gjort dette er at beregningsmetoden for fastsettelse av formuesverdien til «bustadeiendom» ble endret fra og med inntektsåret 2010. I årene før 2010 ble formuesverdien av «bustadeiendom» basert på boligens byggekostnader og tomtepris. Med denne beregningsmetoden tok man utgangspunkt i historisk kost⁶³, og den kunne derfor vise store forskjeller fra markedsverdi. Gjennomgående var formuesverdiene kraftig undervurdert, dette gjaldt særlig for eldre boliger som lå i attraktive områder. Ny beregningsmetode tar i betydelig større grad hensyn til virkelig markedsverdi. I 2010 er derfor det første året «beregnet formuesverdi» («markedsverdi») bedre gjenspeilet boligens markedsverdi. For å finne formuesverdien for 2006 har vi derfor tatt

⁶³ Ved jevne mellomrom vedtok Stortinget en endring i formuesverdien (f.eks 10 % økning). Dette var imidlertid felles for alle boliger, slik at det ikke tok hensyn til ulike boligprisendringer.

utgangspunkt i den beregnede formuesverdien i 2010, og regnet oss tilbake til 2006 ved å ta hensyn til endring i boligpriser og størrelsen på boligmassen.

Beregnet formuesverdi for 2010 (som altså legger utgangspunktet for de andre årene) er hentet fra SSB, tabell 10315. Endring i boligpriser og boligmasse er også hentet fra SSB (2007, 2008b, 2009, 2010 & 2016).

	2010	2009	2008	2007	2006
Beregnet boligverdi (31.12), mill. kr	4 142 672	3 854 098	3 428 197	3 675 567	3 645 411
Endring boligpriser	6.6%	11.6%	-7.5%	7.3%	
Endring i boligmasse	0.8%	0.8%	0.8%	0.8%	

Beregnet formuesverdi for boligeiendom i 2006 er 3 645 411 millioner kroner. Dette beløpet er tatt med i beregningen i tabellen ovenfor.

Kilder til vedlegg

- SSB. (2007). *Prisene på blokkleiligheter går mest ned*. Hentet 25.04.2016 fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bpi/kvartal/2008-01-21>
- SSB. (2008a). *Skattepliktige inntekter og formue for busette personer 17 år og eldre*. Hentet 20.05.2016 fra <https://www.ssb.no/a/kortnavn/selvangivelse/arkiv/tab-2007-11-29-01.html>
- SSB. (2008b). *Stor prisnedgang for alle boligtyper*. Hentet 25.04.2016 fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bpi/kvartal/2009-01-19>
- SSB. (2009). *Uendrede boligpriser*. Hentet 25.04.2016 fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bpi/kvartal/2010-01-19>
- SSB. (2010). *Boligprisene flater ut*. Hentet 25.04.2016 fra <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/bpi/kvartal/2011-01-18>
- SSB. (2016). *Tabell: 03175: Eksisterende bygningsmasse. Boligbygg, etter bygningstype (F)*. Hentet 19.05.2016 fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Boligbygg&KortNavnWeb=bygningmasse&PLanguage=0&checked=true>